

Kadonnut sankari:

Sir John Franklin 1800-luvun puolivälin arktisten tutkimusmatkailijoiden matkakirjoissa

Oulun yliopisto

Historiatieteet

Historian pro gradu -tutkielma

11.10.2019

Julia Salminen

Sisällys

Johdanto	3
1. Arktisten sankareiden esikuva?	16
1.1. Arvostamamme upseerin velvollisuudet	16
1.2. Maanmiehemme ja maanmiehenne	23
1.3. Paras mies tehtävään?	31
1.4. Lady Franklinin aviomies	36
1.5. Kadonneiden kapteeni	39
1.6. Rae ja kannibaalien retkikunta	45
2. Auttakaa sir John Franklinia	52
2.1. Inhimillinen kohtalo	52
2.2. Suuri mysteeri	68
2.3. Älkää etsikö Franklinia	81
2.4. Kotiin lady Franklinin luokse	85
2.5. Mainetta ja mammonaa	90
2.6. Poliittiset syyt	96
LOPPULAUSE	104
LÄHTEET JA TUTKIMUSKIRJALLISUUS	107

Johdanto

Sir John Franklin oli kokenut arktinen tutkimusmatkailija, joka lähti kolmannelle matkalleen Pohjois-Kanadaan vuonna 1845.¹ Hänen retkikuntansa tarkoituksena oli etsiä Luoteisväylä, mutta sitä ryhmä ei onnistunut löytämään. Luoteisväylän löytämisen sijaan tapahtui yksi pahimmista katastrofeista brittiläisessä tutkimusmatkailussa, kun sir John Franklin, ja hänen mukanaan ollut 129 hengen miehistö, katosivat.²

Vuonna 1848 havaittiin, että Franklinin retkikunnasta oli kuultu viimeksi epäilyttävän kauan aikaa sitten.³ Siispä kolme vuotta Franklinin retkikunnan lähdöstä, ensimmäinen pelastusretkikunta lähti etsimään heitä.⁴ Muitakin retkikuntia lähti etsimään Franklinia ja hänen miehistöään siinä kuitenkin onnistumatta. Franklinin katoaminen käynnisti noin 170 vuotta kestäneen etsintäoperaation, mikä saatiin päätökseen vasta vuonna 2016, kun Franklinin alus HMS Terror onnistuttiin löytämään. HMS Terror löytyi arktisesta Kanadasta läheltä Kuningas Williamin saarta. Vuonna 2014 sen läheltä oli löydetty myös HMS Erebus, joka oli toinen Franklinin retkikunnan mukana ollut alus.⁵ Vaikka näiden kahden aluksen löytämisen myötä saatiin selville, missä Franklin oli retkikuntineen liikkunut, niin kyseisen retkikunnan varsinaisesta kohtalosta on edelleen epäselvyyksiä. Tämä johtuu siitä, että yhtäkään Franklinin retkikunnan kadonneista jäsenistä ei onnistuttu löytämään elossa minkään pelastusretkikunnan toimesta.

Vaikka Franklinia etsineet retkikunnat eivät onnistuneet löytämään Franklinia, saivat ne aikaan jotakin aivan muuta: vahvemman kuvan Franklinista sankarina. Monet arktiset tutkimusmatkailijat kirjoittivat valtavan suosion saaneita matkakirjoja, eli narratiiveja, seikkailuistaan pohjoisessa. Tässä tutkimuksessa tarkastellaankin hänen katoamisensa jälkeen jäänyttä sankarimyyttiä, se mukautui, vahvistui ja muuttui juuri näissä häntä etsineiden tutkimusmatkailijoiden kirjoituksissa.

Vaikka Franklinin ja hänen retkikuntansa katoaminen on kiehtonut suurta yleisöä lähes kaksi vuosisataa, HMS Terrorin löytäminen tuo Franklinin jälleen erittäin

---

¹ Collis, 1996, elektroninen artikkeli.

² Craciun, 2016, 1.

³ McCannon, 2012, 134.

⁴ Grant, 2011, 110.

⁵ CNN, 15.9.2016. luettu 10.03.2018.

ajankohtaiseksi. Tosin tietyllä tavalla hän ei ole koskaan lakannut olemasta ajankohtainen. Vaikka Franklin oli erittäin merkittävä osa lukuisten tutkimusmatkailijoiden matkakirjoja, häntä ei ole juurikaan tutkittu niiden kautta. Tässä tutkimuksessa aion paikata tätä suurta aukkoa.

Tutkimustehtävä

Tutkimukseni käsittelee sitä, miksi ja miten Franklinin retkikunnasta kirjoitettiin, ja miksi Franklinista kirjoitettiin kyseisillä tavoilla. Tämän tutkimuksen tehtävänä ei siis ole tutkia sitä, mitä sir John Franklinille tapahtui. Tarkoitukseni ei ole myöskään tutkia sitä, mitä muut tutkimusmatkailijat tai hänen aikalaisensa uskoivat hänelle tapahtuneen. Lopullista vastausta siihen, mitä Franklinille retkikuntineen tapahtui, ei pystyisi todennäköisesti tutkimusmateriaaleistani saamaan.

Tutkimuskysymykseni voidaan jakaa kahteen osioon, minkä mukaan edelleen jaan tutkimukseni päälukujen aiheet. Näistä ensimmäinen on, miten sir John Franklin esitetään toisten arktisten tutkimusmatkailijoiden narratiiveissa, ja millaisen käsityksen muut tutkimusmatkailijat halusivat antaa Franklinista. Samalla aion tarkastella, miksi hänet esitetään kyseisillä tavoilla ja onko näissä esiintymistavoissa eroja kirjoittajien välillä, sekä mitkä seikat mahdollisesti vaikuttivat Franklinin esittämistapoihin.

Toinen tutkimuskysymykseni osio on, miten sir John Franklinin etsintöjä perusteltiin arktisissa narratiiveissa, sekä miksi niitä perusteltiin tai ei perusteltu kyseisillä tavoilla. Keskityn siis taustalla vallitseviin ilmiöihin. Kysymyksessä siitä, miksi Franklinin retkikunta haluttiin löytää, pitää ottaa huomioon useita erilaisia seikkoja, kuten esimerkiksi ajan kuluminen. Mitä kauemmin katoamisesta oli kulunut, sitä epätodennäköisempää oli löytää retkikunta hengissä. Olisi oletettavaa, että huolta retkikunnan selviämisestä käytettäisiin vähemmän pelastusoperaatioiden syynä, mitä pitempi aika Franklinin katoamisesta oli kulunut.

Vaikka Franklinia etsittiin hyvin pitkään, aion tutkimuksessani keskittyä näiden etsintöjen alkuun johtuen Franklinia etsineiden retkikuntien määrästä. Kun Franklinin havaittiin kadonneen, häntä etsimään lähetettiin 40 tutkimusmatkaa pelkästään seuraavan 10 vuoden aikana.⁶ Ajallisesti aion keskittyä ajanjaksoon, joka alkaa vuodesta 1851 ja päättyy vuoteen 1859. Tämä johtuu lähdemateriaalina käyttämästäni

---

⁶ Ziff, 2003, 61.

matkakirjallisuudesta, joka julkaistiin tällä aikavälillä. Monet valitsemistani tutkimusmatkoista olivat yli vuoden mittaisia, minkä lisäksi teosten editoinnissa ja julkaisuissa kesti aikaa.

Useat arktiset tutkimusmatkailijat julkaisivat matkoiltaan narratiiveja, joissa he kertoivat suurelle yleisölle matkoistaan. Tämän tutkimuksen kannalta narratiivit olivat siis matkakirjoja, jotka käsittelivät niiden kirjoittajien jokapäiväistä elämää heidän matkoillaan arktisessa pohjoisessa. Kaikki valitsemani teokset kuitenkin samalla käsittelevät Franklinia. Niitä kaikkia yhdistää se, että niiden kirjoittajat olivat osa Franklinia etsineitä retkikuntia, ja että he kirjoittivat juuri näistä kokemuksistaan. Näiden lisäksi he kirjoittivat siitä, mitä uskoivat Franklinin retkikunnalle tapahtuneen.

Franklin ja monet muut arktiset tutkimusmatkailijat nähtiin Isossa-Britanniassa sankareina. Tähän vaikutti esimerkiksi lehdistön synty, joka ruokki tätä kuvaa.⁷ Sillä, kuinka hyvin nämä tutkimusmatkailijat olivat onnistuneet, ei vaikuttanut olevan yhtä paljon merkitystä kuin sillä, kuinka paljon he riskeerasivat omaa hyvinvointiaan näin tehdessään.⁸ Sankarimyyteissä totuutta tärkeämpiä olivat siis tarinat. Lisäksi tutkimusmatkailijat eivät voineet julistautua itse sankareiksi, koska se nähtiin hyvin epäbrittimäisenä. Pelkästään julistautuminen sankariksi ei myöskään todistaisi todellisesta sankaruutta.⁹ Sankariksi ei siis julistauduttu, vaan sankariksi julistettiin. Tutkimuksessani nojaan paljolti väitteeseen, että sir John Franklin nähtiin sankarina.

Viktoriaanisessa arktisessa kirjallisuudessa sankarien täytyi samaan aikaan esiintyä sekä inhimillisenä, että yli-inhimillisenä ollakseen samaistuttava, mutta myös ihailun kohde.¹⁰ Koska valitsemisiani matkakirjoissa muut tutkimusmatkailijat kirjoittivat Franklinista, aion tarkastella, kuinka suoraan hänestä puhutaan sankarina. Tarkastelen myös, että annettiinko hänelle inhimillistäviä tai yli-inhimillistäviä piirteitä.

---

⁷ David, 2000, 83.

⁸ Regard, 2013, 8.

⁹ Collis, 1996, elektroninen artikkeli.

¹⁰ Collis, 1996, elektroninen artikkeli.

Erityisesti olen kiinnostunut siitä, vaikuttaako sir John Franklinin vaimolla, eli lady Jane Franklinilla,¹¹ olleen vaikutusta Franklinin sankarikuvaan. Kiinnostukseni tähän johtuu siitä, että lady Franklin rahoitti useita retkikuntia, joiden tarkoituksena oli etsiä hänen kadonnutta aviomiestään. Samalla hän nousi myös julkisuuteen uskollisena vaimona, joka keräsi valtavasti sympatiaa selvittäessään väsymättömästi kadonneen aviomiehensä kohtaloa.¹² Lady Franklin oli siis hyvin aktiivisesti mukana sir John Franklinin sankarikuvan luomisessa olemalla esimerkiksi läheisessä yhteistyössä monien tutkimusmatkailijoiden kanssa.

Lisäksi on huomioitava, että Britannian amiraliteetti oli luvannut 10 000 punnan palkkion heille, jotka toisivat lopullisen vastauksen siihen, mitä retkikunnalle tapahtui.¹³ Vuonna 2017 tämä summa vastaisi noin 1 280 000 puntaa.¹⁴ Franklinin retkikunnan pelastamisesta luvattiin 20 000 punnan palkkio.¹⁵ Britannian amiraliteetti vastasi kuninkaallisen laivaston komentamisesta,¹⁶ sekä useiden tutkimusmatkojen lähettämisestä arktiseen pohjoiseen. Kaikki syyt haluun löytää Franklin retkikunta eivät siis välttämättä olleet huolta retkikunnan selviämisestä tai kansakunnan hyötyä mielessä pitäviä. Tarkastelen siis, näkyykö tällaisista syistä vaikutteita. Tutkimuksessani mukana olevista tutkimusmatkailijoista John Rae sai tämän palkkion.¹⁷

Olen jakanut tutkimukseni kahteen päälukuun, jotka molemmat käsittelevät toista tutkimuskysymyksistäni. Ensimmäinen pääluku keskittyy toisten tutkimusmatkailijoiden kirjoituksiin, käsityksiin ja esittämistapoihin Franklinista ja hänen retkikunnastaan, sekä siihen, miten ja miksi nämä näkyivät arktisissa matkateoksissa. Toinen pääluku keskittyy siihen, miten Franklinin retkikunnan etsimistä perusteltiin, sekä mahdollisiin taustalla oleviin ilmiöihin, teemoihin ja muihin seikkoihin sen suhteen, miten ja miksi näitä tutkimusmatkoja perusteltiin kyseisillä tavoilla.

---

¹¹ Selvyiden vuoksi, kun käytän pelkästään nimeä ”Franklin”, tarkoitan sir John Franklinia. Jos kirjoitan ”lady Franklin”, kyseessä on lady Jane Franklin.

¹² Ziff, 2003, 61.

¹³ Ziff, 2003, 61.

¹⁴ Bank of England, ”Inflation”, käytetty 21.03.2018.

¹⁵ McGoogan, 2012, 217.

¹⁶ Withers & Keighren, 2011, 563.

¹⁷ McGoogan, 2012, 217.

Tutkimustilanne

Arktista tutkimusmatkailua on tutkittu varsin paljon. Koska aihe on kuitenkin hyvin laaja, sen voidaan nähdä jakaantuneen pienempiin osa-alueisiin; esimerkiksi aikakauden, alueen, retkikunnan johtajan tai retkikunnan kansallisuuksien mukaan. Omassa tutkimuksessani keskityn 1800-luvun puoltaväliä käsitteleviin, Franklinia etsineisiin retkikuntiin ja niistä tehtyihin matkakirjoihin keskittyvään tutkimukseen, sekä Franklinin katoamista käsittelevään tutkimukseen.

Esimerkiksi SHELAGH GRANTIN vuonna 2011 ilmestynyt teos *Polar Imperative: A History of Arctic Sovereignty in North America* käsittelee arktisen Pohjois-Amerikan merkittävimpiä vaiheita. Alueellisesti se on siis kohtuullisen keskittynyt, mutta ajallisesti varsin laaja, koska se käsittelee alueen merkittävimmät vaiheet ensimmäisistä asukkaista aina ilmastonmuutokseen asti. Tämän tutkimuksen kannalta merkittävin luku on Britannian amiraliteetin vaikutusta arktisilla alueilla käsittelevä luku. Franklin oli Britannian amiraliteetin palveluksessa, minkä takia tämä luku on erityisen merkittävä tälle tutkimukselle.

Sir John Franklin on luultavasti yksi tutkituimmista arktisista tutkimusmatkailijoista, mutta häntäkään ei ole tutkittu siinä määrin, etteikö joistakin osista hänen elämänsä olisi hankalaa löytää tutkimusta. Tutkimuksia tarkastellessa käy nopeasti selväksi, että Franklinin elämä jää paljolti hänen kuolemansa varjoon. Tämän tutkimuksen aiheen kannalta on sinänsä onnekasta, että monet tutkimuksista käsittelevätkin Franklinin kuolemaan johtanutta retkikuntaa tai hänen jättämänsä perintöä.

Juuri Franklinin arktista sankarikuvaa on tutkittu kohtuullisen laajasti. Esimerkiksi JEN HILLIN artikkeli ”National Bodies: Robert Southey’s Life of Nelson and John Franklin’s Narrative of a Journey to the Shores of the Polar Sea” vuodelta 2007 käsittelee tätä aihetta, vaikkakin Hill painottaa sankaruutta lähinnä fyysiseltä kannalta. Myös tutkimusmatkailijat itse toivat sitä esiin puhumalla esimerkiksi kylmyyden vaikutuksista tai ruuan puutteesta. Itseäni kiinnostaa fyysisyyden lisäksi henkinen, inhimillinen ja epäinhimillinen puoli sankaruudessa. Arktinen tutkimusmatkailu asetti tutkimusmatkailijat pitkiksi ajoiksi hyvin toisenlaiseen ympäristöön kuin mihin he olivat tottuneet. Heidän seuransa, varustuksensa ja ruokavalionsa olivat erilaisia tutkimusmatkojen aikana. Sen takia heidän kokonaisvaltainen tarkastelunsa on paitsi erityisen kiinnostavaa, mutta myös tärkeää. Koska arktisten alueiden tutkiminen oli

tutkimusmatkailijoille ja heidän miehistöilleen valtava fyysinen ponnistus, tällaiset aiheet on hyvä ottaa huomioon.

Vaikka Franklinista itsestään löytyy kohtuullisesti tutkimuskirjallisuutta, muista arktisista tutkimusmatkailijoista sitä löytyy vaihtelevasti. Tässä on kuitenkin otettava huomioon sekin seikka, että toisista tutkimusmatkailijoista saatetaan kirjoittaa vähän johonkuhun toiseen tutkimusmatkailijaan keskittyvässä tutkimuksessa. Franklinia sivutaan hyvin usein hänen merkityksensä vuoksi arktisessa historiassa, mikä näkyy selkeästi esimerkiksi LARZER ZIFFIN vuonna 2003 julkaistussa artikkelissa ”Arctic Exploration and the Romance of Failure”. Artikkelin käsittelee pääosin tutkimusmatkailija Elisha Kent Kanea, jonka yhden matkanarratiivin valitsin myös tähän tutkimukseen.

Moni tutkimus tuntuu keskittyvän paljon siihen mitä tai miten arktiset tutkimusmatkailijat julkaisivat tekstejään. Tämä ei tietenkään ole ihme, kun ottaa huomioon niiden saaman valtavan suosion varsinkin Isossa-Britanniassa. Tästä esimerkkinä on CHRISTY COLLISIN vuonna 1996 julkaistu artikkeli ”The voyage of the episteme: Narrating the North”, joka käsittelee yleisellä tasolla, millaisia narratiiveja arktisesta pohjoisesta kirjoitettiin. Yhtenä Collisin esimerkkinä on Franklin. Artikkelin on loistava esimerkki siitä, kuinka arktiset narratiivit muotoutuivat omaksi kirjallisuudenmuodokseksi ja millaisessa valossa niiden kirjoittajat halusivat esittää itsensä. Koska Franklin sai valtaisan kirjallisen suosion, on oletettavaa, että monet muut seurasivat ainakin jossakin määrin hänen kirjallista esimerkkiään.

Samankaltaisesti iso osa tutkimuksista keskittyy siihen, miten suuri yleisö vastaanotti nämä arktiset narratiivit, ja kuinka ne vaikuttivat heidän suhtautumiseensa arktisiin alueisiin. Esimerkiksi JANICE CAVELLIN vuonna 2008 ilmestyneessä teoksessa *Tracing the Connected Narrative: Arctic Exploration in British Print Culture, 1818–1860* käydään läpi yksityiskohtaisesti ja vaihtelevasti, kuinka viktoriaanisien lukijain ja lehdistön kokivat arktiset narratiivit jatkuvana tarinana, ja kuinka tästä poikkeaminen saattoi olla ongelmallista niiden kirjoittajille. Samalla useita tutkimusmatkailijoita käydään läpi tarkemmin. Esimerkiksi Francis Leopold McClintockia, jonka kirjoittaman narratiivin valitsin tähän tutkimukseeni mukaan, käsitellään paljon jo ensimmäisessä varsinaisessa luvussa.

Käy nopeasti ilmi, että arktisissa narratiiveissa, varsinkin niissä, jotka jotenkin käsittelevät Franklinia, nousee keskiöön epäonni, onnettomuus tai yleisesti traagisuus. ADRIANA CRACIUNIN kirja *Writing Arctic Disaster: Authorship and Exploration* vuodelta 2016 käsittelee juuri sitä, kuinka nämä teemat tulivat niin keskeiseksi osaksi arktisia tutkimusmatkoja, sekä niistä tehtyjä narratiiveja. Näyttäisikin siltä, että nämä teemat ovat sellaisia, että niitä voisi olla hankalaa sivuuttaa oikeastaan missään Franklinia koskevassa tutkimuksessa, koska häneen on yhdistetty niin voimakkaasti arktisuuden traagisuus.

Mahdollista tutkimuskirjallisuutta läpikäydessään pystyy huomaamaan, ettei oikeastaan ole tehty tutkimusta, jossa katsottaisiin toisten arktisten tutkimusmatkailijoiden suhtautumista Frankliniin tai miksi he kokivat, että hänet pitäisi pelastaa. Keskiössä on oikeastaan aina se, miten suuri yleisö luki teoksia, otti ne vastaan ja miksi he kokivat Franklinin etsimisen merkittäväksi vielä vuosia hänen kuolemansa jälkeen. Tällä tutkimuksella koen olevan merkitystä juuri sen takia, että pystyn täydentämään tätä aukkoa arktista tutkimusmatkailua käsittelevässä tutkimuksessa.

Lähteet ja menetelmät

Lähdeaineistonani tässä tutkimuksessa käytän useiden arktisten tutkimusmatkailijoiden kirjoittamia matkakirjoja ajaltaan, jolloin he olivat Pohjois-Kanadassa etsimässä kadonnutta Franklinin retkikuntaa. Ajallisesti kaikki käyttämäni narratiivit on kirjoitettu Franklinin katoamisen ja 1860-luvun välillä. Tutkimusmatkojen varsinaiset vuodet kuitenkin vaihtelevat hieman narratiivien julkaisuvuosista. Lisäksi teoksia yhdistää se, että ne olivat tarkoitettu englanninkieliselle yleisölle, erityisesti juuri englantilaisille ja yhdysvaltalaisille, sekä se, että retkikunnat olivat usein englantilaisen lady Franklinin aikaansaannosta tai muuten paljolti tekemisissä hänen retkikuntiensa kanssa.

Lähteinäni käytän matkakirjoja, eli narratiiveja, minkä takia niitä olisi hyvä tarkastella hieman lähemmin. Englanninkielinen termi ”narrative”, mitä arktisissa historian tutkimuksissa paljolti käytetään, kääntyy suomeksi sanaksi ”narratiivi”. Käytän kyseistä termiä tässä tutkimuksessa. Tässä tutkimuksessa kutsun tutkimusmatkailijoiden kirjoituksia myös matkakirjoiksi, narratiiveiksi, arktisiksi narratiiveiksi, sekä muilla vastaavan kaltaisilla nimityksillä. Sen takia on huomioitava, että ”narrative” on usein nähtävissä kaksimerkityksisenä terminä, mikä ei suomeksi omaa aivan samanlaisia merkityksiä kuin englanniksi.

Näistä ensimmäisen merkitys on se, että ”narrative” voidaan suomeksi kääntää tarkoittamaan ”selostusta” tai ”kertomusta”. Tällöin sen voidaan nähdä tarkoittavan tutkimusmatkailijoiden itse kirjoittamia matkateoksia, missä he kertovat omista henkilökohtaisista kokemuksistaan tutkimusmatkoillaan. Matkakirjat olivat silloin eräällä tavalla esimerkiksi Britannian amiraliteetin tilaamia virallisempia ”päiväkirjoja” tai lokeja tutkimusmatkojen tapahtumista. Tyyliiltään 1770-luvun jälkeen arktisista narratiiveista muodostui yksinkertaisia kuvauksia siitä, mitä arktisilla tutkimusmatkoilla oli tapahtunut. Joskus jopa tylsän tyylin nähtiin todistavan teosten autenttisuutta.¹⁸ Tässä tilanteessa narratiivi voi siis tarkoittaa esimerkiksi fyysistä kopiota tutkimusmatkailijoiden matkakirjasta.

Toinen merkitys sanalle ”narrative” tulee kuitenkin siitä, että se voidaan kääntää myös tarkoittamaan ”tarinaa” tai ”tarinaketjua”. Tällöin narratiivit, eli matkateokset, olivat paitsi fyysisiä kirjoja, myös osa laajempaa tarinakokoelmaa tai tapahtumien sarjaa.¹⁹ Tässä tapauksessa matkakirjat olivat siis osana suurempaa kokoelmaa siitä, kuinka Franklinia hänen retkikuntineen etsittiin ja millaisia arktiset sankarit olivat. Se oli kuin usean eri kirjoittajan yhteinen tarina.²⁰ Tämä ilmeni esimerkiksi siten, että 1800-luvun alkupuolella suuri yleisö näki arktisen tutkimusmatkailun seurauksena syntyneet matkakirjat osana suurempaa kansallista historiaa ja identiteettiä.²¹ Vaikka ensisijaisesti kirjoittaessani termin ”narratiivi” tarkoitan sitä synonyyminä matkakirjoille, eli tutkimusmatkailijoiden kirjoituksille, ”narratiivit” eivät oikeastaan koskaan menetä tätä niiden toissijaista merkitystä.

Olen valinnut tähän tutkimukseen mukaan kuusi arktista matkakirjaa, joihin jatkossa viittaan kirjoittamalla niistä niiden kirjoittajien nimillä. Esittelen seuraavaksi teokset niiden ilmestymisvuosien mukaisessa järjestyksessä. Teoksista vanhin on William Parker Snow’n teos *Voyage of the Prince Albert in Search of Sir John Franklin: A Narrative of Every-day Life in the Arctic Seas*. Teos julkaistiin vuonna 1851, ja se on yksi aikaisimmasta ilmestyneistä matkanarratiiveista, joka keskittyy Franklinin etsivään

---

¹⁸ Cavell, 2008, 19.

¹⁹ Hyvärinen, 2007, 129.

²⁰ Collis, 1996, elektroninen artikkeli.

²¹ Cavell, 2008, 14.

retkikuntaan. Tämä johtuu luultavasti siitä, että arktiset matkat kestivät usein useamman vuoden kerrallaan ja teosten julkaisussa kesti aikaa.

Toisena teoksena otan tutkimukseeni William Kennedyn *A short narrative of the second voyage of the Prince Albert in search of Sir John Franklin*. Kennedy julkaisi matkakirjansa vuonna 1853. Hän oli taustaltaan hieman erilainen kuin useat muut arktisten narratiivien kirjoittajista, koska hän oli alun perin ammatiltaan valaanpyytäjä.²² Kennedy oli mielenkiintoinen tutkimusmatkailija myös siitä näkökulmasta, että hänen johtamallaan pelastusretkikunnallaan oli mukaan myös toinen tähän tutkimukseeni valitsemani tutkimusmatkailija, eli Joseph-René Bellot.

Kolmas lähdemateriaalini poikkeaa hieman muista, sillä se ei ole puhtaasti matkanarratiivi. Kyseessä on John Raen ja Robert McCluren *The melancholy fate of Sir John Franklin and his party, as disclosed in Dr. Rae's report; together with the despatches and letters of Captain M'Clure, and other officers employed in the Arctic expeditions*. Alun perin Rae kirjoitti tutkimusmatkastaan raportin Britannian amiraliteetille. Raportissaan hän kirjoitti alkuperäiskansoilta kuulemistaan tarinoita siitä, että Franklinin miehistö olisi sortunut kannibalismiin viimeisinä hetkinään. Myöhemmin Raen raportti kuitenkin liitettiin McCluren narratiivin kanssa samaan teokseen, joka oli myynnissä kuten monet muutkin arktiset matkakirjat. Raportista oli siis myös myynnissä julkaisu, jossa käsiteltiin retkikuntien tapahtumia niiden etsiessä Franklinia. Sen takia koen sen sopivan tähän tutkimukseen. Myös se, että raporttia vastustettiin siinä määrin, että monien lukijoiden mielestä sitä ei koettu sopivaksi julkaista,²³ tekee siitä mielenkiintoisen vertailukohdan Franklinin sankaritarinassa. Teos julkaistiin vuonna 1854.

Neljäntenä matkanarratiivina valitsin Joseph-René Bellotin *Memoirs of Lieutenant Joseph René Bellot, Chevalier of the Legion of Honour, Member of the Geographical Societies of London and Paris, Etc. With His Journal of a Voyage in the Polar Seas, in Search of Sir John Franklin. In Two Volumes. Vol. I*. Vuonna 1855 julkaistu ensimmäinen osa kertoi Bellotin matkasta William Kennedyn johtamassa retkikunnassa muutamia vuosia aiemmin. Bellot oli läheinen lady Franklinin kanssa, minkä takia otin

---

²² Cavell, 2008, 15.

²³ Cavell, 2013, 161.

hänet osaksi tätä tutkimusta. Valitsin kaksiosaisesta teoksesta vain ensimmäisen osan osien laajuuksien vuoksi.

Viidentenä matkanarratiivinani on Elisha Kent Kanen *The United States Grinnell Expedition in Search of Sir John Franklin: A Personal Narrative*. Kanen kirja julkaistiin vuonna 1857. Kanea, joka kuoli samana vuonna matkakirjansa julkaisun kanssa, juhliittiin sankarina Yhdysvalloissa teoksen julkaisun aikaan.²⁴ Yhdysvaltalaisen Kanen teos toimii mielenkiintoisena kontrastina brittiläisille teoksille. Valitsin Kanen juuri sen takia, että hän oli erityisen suosittu tutkimusmatkailija Yhdysvalloissa. Huomionarvoista on, että vaikka teoksen julkaisuvuosi on 1857, itse tutkimusmatka tuli päätökseen jo syksyllä 1851.²⁵

Kuudes valitsemani teos on Francis Leopold McClintockin *The voyage of the 'Fox' in the Arctic seas: A narrative of the discovery of the fate of Sir John Franklin and his companions*. Kirja julkaistiin vuonna 1859. McClintockin teos on erityisen merkittävä sen takia, että hänen nähtiin löytäneen lopulliset todisteet Franklinin retkikunnan menehtymisestä, vaikka he eivät onnistuneet löytämään koko retkikuntaa tai aluksia.²⁶ McClintockin johtaman retkikunnan jäsenet onnistuivat löytämään kivikasan, jonka luona oli eurooppalaisia vaatteita, huopia ja tärkeimpänä rasia, joka sisälsi kirjeen, jossa sir John Franklinin kerrottiin kuolleen jo 11.6.1847.²⁷

Tutkimieni matkakirjojen suhteen on huomioitava se, että ne olivat pääpiirteiltään kuvauksia tutkimusmatkailijoiden matkoista arktisessa pohjoisessa. Tämä tarkoitti sitä, että niissä oli yleistä se, että Franklinia ei välttämättä mainita ollenkaan pitkiin aikoihin. Poikkeuksena tässä oli Rae, jonka raportti oli huomattavasti lyhyempi, eli tätä samaa ilmiötä ei ehtinyt tapahtua. Syyksi siihen, miksi Franklinia ei välttämättä mainittu, saattoi olla esimerkiksi se, ettei hänen etsimisessään tapahtunut juuri edistystä noina aikoina. Mikäli tuolloisessa tilanteessa tutkimusmatkailija olisi maininnut Franklinin, se olisi saattanut tuoda lähinnä huomiota siihen, ettei hän edistynyt Franklinin löytämisessä.

---

²⁴ Ziff, 2003, 58.

²⁵ Kane, 1857, 487.

²⁶ Cavell, 2008, 12.

²⁷ Dalton, 2012, 123-124.

Samasta syystä tutkimissani narratiiveissa valtaosa kerroista, jolloin Franklinista kirjoitettiin, olivat spekulointia siitä, missä Franklin voisi olla tai mitä reittiä hän olisi saattanut käyttää. Tämä oli sinänsä luonnollista, koska se kuitenkin oli tutkimusmatkailijoiden tarkoituksena pohjoisessa olemiselle. Franklinista kirjoittaminen tietyillä tavoilla siis korostui teosten alussa ja loppupuolella, kun taas teosten keskiosissa hänestä kirjoitettiin suhteessa vähemmän. Tässäkin Raen raportti tosin oli poikkeus.

Käyttämässäni lähdemateriaalissa on otettava huomioon, että arktisten narratiivien oletettiin noudattavan tiettyjä sääntöjä. Niiden yleisö koki nämä narratiivit kuin yhtenäisenä tarinana, minkä takia tarinasta poikkeaminen saattoi vahingoittaa kyseisten narratiivien suosiota.²⁸ Kun valtayleisö ei pitänyt poikkeavien narratiivien sisällöstä, kritiikki niitä kohtaan oli erittäin kovaäänistä.²⁹ Kirjoittajien täytyi siis kirjoittaessaan huomioida, että epämieluisilla kirjoitustavoilla tai -aiheilla saattoi olla seurauksia. Nämä oletettavat seuraukset voivat selittää mahdollisia yhtenäisiä Franklinin esittämistapoja ja käytettyjä syitä pelastusretkikuntien järjestämiseen.

Lisäksi on muistettava, että narratiiveilla oli myös käytännöllisiä tarkoituksia. Julkaisuilla pidettiin yllä kansainvälistä arktista innoitusta, mikä loi halua tutkimusmatkoille, mikä vastaavasti mahdollisti rahoitusta näille matkoille.³⁰ Rahoittavat tahot täytyi siis pitää tyytyväisinä, mikä luultavasti vaikutti narratiivien sisältöön. Samalla teosten täytyi olla mielenkiintoisia myös suurelle yleisölle, jotta arktiset matkakirjat olisivat säilyttäneet suosionsa.

Yhdysvalloissa arktinen tutkimusmatkakirjallisuus nousi suosioon paljolti Franklinin etsintöjen myötä, ja muistutti paljon brittiläistä kirjallisuutta samasta aiheesta. Samalla, vaikka monet teoksista olivat suosittuja erityisesti Isossa-Britanniassa ja Yhdysvalloissa, eri kansallisuuksia olevien yleisöjen välillä täytyi tasapainoilla jonkin verran.³¹ Kirjoittajat nousivat usein sankareiksi, mutta liiallinen kansallismielisyys olisi varmasti ollut haitallista teosten suosioille toisessa maassa. Sen vuoksi teoksissa ei voinut olla esimerkiksi liian kritisoiva toisia valtioita kohtaan.

---

²⁸ Cavell, 2008, 12.

²⁹ Cavell, 2013, 156.

³⁰ Grant, 2011, 103.

³¹ Cavell, 2013, 161.

Hyödynnän tässä tutkimuksessa laadullista tutkimusmenetelmää, sillä olen tarkastellut matkateoksissa esille nousevia teemoja, sekä mahdollisia teemoja, joita ei ole haluttu nostaa esille. Nämä voivat vaihdella siitä, että tutkimusmatkailijat sanoivat suoraan mielipiteensä aina siihen, ettei jotakin asiaa mainita kertaakaan. Hypoteesinani on, että tiettyjen teemojen käsittely tai niiden puuttuminen liittyvät siihen, että joko Franklin tai kirjoittaja itse haluttiin esittää sankarillisessa ja suotuisassa valossa, ja että kirjoittaja halusi turvata itselleen mahdollisesti lisää töitä tutkimusmatkojen parissa vielä kirjoituksiensa jälkeenkin.

Käytän jonkin verran myös määrällistä tutkimusmenetelmää. Vaikka en suoranaisesti laske tiettyjä asioita, aion tarkastella esimerkiksi sitä, kuinka usein suhteessa jotkin asiat – esimerkiksi sir John Franklinin nimen erilaiset muodot – näyttäytyvät suhteessa toisiinsa. Tämän lisäksi vertailen jonkin verran eri tutkimusmatkailijoiden välillä olevia eroja näiden suhteen.

Tämän kaltaista tutkimusta tehdessä on harjoitettava erittäin voimakasta lähdekritiikkiä, sillä arktiset narratiivit olivat luonteeltaan usein hyvin puolueellisia. Tämä johtuu siitä, että samalla tavalla kuin esimerkiksi elämäkerrat saattavat muuttaa joitakin asioita siten, että kyseisen teoksen kohde vaikuttaisi kunniakkaammalta, myös arktisissa matkakirjoissa niiden kirjoittavat pyrkivät saamaan. Kirjoittajat halusivat saada ainakin itsensä näkymään positiivisessa valossa. Matkakirjoissa pyrittiin esittämään parempina ja kunniakkaampina muitakin tahoja. Näitä saattoivat olla esimerkiksi sir ja lady Franklinit, kirjoittajan kotivaltio tai yleisesti sen laivasto. Oma tutkimukseni ei tietyllä tavalla kärsi tästä, koska tutkin juuri sitä, miten Franklin esitettiin ja miksi siten, enkä esimerkiksi, oliko Franklin sellainen, kuin näissä teoksissa väitettiin. Sillä, millainen Franklin oli todellisuudessa, ei tietyssä mielessä ole niin paljon merkitystä tämän tutkimuksen kannalta. Tarkastellessani syitä siihen, miksi Franklinia etsittiin, on kuitenkin pidettävä mielessä myös seikat, joita tutkimusmatkailijat eivät välttämättä halua tuoda ilmi.

Toinen seikka, joka on pidettävä mielessä, on se, että kaikki valitsemani matkanarratiivit ovat englanniksi ja tämä tutkimus on suomeksi. Vaikka en usko tämän tuottavan ongelmia, kääntäessä on tarkasteltava ja pidettävä huolta, ettei merkittäviä asioita tai merkityksiä menetetä. Aion tarvittaessa käsitellä englanninkielisiä sitaatteja tarkemmin esimerkiksi sen kautta, miten joitakin niiden sanoja voidaan kääntää

tarkoittamaan useita asioita. Tämä johtuu siitä, että yhden sanan erilaisilla kääntämistavoilla voi tulla monenlaisia tulkintatapoja.

1. Arktisten sankareiden esikuva?

Heti ensimmäisenä matkanarratiiveista ilmenee, että Franklin nähtiin sankarina. Osassa teoksissa oli esimerkiksi Franklinin elämänkerta teoksen alussa, jossa käytiin läpi hänen sankarillisimpia toimiaan ja matkojaan arktisille alueille.³² Toisten tutkimusmatkailijoiden oli siis valittava hyvin tarkasti, mitä aikoivat kirjoittaa Franklinista. Tämän tutkimuksen kannalta onkin erittäin tärkeää pitää tämä seikka mielessä.

Aion tässä luvussa käsitelläkin sitä, miten sir John Franklin esitetään toisten arktisten tutkimusmatkailijoiden narratiiveissa, sekä sitä, mistä nämä tavat johtuvat tai onko niissä eroja. Olen jakanut nämä useampiin alalukuihin niiden teemojen suhteen.

1.1. Arvostamamme upseerin velvollisuudet

Viktoriaanisessa yhteiskunnassa arvostettiin työntekoa. Työ nähtiin itseisarvona, eikä tapana saavuttaa rikkauksia. Tietenkään, mikäli työ toi rikkauksia, sitä ei nähty pahana asiana.³³ Vaikka viktoriaanisessa yhteiskunnassa ajateltiin, ettei kunniakas nainen tehnyt palkkatöitä,³⁴ saattoivat miehet saavuttaa herrasmiehen statuksen työnteollaan. Esimerkiksi kirkonmiehet, ja armeijan jäsenet saattoivat aristokraattien lisäksi olla herrasmiehiä.³⁵ Hyvin tehty työ saattoi siis tuoda taloudellisten hyötyjen lisäksi myös sosiaalisen ja yhteiskunnallisen aseman kannalta mieluisia lopputuloksia.

Viktoriaanisen yhteiskunnan suhteen on otettava huomioon suhtautuminen työntekoon myös uskonnolliselta kannalta. Isossa-Britanniassa evankelinen uskonto vaikutti suureen osaan väestöstä 1800-luvulla, minkä kautta sen peruspiirteet vaikuttivat myös viktoriaaniseen moraaliin. Evankelisuus arvosti kuria, vakavuutta ja velvollisuudentunnetta,³⁶ mitkä olivat arvostettuja piirteitä myös viktoriaanisessa moraalissa. Evankelisen uskonnon vaikutuksen huippu Isossa-Britanniassa oli 1850- ja 1860-luvuilla,³⁷ minkä takia niiden voidaan olettaa vaikuttaneen myös arktisiin

---

³² Esimerkiksi Kane, 1857, xii.

³³ Mitchell, 2009, 263.

³⁴ Mitchell, 2009, 266.

³⁵ Mitchell, 2009, 270.

³⁶ Jalland, 1996, 19.

³⁷ Jalland, 1996, 20.

tutkimusmatkailijoihin. Esimerkiksi Franklin oli kääntynyt evankeliseen uskoon traumaattisten kokemustensa jälkeen arktisessa pohjoisessa.³⁸

Laivaston rauhanajan toiminta suunnattiin suurilta osilta tutkimusmatkailuun ja tuntemattomien alueiden kartoittamiseen, johon kuului esimerkiksi Luoteisväylän etsiminen.³⁹ Luoteisväylän uskottiin olevan Kanadan rannikolla sijaitseva lyhyempi reitti Tyynen valtameren ja Kaukoidän välillä.⁴⁰ Luoteisväylän löytäminen olisi tuonut paljon mainetta sen löytäneelle valtiolle, mutta myös voimakkaan taloudellisen potentiaalin lyhyempänä kauppareittinä.

Tutkimusmatkat tehtiin usein laivaston alaisuudessa, ja varsinkin brittiläiset tutkimusmatkat tehtiin useimmiten upseerien⁴¹ toimesta. Ei ole siis yllättävää, että koska arktiset tutkimusmatkailijat nähtiin sankareina, ja he olivat usein upseereita, tämä näyttäisi lähentävän lukijoiden mielikuvissa näitä kahta asiaa. Upseerit olivat siis lukijoista sankareita ja sankarien oletettiin olevan upseereja. Koska Franklin oli upseeri, saa tämä seikka erittäin merkittävästi huomiota tutkimissani arktisissa narratiiveissa. Kaikki tutkimani tutkimusmatkailijat mainitsivat Franklinin aseman laivastossa heidän teostensa alussa. Pelkästään Franklinista kirjoittaminen ”kapteenina” osaltaan toi tätä esille. Esimerkiksi Bellot halusi selkeästi kiinnittää huomiota Franklinin asemaan kirjoittamalla ensin hänestä kapteenina, mutta sitten nopeasti korjaamalla itseään kutsumalla Franklinia amiraaliksi.⁴²

Franklin oli arktisessa Kanadassa suorittamassa työtehtävää, koska hän yritti löytää Luoteisväylän Britannian amiraliteetin käskystä. Tästä syystä ei ole yllättävää, että kaikissa tutkimissani arktisissa narratiiveissa työnteke ja Franklinin asema upseerina nousevat esille joko suorasti tai epäsuorasti. Kaikista arktisten narratiivien teemoista nämä näyttäisivätkin olleen merkittävimmät yksittäiset yhdistävät teemat tutkimieni matkateosten välillä. Ne paitsi esiintyivät jokaisessa tutkimassa matkateoksessa, mutta

---

³⁸ Regard, 2013, 89.

³⁹ Grant, 2011, 101.

⁴⁰ Keranen, 2018, 5-6.

⁴¹ Upseereilla tarkoitettiin esimerkiksi armeijan korkeimpia sotilasarvoja. Esimerkiksi amiraali oli laivastossa yksi korkeimmista sotilasarvoista, minkä takia amiraalit olivat myös upseereita. Kaikki upseerit eivät kuitenkaan olleet amiraaleja.

⁴² Bellot, 1855, 89.

ne esiintyivät yksittäisistä teemoista luultavasti eniten. Osasyynä tähän oli juuri se, että iso osa Franklinista kirjoitetuista kohdista olivat spekulointia Franklinin sijainnista. Franklin, joka oli kapteeni ja upseeri, oli suorittamassa työtään ja velvollisuuttaan ollessaan arktisilla alueilla. Se, että upseerisuus ja velvollisuus korostuvat, ovat hyvin odotettavissa olevia seikkoja.

Suorempia tapoja, miten työnteke ja velvollisuus näkyivät teemoina, oli, että Franklinin amiraliteetilta saamat käskyt mainittiin. Näin tekevät ainakin Bellot⁴³, Kane⁴⁴ ja Snow⁴⁵, jotka kirjoittivat Franklinin käskyistä tai ohjeistuksista varsinaisesti teoksessaan. Lisäksi McClintockin⁴⁶ ja Kennedyn⁴⁷ tapauksissa Franklinin käskyt mainittiin teosten alkuteksteissä. Ainoastaan Rae ei mainitse Franklinin saamia käskyjä tai ohjeistuksia suoraan. Rae kuitenkin raportoi amiraliteetille, jonka alaisuudessa myös Franklin oli. Koska Franklin sai käskynsä ja tehtävänsä suoraan amiraliteetilta, kyseessä oli selkeästi työtehtävä. Lisäksi kaikissa teoksissa puhutaan upseereista, mikä vahvistaa työnteon teeman merkitystä.

Näiden teemojen merkittävyyttä selittää se, että ehdottoman tärkeitä osia brittiläistä arktista sankaruutta olivat juuri velvollisuudentunto ja kansallismielisyys.⁴⁸ Ne molemmat liitettiin myös hyvien upseerien ominaisuuksiin. Amiraliteetin upseerit toimivat suoraan oman kotivaltionsa, eli Ison-Britannian, alaisuudessa, ja edustivat sitä, vaikka he olisivat palkattuina yksityisille tutkimusmatkoille.⁴⁹ Mikäli joku halusi esiintyä sankarillisena arktisten narratiivien lukijoille, hänen täytyi täyttää nämä piirteet esiintymällä velvollisuudentuntoisena upseerina. Siispä onkin merkittävää, että juuri sellaisena Franklin esitetään kaikissa muissa paitsi Raen kirjoituksissa. Raekaan ei kuitenkaan varsinaisesti kirjoita päinvastaisesti aiheesta.

Velvollisuus teemana oli samalla linkittynyt viktoriaaniseen ihanteeseen työnteosta, eikä sen merkitystä siis voi jättää huomiotta. Tämä johtui siitä, että velvollisuuden

---

⁴³ Bellot, 1855, 90.

⁴⁴ Kane, 1857, 168.

⁴⁵ Snow, 1851, 2.

⁴⁶ McClintock, 1859, xiv.

⁴⁷ Kennedy, 1853, iii.

⁴⁸ Hill, 2007, 421.

⁴⁹ Esimerkiksi McClintock oli suoraan palkattu lady Franklinin tutkimusmatkalle. McClintock, 4, 1859.

toteuttaminen nähtiin viktoriaanisena aikana työnteosta irrottamattomana osana. Tiedyt asiat, kuten työnsä tekeminen kunnialla, nähtiin sen tekijän velvollisuutena. Tämä korostui erityisesti, mikäli tekijänä oli herrasmies. Velvollisuudentunne näkyi hieman epäsuoremmin arktisissa narratiiveissa, sillä se esiintyi useammin tutkimusmatkailijoiden velvollisuutena etsiä Franklinia kuin, että Franklinin velvollisuus olisi tutkia arktisia alueita. Toisaalta kyseessä oli viktoriaaniselta herrasmieheltä jo valmiiksi oletettu asia. Kuitenkin tässäkin muodossa tämä teema esiintyi, sillä esimerkiksi McClintock kirjoitti ”noista miehistä, jotka menehtyivät velvollisuuden tiellä”.⁵⁰

Sekä kansallismielisyys, että velvollisuudentunne ilmenevät siten, että Franklinin painotetaan olleen Britannian amiraliteetin upseeri. Tarkemmin ilmaistuna hän oli amiraliteetin kapteeni. Erityisesti Snow kirjoitti kapteeni Franklinista, joka oli ”meriupseeri, joka tunnettiin hyvin maailmalla seikkailujensa ja rohkean mielensä ansiosta”.⁵¹ Snow halusi heti ensimmäisenä tehdä selkeäksi, että Franklin oli ennen kaikkea taitava upseeri. Syynä hänellä oli luultavasti se, että siten hän kiteytti monia muita työntekoon liittyviä ihanteellisia asioita.

Franklinin upseerisuuden arvostamista todisti myös se, että hänestä usein mainittiin se, ettei hän ollut pelkästään kapteeni, vaan amiraali. Esimerkiksi Bellot teki näin samalla, kun hän kirjoitti Franklinin muista matkoista arktiseen Kanadaan.⁵² Vaikka Bellot ei ollut britti, vaan ranskalainen, hän halusi useissa kohdissa tehdä selkeäksi arvostuksensa Britannian amiraliteettia kohtaan. Näin hän aikoi tehdä esimerkiksi ilmoittamalla uusista maalöydöistä amiraliteetille, koska hän oli englantilaisella aluksella.⁵³ Tällä tavalla Bellot sai paitsi itsensä, myös Franklinin näyttämään ihailemisen arvoiselta varsinkin brittilukijoille.

Samanlainen toiminta näkyi myös muissa narratiiveissa. Monet heistä olivat olleet töissä amiraliteetilla – esimerkiksi McClintock, joka oli ottanut vapaata amiraliteetilta

---

⁵⁰ McClintock, 1859, 351. “--- of those heroic men who perished in the path of duty”. Kaikki käännökset on tehnyt Julia Salminen.

⁵¹ Snow, 1851, 2. ”--- a naval officer previously well known to the world for his adventurous and daring spirit”.

⁵² Bellot, 1855, 89.

⁵³ Bellot, 1855, 118.

Franklinin etsintöjen ajaksi⁵⁴ - tai he olivat muuten merimiehiä. Ei ole siis yllättävää, että tämä asia nostettiin Franklinin suhteen esille useita kertoja. McClintock kirjoittikin Franklinin ryhmän olevan ”upseeriveljiäni ja merimiehiäni”.⁵⁵ Se, että Franklin oli merimies, toimi lähentävänä tekijänä hänen ja arktisten narratiivien kirjoittajien kanssa, ja tämä positiivinen yhteys sai myös McClintockin ja Franklinin vaikuttamaan paremmalta. Kun heistä toinen toimi sankarillisesti, yhteys vahvisti sitä myös toisen suhteen. Lukijalle pyrittiin luomaan käsitys, että koska he molemmat olivat upseereita, he molemmat omasivat myös muita yhteisiä ja positiivisia ominaisuuksiaan.

Koska arktisissa narratiiveissa kirjoittajilla oli luultavasti tarkoitus esittää itsensä kunniallisena, sekä välttää negatiivista palautetta, täytyi heidän myös osoittaa arvostustaan Franklinin asemaa kohtaan. Upseerien odotettiin olevan herrasmiehiä,⁵⁶ ja heidän oletettiin toimivan sen mukaisesti. Tämän takia heidän käytökselleen asetettiin tiettyjä standardeja.⁵⁷ Arktisissa narratiiveissa ne näkyivät esimerkiksi kohteliaana ja kunnioittavana puhetapana, jota tutkimusmatkailijat harjoittivat läpi narratiiviansa. Selkein esimerkki tästä oli se, miten sir John Franklinia puhuteltiin. Tietynlainen kutsumistapa toi lisäksi upseerisuuden ja velvollisuuden teemoja paremmin esille.

Kaikissa tutkimissani teoksissa Franklinista kirjoittaessa hänestä käytettiin yleisimmin kokonaisuudessaan ”Sir John Franklin” -nimeä. Sen lyhentäminen oli harvinaista, mutta joissakin tilanteissa hänessä saatettiin käyttää pelkästään sukunimeä. Yleisesti tällaisissa tilanteissa Franklinia oli kutsuttu hänen koko nimellään jo aikaisemmin tekstin samassa kohdassa. Verrattuna muihin tutkimusmatkailijoihin Kennedy kutsui Franklinia paljon useammin pelkästään hänen sukunimellään. Mahdollinen syy tähän voisi olla se, ettei Kennedy ollut taustaltaan perinteinen herrasmies ja upseeri, kuten monet muut kirjoittajat.⁵⁸

”Sir John” oli vielä harvinaisempi, mutta sen välttelyyn voi olla useampi mahdollinen syy. Näistä ensimmäinen voisi olla käytännöllisyyden takia. Koska ”Sir John” ei ollut harvinainen nimi arvostettujen tutkimusmatkailijoiden keskuudessa, pelkästään sen

---

⁵⁴ McClintock, 1859, 5.

⁵⁵ McClintock, 1859, 4. ”--- my brother officers and seamen”.

⁵⁶ Mitchell, 2009, 276.

⁵⁷ Mitchell, 2009, 270.

⁵⁸ Cavell, 2008, 15.

käyttäminen olisi voinut olla hämmentävää lukijoille. Tällainen tilanne olisi esimerkiksi ollut, kun Kane kirjoitti keskustelleensa sir John Rossin kanssa sir John Franklinista.⁵⁹

Toisekseen ”Sir John” –nimen käyttämäinen tuntuisi edellyttävän matkakirjoissa jonkinlaista tuttavallisuuden astetta, jota kirjoituksissa yleensä ei esiinny. Matkakirjat olivat yleensä suurimmilta osiltaan kuvauksia niiden kirjoittajien jokapäiväisestä arjesta heidän ollessaan tutkimusmatkoillaan, joiden tehtävä oli selvittää Franklinin kohtalo. Tämä teki Franklinista tietyllä tavalla muihin nähden heidän ylempiarvoisensa. Lisäksi Franklin oli arvoltaan amiraali, mikä oli laivaston arvoasteikoissa muiden käsittelemieni tutkimusmatkailijoiden sotilasarvojen yläpuolella. Myöskään kenenkään tutkimusmatkailijan ei mainita henkilökohtaisesti tavanneen Franklinia. Tästä syystä ”Sir John Franklin” ilmentää enemmän arvostusta esimerkiksi Franklinin arvoa kohtaan.

Kuitenkin esimerkiksi Bellot käytti satunnaisesti pelkästään ”Sir John” –nimeä. Hänen tilanteessaan oli kuitenkin poikkeava muista siten, että Bellot oli läheinen Franklinin vaimon kanssa. Tämä jo itsessään saattoi tuoda eräänlaista tuttavallisuutta. Lisäksi hän pääsi juttelemaan John Hepburn –nimisen merimiehen kanssa, joka oli ollut Franklinin miehistössä hänen aikaisemmalla matkallaan arktisille alueille.⁶⁰ Vaikka Bellot ei siis tuntenut Franklinia itse, tuttavallisuutta toi se, että hän tunsikin Franklinille läheisiä henkilöitä.

Joissakin tilanteissa ”Sir John” –nimeä käytettiin, kun Franklinille toivottiin hyvää. Kane käytti sitä unelmoituaan Franklinin tapaamisesta, minkä hän päätti kirjoittamalla: ”Niin kauan kuin apu ja toivo pysyvät tässä aluksessa, Sir John, tulet voimaan hyvin!”⁶¹ Tämäkin tosin lähensi hieman Kanea Frankliniin, koska hän puhutteli Franklinia suoraan. Yleensä teoksissa puhuteltiin lukijoita tai kirjoitettiin yleisesti matkojen tapahtumista.

Mielenkiintoisesti Raen raportissa Franklinin nimi mainittiin vain kaksi kertaa varsinaisessa tekstissä. Kummallakin kerralla sitä käytettiin kokonaisuudessaan.⁶²

---

⁵⁹ Kane, 1857, 170.

⁶⁰ Bellot, 1855, 263.

⁶¹ Kane, 1857, 245. ”So far as help and hope of it are afloat in this little vessel, Sir John, well you may be!”

⁶² Rae, 1854, iiv.

Näiden kertojen lisäksi nimi mainittiin kokonaisuudessaan raportin otsikossa ja raportin lopussa olleessa tavaraluettelossa. Mahdollisia syitä siihen, miksi Rae halusi käyttää Franklinin nimeä kokonaan, on useampia. Näistä ensimmäinen voisi olla se, että koska Franklinin nimi mainitaan vain muutaman kerran, tarvetta sen lyhentämiselle ei tietyllä tavalla ollut. Pidemmissä teoksissa käytettiin todennäköisemmin jonkinlaista variaatiota.

Toisekseen on huomioitava se, että Raen teksti oli raportti amiraliteetille, eikä varsinainen matkakirja. Se on siis tyylieltään vielä virallisempi kuin matkanarratiivit, vaikka nekin olisivat usein tehty amiraliteetille. Siitä syystä hän käytti muistakin henkilöistä, esimerkiksi sir George Backista,⁶³ heidän kokonaista nimeään. Kirjoittaminen Franklinista pelkästään hänen etunimellään erottuisi siis selkeämmin kuin Rae olisi mahdollisesti alun perin tarkoittanut.

Kolmas mahdollisuus on se, että Rae halusi kunnioittaa Franklinia, mutta piti häneen samalla hieman etäisyyttä. Vaikka koko nimen käyttäminen olisi kohteliasta, ja korosti Franklinin asemaa, se kuitenkin eräällä tavalla asetti Raen ja Franklinin etäämmälle toisistaan. ”Sir John Franklin” oli vähemmän tuttavallinen kuin esimerkiksi pelkkä ”Sir John”, mutta samanaikaisesti se oli kunnioittavampi kuin pelkästään ”Franklin”.

Nimen lisäksi Franklinille osoitettu arvostus näkyi hänen toimiensa perusteella tehdyistä kirjoituksista. Arktisille tutkimusmatkailijoille oli äärimmäisen tärkeää seurata heidän saamiaan käskyjä, koska heidän elämänsä tai mahdollisesti seuraavat tutkimusmatkansa riippuivat niistä. Saatujen käskyjen totteleminen oli lisäksi heidän velvollisuutensa. Amiraliteetti ei todennäköisesti olisi ottanut komentajaksi tutkimusmatkalleen tottelematonta merimiestä. Näin ollen ei ole yllättävää, että Franklinin kuvattiin toimineen käskyjensä mukaan mahdollisimman tarkasti. Esimerkiksi Bellot kirjoitti, kuinka: ”Frankin, totellessaan käskyjään kirjaimilleen, oli epäilemättä täytynyt erottamattomasti sotkeentua kapeisiin kanaviin”.⁶⁴ Bellot teki siis selkeäksi sen, että Franklinin kohtalosta huolimatta hän totteli tarkasti saamiaan käskyjään kunniakkaasti kuten häneltä odotettiin.

---

⁶³ Rae, 1854, iv.

⁶⁴ Bellot, 1855, 90. ”Franklin, obeying his instructions to the letter, had no doubt become inextricably entangled in the narrow channels”.

Lisäksi Franklinin kirjoitettiin omaavan upseerille sopivia ominaisuuksia. Kanen mukaan minkään maan laivastoissa kukaan upseereista ei yhdistänyt yhtä ihailtavia ominaisuuksia tutkimusmatkailijalle kuin Franklin. Näitä ominaisuuksia olivat Kanen mukaan melkein poikamainen innokkuus, pelottomuus ja herkkä sydän, joka tunsi muiden tuskan.⁶⁵ Itsekkyyttä ei nähty sopivana ominaisuutena, koska sankarillisuutta ei saanut tavoitella, vaan arktisten matkailijoiden täytyi toimia suuremman hyvän puolesta.⁶⁶ Tämäkin oli velvollisuutta, koska he eivät saaneet havitella oman asemansa parantamista, vaan muiden, sekä tietysti oman kotivaltionsa etua. Kane näki Franklinin siis jo luonnostaan sopivana upseerisuuteen.

Aivan ensimmäisenä Franklin oli siis upseeri, ja herrasmies. Ominaisuuksiensa puolesta Franklin lisäksi soveltui upseeriksi erinomaisesti, minkä takia hän ansaitsi myös arvostusta toimiensa ja velvollisuuksiensa noudattamisen takia kaikilla mahdollisilla tavoilla. Näitä tapoja saattoivat olla puhuttelutapojen tai hänen saavutuksistaan kertomisen kautta.

1.2. Maanmiehemme ja maanmiehenne

Ison-Britannian saarella sijaitsee kolme maata, eli Englanti, Wales ja Skotlanti. Nämä maat kuuluvat samalla laajempaan Yhdistyneen kuningaskunnan valtioon. Varsinaisena sanana ”brittiläisyys” tarkoittaen tämän saaren asukkaiden yhtäläisyyttä syntyi kuitenkin 1800-luvulla. Ajatus laajemmasta brittiläisestä identiteetistä on hieman vanhempi, sillä se on 1700-luvun loppupuolelta. Isossa-Britanniassa alkoi 1700-luvun loppupuolella taloudellinen kasvun aikakausi, mikä yhdistettynä imperiumin laajenemiseen ja yhteisen vihollisen – eli lähinnä ranskalaisten – vastustamiseen käynnisti tämän identiteetin kehittymisen ja omaksumisen.⁶⁷ Yhdessä voitokkaat sodat, suuri laivasto ja teollisen vallankumouksen alkaminen tekivät Isosta-Britanniasta Euroopan todellisen valtavoiman.⁶⁸ Näiden seikkojen takia aika yhteisen identiteetin kehittymiselle oli otollinen.

---

⁶⁵ Kane, 1857, 14.

⁶⁶ Regard, 2013, 13.

⁶⁷ McCord & Purdue, 2009, 89.

⁶⁸ Grant, 2011, 97.

Ison-Britannian saarella dominoivin alue oli Englanti. Tämä osaltaan selittää, miksi englantilaisille yhteisen identiteetin sisäistäminen tuli helpommin omaksuttavammaksi kuin skotlantilaisille tai walesilaisille. Tätä auttoi myös se, että englantilaisuutta oli paljolti määritellyt enemmän se, mikä ei ollut englantilaista kuin mikä oli.⁶⁹ Viktoriaanisena aikana muutkin Yhdistyneen kuningaskunnan imperiumin asukkaat saattoivat määritellä itsensä ”briteiksi”. Tämä koski 1860-lukuun mennessä äidinkielenään englantia puhuvia, mutta kolonioissa asuvia imperiumin kansalaisia.⁷⁰

Kuitenkin on tärkeää huomioida, että ”brittiläisyys” ei identiteettinä korvannut täysin englantilaisuutta, skotlantilaisuutta tai walesilaisuutta. Koska brittiläinen identiteetti ei täysin poistanut miellettyjä eroavaisuuksia Ison-Britannian asukkaiden identiteeteissä, arktisissa narratiiveissa ja viktoriaanisessa yhteiskunnassa saatettiin nähdä myös nämä erilliset identiteetit merkittävinä. Joskin nämä identiteetit olivat joskus erottavina tekijöinä siinä, missä brittiläisyys toimi yhdistävänä identiteettinä. Huomioitavaa on lisäksi Franklinin englantilaisuus.

Iso-Britannia ja Ranska olivat olleet sodassa keskenään suurimman osan vuosista 1793–1815, joten voitto Napoleonista käynnisti rauhan, mutta myös nosti kansallistunteen korkeuksiinsa.⁷¹ Vuonna 1815 tämä huipentui voittoon pitkäaikaisessa sodassa, mikä osaltaan vaikutti siihen, että armeija muodostui suureksi osaksi brittiläistä identiteettiä. Lisäksi vuonna 1815 jopa puoli miljoonaa brittiä oli töissä armeijassa tai laivastossa, minkä lisäksi vapaaehtoisia oli noin 400 000.⁷² Vuonna 1811 Yhdistyneen kuningaskunnan väkiluku oli 18 miljoonaa,⁷³ eli noin joka 20. britti oli osana laivastoa, armeijaa tai toimi vapaaehtoisena.

Sotilaallisen menestyksen lisäksi myös sanomalehdet levittivät kansallistunnetta. Sanomalehtien tekeminen tuli halvemmaksi, kun 1830-luvulla Isossa-Britanniassa laskettiin sanomalehtien verotusta. Tämä vastaavasti lisäsi köyhemmän väestön osuutta lukijakunnassa. Lukijakunnan laajeneminen mahdollisti sen, että kyseiset lukijat

---

⁶⁹ McCord & Purdue, 2009, 92.

⁷⁰ Buckner, 2008, 43.

⁷¹ Mitchell, 2009, 1.

⁷² McCord & Purdue, 2009, 89.

⁷³ McCord & Purdue, 2009, 85.

alkoivat nähdä itsensä yhtenäisenä lukijakuntana.⁷⁴ Painokulttuurin ja lukutaidon lisääntyminen vaikuttivat myös niin kutsutun ”kuvitellun yhteisön” syntymiseen. Nämä seikat taas vaikuttivat 1800-luvulla nationalismin lisääntymiseen.⁷⁵ Tämä tarkoitti siis sitä, että Isossa-Britanniassa väestö alkoi mieltää olevansa yhtä suurta joukkoa.

Franklinia etsineiden retkikuntien aikaan aika oli siis otollinen kansallissankareille. Tästä syystä siinä missä upseerina oleminen nähdään arktisissa narratiiveissa merkittävänä osana Franklinia, voidaan hänen kansallisuutensa katsoa olevan myös yhtä merkittävä. Osittain tähän vaikutti varmasti se, että Franklinin kadotessa arktiset sankarit olivat jo lisänneet ja luoneet kansallistunnetta Isossa-Britanniassa. Tämä johtui siitä, että heistä miellettiin muotoutuneen sankareita kovan työn täyteisillä tarinoillaan voitoistaan ja katastrofeistaan.⁷⁶ Tutkimusmatkailijoiden erittäin suositut teokset auttoivat myös luomaan tutkimusmatkailijoista kansallissankareita. Sekä sankareista, että heidän teoksistaan tietoa levisi sanomalehtien välityksellä.

Kaikissa arktisissa narratiiveissa erittäin keskeinen teema oli Franklinin englantilaisuus, ja kaikissa tutkimassani teoksissa tämä teema näkyi jollakin tavalla. Useimmiten jo lähtökohtaisesti Franklin esitellään kadonneena sankarina, mutta merkittävästi hän oli juuri kadonnut englantilainen sankari. Se oli usein ensimmäisiä asioita, mitä teoksissa hänestä kerrottiin. Useimmiten Franklinin kansallisuus mainittiin uudestaan vielä teoksen lopussa. Teemana Franklinin kansallisuudesta ei välttämättä arktisissa narratiiveissa kirjoitettu paljoa, mutta se tuotiin esille usein sivuhuomautuksissa. Usein kohdissa, joissa Franklinin saavutuksista kirjoitettiin, Franklinin mainittiin olevan englantilainen tai britti. Hänen saatettiin kertoa olevan myös ylpeydenaihe kotimaalleen. Franklinin kansallisuudesta esiintyi mainintoja useimmiten Franklinin saavutusten yhteydessä, eli mainintoja asiasta oli eniten teosten alussa ja lopussa. Raen raportti oli tässä poikkeus.

Franklinin kansalaisuus tuli ilmi vaihtelevissa määrin kaikissa teoksissa. Esimerkiksi yhdysvaltalainen Kane keskittyi useammin mainitsemaan esimerkiksi amerikkalaiset retkikunnat kuin Franklinin englantilaisuuden. Franklinin englantilaisuudesta tai

---

⁷⁴ Conboy, 2006, 2.

⁷⁵ McCord & Purdue, 2009, 92.

⁷⁶ David, 2000, 2.

brittiläisyydestä kirjoitettiin useammin, kun myös kirjoittajana oli englantilainen tai britti. Franklinin kansallisuus tuotiin esille esimerkiksi siten, että hänen retkikuntansa jäsenten painotettiin olevan ”meidän kadonneita maanmiehiämme”⁷⁷, kuten Kennedy, joka oli britti, kirjoitti. Vastaavasti Snow’n mukaan hän halusi ”auttaa etsinnöistä, mitä Englanti teki tänä vuonna löytääkseen hänen urheat lapsensa”.⁷⁸ Selkeäksi tuli siis, mistä Franklin oli kotoisin, ja kuinka hän oli kotimaalleen kunniaksi.

Vaikuttaisi siis siltä, että erityisesti britit halusivat tehdä Franklinin kansallisuuden erityisen selväksi. Mielenkiintoisesti myös Rae, joka kirjoitti raportissaan välillä vain ”valkoisten miesten retkikunnasta”, viittasi Franklinin retkikunnan jäseniin ”maanmiehinään”.⁷⁹ Tämä oli erikoista, sillä hänen väitteensä saivat britit ja englantilaiset näkymään huomattavasti epämieluisammassa valossa kuin muiden tutkimusmatkailijoiden teksteissä. Mahdollisesti syynä tähän oli se, että raportti oli alun perin tarkoitettu amiralteetille, minkä takia kyseistä seikkaa ei varsinaisesti tarvinnut piilotella.

Joissakin tilanteissa matkanarratiiveissa Isoa-Britanniaa ja Englantia käytettiin kuin synonyymeina keskenään. Esimerkiksi Bellot kirjoitti englantilaisesta amiralteetista,⁸⁰ vaikka kuninkaallisen laivaston alukset toimivat Britannian amiralteetin alaisuudessa. Mahdollinen sekoitus voi johtua siitä, että Englanti oli Ison-Britannian alueista dominoivin esimerkiksi vallan keskittymisen suhteen. Lisäksi Bellot itse kirjoitti, että lady Franklin antoi hänelle ohjeet palata Englantiin, mikäli jotakin löytyisi.⁸¹ Usein matkat myös lähtivät liikkeelle Englannista.

Tietyllä tavalla on lisäksi merkittävää, että arktiset tutkimusmatkailijat olivat usein erittäin kansallismielisiä, vaikka heidän täytyi ilmaista kansallistunteensa erilaisin hienovaraisin tavoin. Esimerkiksi matkakirjoissa usein mainittiin nimeltä ne alukset, mitkä jollakin tavalla liittyivät heidän kotimaahansa. Näin oli esimerkiksi silloin, kun ne olivat lähteneet heidän kotimaistaan.⁸² Kansallistunteen vaikutus näkyi myös

---

⁷⁷ Kennedy, 1853, 39. ”--- our missing countrymen”.

⁷⁸ Snow, 1851, 294. ”--- to aid in the search England was making this year after her gallant children”.

⁷⁹ Rae, 1854, iiv.

⁸⁰ Bellot, 1855, 118.

⁸¹ Bellot, 1855, 122.

⁸² Robison, 2006, 9.

esimerkiksi siten, että lady Franklinin alus oli nimeltään ”Prince Albert”.⁸³ Aluksen nimi oli viittaus Yhdistyneen kuningaskunnan kuningatar Victorian puolisoon, eli prinssi Albertiin.

On hyvä huomioda, että Franklinin englantilaisuutta korostettiin useammin, kuin hänen brittiläisyyttään. Mielenkiintoisesti juuri Kennedy kehui brittiläisten merimiesten luonnetta,⁸⁴ vaikka muissa teksteissä kehuttiin enemmänkin englantilaisia. Todennäköinen syy tähän oli se, että Kennedyn isä oli skotlantilainen ja hänen äitinsä oli cree-intiaani, minkä lisäksi Kennedy oli kasvanut Kanadassa.⁸⁵ Taustansa vuoksi, mikäli Kennedy halusi liittää itsensä kehuttavien joukkoon, hänen täytyi puhua briteistä, eikä englantilaisista.

Skotlantilaiset olivat luonnollisesti brittejä, koska Skotlanti oli yksi Ison-Britannian saaren alueista. Tämän lisäksi 1860-lukuun mennessä kolonioissa asuvat alkoivat myös kasvavassa määrin puhuttelemaan itseään britteinä.⁸⁶ Tämä koski myös kanadalaisia, vaikkakin he määrittelivät itsensä brittien lisäksi kanadalaisina. Kanadassa niin sanotusti todellisina kanadalaisina pidettiin englantia puhuneita kanadalaisia.⁸⁷ Brittiläisyys ei kuitenkaan estänyt Kennedyä kirjoittamasta usein kehuja Franklinista ja siitä, kuinka hän oli jäänyt englantilaisten sydämiin niiden ansiosta.⁸⁸

Teksteissä haluttiin korostaa Franklinin olleen englantilainen, koska toisten tutkimusmatkailijoiden mielestä hänen kansalaisuutensa vaikutti ilmeisesti Franklinin todennäköisyyksiinsä pärjätä. Monien arktisten tutkimusmatkailijoiden mukaan heidän omat maanmiehensä omasivat parhaat mahdollisuudet selvitä. Huomionarvoisesti Kennedy kirjoitti Franklinin retkikunnan tilanteesta arktisessa Kanadassa seuraavanlaisesti: ”Eskimot, ---, asuvat siellä, ja missä he elävät, voi englantilaisia miehiä elää!”⁸⁹

---

⁸³ Kane, 1857, 154.

⁸⁴ Kennedy, 1853, 178.

⁸⁵ Mills, 2003, 343.

⁸⁶ Buckner, 2008, 43.

⁸⁷ Buckner, 2008, 2.

⁸⁸ Kennedy, 1835, 39.

⁸⁹ Kennedy, 1853, 178. ”The Esquimaux, --- live there; and, where they live, Englishmen can live!”

Kyseinen lausahdus ei ollut Kennedyn itse sanoma – mikä voi selittää sen, että kyseessä oli englantilaisuus, eikä brittiläisyys – mutta hän ilmoitti olevansa samaa mieltä sen suhteen. Kennedy ei antanut väitteelle suoranaisesti muita perusteluja kuin sen, että hänen mukaansa jo pelkästään englantilaisuus teki Franklinin retkikunnasta parempia kuin paikallisista alkuperäisasukkaista. Myöhemmin hän tosin jatkoi, ja muistutti lukijoita, että Franklinin retkikunnan selviytymistä parantavat myös retkikunnan miesten energisyys ja resurssit. Kuitenkin merkittävin seikka oli edelleen, kuinka ylitse kaiken:

”Mikään ei voisi riistää heiltä valloittamatonta rohkeutta ja lämminsydämistä omistautumista toisilleen, mikä aina on ollut, ja tulee aina olemaan, brittiläisten merimiesten luonne.”⁹⁰

Kennedyn mukaan siis paras selviytymisvaltti oli Franklinin retkikunnan kansallisuus. Tämä ajatustapa sopii hyvin yleiseen viktoriaanisen ajattelutapaan, minkä mukaan arktisten alueiden valloitus oli eräänlainen todiste brittimiesten soveltuvuudesta kolonisaatioon ja tutkimusmatkailuun.⁹¹ Näkemykset rotuihin – ja yleisesti ei-brittiläisyyttä – kohtaan olivat Raen raportin jälkeen koventuneet. Samanaikaisesti vastaavasti lady Franklinin rooli oli onnistunut pehmentämään luokkaan ja sukupuoleen liittyviä asenteita.⁹² Kennedy oli alun perin valaanpyytäjä,⁹³ ei upseeri, minkä takia tämänkaltainen kirjoitustapa on varsin huomionarvoista häneltä. Tärkeää on vielä se, että lauseessa mainitaan ”merimiehet”, eikä ”upseerit”. Kennedy pyrki siis liittämään mainitsemansa brittiläisen luonteen myös itseensä. Laivaston upseerit olivat kaikki merimiehiä, mutta kaikki merimiehet eivät olleet upseereita.

Myös McClintock oli samoilla linjoilla, mutta hieman eri kulmasta. Hän ei yhtä lailla ylistänyt Franklinin englantilaisuutta kuten Kennedy, mutta kirjoitti kuitenkin Franklinin merkityksestä briteille. Hän mukaansa esineistö, jonka he löysivät kadonneet retkikunnan jäljiltä, muodostaisi ”yksinkertaisimman ja koskettavimman kokoelman kansallisia muistoja noista miehistä, jotka kuolivat velvollisuuden puolesta”. Nämä

---

⁹⁰ Kennedy, 1853, 178. ”--- nothing could deprive them of the unconquerable courage and warmhearted devotion to each other which ever was, and ever will be, the character of British sailors.”

⁹¹ Hill, 2007, 421.

⁹² Cavell, 2008, 15.

⁹³ Cavell, 2008, 15.

esineet luovutettiin amiraliteetille.⁹⁴ McClintock toi näkökulmansa esiin siis enemmän kansallisen surun kautta.

Verrattaessa Kennedyn ja McClintockin kirjoituksia on otettava huomioon, että Kennedyn teos julkaistiin 1853 ja McClintockin 1859. Kun Kennedy kirjoitti omaa matkakirjaansa, Franklinin hengissä oleminen oli huomattavasti todennäköisempää. McClintockin ei ollut järkevää samalla tavalla ylistää Franklinin selviytymismahdollisuuksia, mikäli oli järkevää olettaa, että Franklin olisi jo menehtynyt. Koska Raen raportti oli jo julkaistu, näin oletettiin jo käyneen.

Huomioitavan arvoista on, että kaikki Franklinin etsijöistä eivät olleet brittejä. Esimerkiksi Kane ilmaisi heti lähtökohtaisesti olevansa Yhdysvalloista. Tämä näkyi jo hänen teoksensa nimessä. Kanen teoksessa hänen kotimaansa mainittiin jopa ennen matkan rahoittajan, eli Henry Grinnellin, nimeä.⁹⁵ Koska Kane ei siis ollut englantilainen tai britti, hän ei tietenkään samalla tavalla puhunut Franklinista maanmiehenään kuten esimerkiksi McClintock.

Englantilaisuus nousi esille kuitenkin myös Kanen narratiivissa. Hän esimerkiksi kirjoitti englantilaisten toimista pohjoisessa,⁹⁶ mutta hän ei painottanut Franklinin kansallisuutta oikeastaan mitenkään. Tämä ei kuitenkaan estä häntä kehumasta Franklinin omaavan ihailtavimman ominaisuudet kaikista maailman laivastoista.⁹⁷ Kyseessä ei ole pelkästään Ison-Britannian laivasto tai edes Euroopan laivastot, mikä tarkoittaa, että Kane luki mukaan myös Yhdysvaltojen laivaston. Kuitenkin Kanen kehut tulivat sillä ajatuksella, että Franklin itse omasi nämä ominaisuudet, eivätkä ne tulleet siitä, että hän oli britti tai englantilainen. Tämä on huomattavaa, kun ajattelee, että Ison-Britannian lisäksi Yhdysvalloissa 1800-luvun arktisista tutkimusmatkailijoista kehittyi hyvinkin kansallismielisiä.⁹⁸ Samalla tavalla kuin Kennedy liitti itsensä

---

⁹⁴ McClintock, 1859, 351. “--- the most simple and most touching – of those heroic men who perished in the path of duty”.

⁹⁵ Kanen teoksen nimi on *The United States Grinnell Expedition in Search of Sir John Franklin: A Personal Narrative*.

⁹⁶ Kane, 1857, 18.

⁹⁷ Kane, 1857, 14.

⁹⁸ Robinson, 2006, 9.

Frankliniin olemalla myös merimies, saman tekee Kane, vaikkakin hyvin erilaisista syistä.

Tämä on merkittävää myös siksi, ettei kyseessä ole ainoa kerta, kun Kane esittää Yhdysvallat negatiivisessa valossa. Kane arvosteli pari kertaa epäsuorasti Franklinin kautta kotimaataan. Kane esimerkiksi kirjoitti, kuinka heidän matkansa alussa joukot hurrasivat, ja että suuren yleisön sympatia oli heidän kanssaan, mutta valtion ruutia ei kulutettu lähdön yhteydessä.⁹⁹ Tämä tarkoittaa, ettei heidän matkansa alussa ammuttu kunnialaukauksia. Vaikka Kane ei ollutkaan britti, hänen mukaansa Franklinin, joka oli vieraan valtion upseeri, etsintämatka olisi ansainnut kunnianosoituksen Yhdysvalloilta itseltään. Tässä kohdassa Kane ei tosin kritisoi yhdysvaltalaisia, vaan valtiota.

Mielenkiintoisesti Bellotin kirjoitukset poikkesivat Kanesta, ja muistuttavat enemmän esimerkiksi Kennedyä. Vaikka hän ei suoraan painota Franklinin kansallisuutta, se ei toisaalta jää epäselväksikään. Esimerkiksi teoksen alussa olevassa pitkässä elämänekerrassa, mitä Bellot itse ei tosin ole kirjoittanut, kerrotaan, kuinka Bellot olisi ylistänyt Englantia mahtavana valtiona. Hän sen mukaan kunnioitti sitä, kuinka Englanti oli valmis käyttämään valtavia summia Franklinin etsintään.¹⁰⁰ Franklinin kotimaa tehdään siis selkeäksi, ja se, että hän on paitsi kunniaksi Isolle-Britannialle, myös Iso-Britannia oli kunniaksi Franklinille.

Bellotin kritiikki Ranskaa kohtaan esiintyi lisäksi suurempana kuin Kanen Yhdysvaltoja kohtaan. Teoksen alussa olevassa elämänekerrassaan Bellotin kerrottiin esimerkiksi kirjoittaneen ranskalaiselle merenkäynnistä vastaavalle ministerille tarkoituksenaan vakuuttaa auttamaan hänet Franklinin etsimisessä. Eräänä kritiikkinä Ranskaa kohtaa hän mainitsi sen, että se oli ainoa neljästä suuresta merivaltioista, joka ei ole etsinyt Franklinia.¹⁰¹ Bellot oli siis valmiimpi arvostelemaan kotivaltiotaan kuin Kane, vaikkakaan hänkään ei sitä tehnyt suurimmaksi osaksi varsinaisessa tekstissään.

Kuitenkin tässä kohtaa on huomioitava se, että yhdysvaltalaiset olivat lähettäneet tutkimusmatkoja etsimään Franklinia. Tämän takia kritiikki tutkimusmatkojen lähettämättömyyden suhteen olisi ollut virheellistä. Lisäksi mahdollinen syy siihen,

---

⁹⁹ Kane, 1857, 24.

¹⁰⁰ Bellot, 1855, 66.

¹⁰¹ Bellot, 1855, 66.

miksi Bellot oli valmiimpi kritisoidaan Ranskaa, oli mahdollisesti hänen läheinen suhteensa lady Frankliniin. Bellot saattoi täten heijastella lady Franklinin mahdollista pettymystä siihen, ettei Ranska ollut vielä lähettänyt pelastusmatkaa. Lady Franklin olikin kirjoittanut useille tahoille, esimerkiksi Yhdysvaltojen presidentille, suostutellakseen heitä avustamaan miehensä etsinnöissä.¹⁰² Se, että lady Franklin olisi toivonut samaa myös ranskalaisilta, ei vaikuta täysin mahdottomalta.

Franklinin kotimaa haluttiin arktisissa narratiiveissa tehdä siis erityisen selkeäksi lukijoille, minkä voidaan olettaa ainakin osittain johtuvan suuresta englanninkielisestä lukijakunnasta. Vaikuttaisi siltä, että Franklinin kansallisuus oli erottamaton osa Franklinia, mutta myös joistakin tutkimusmatkailijoista se oli osasy s hänen menestykseensä, eikä ollut osa hänen mahdollisia epäonnistumisiaan. Teksteissä Franklinin kansallisuutta ei välttämättä mainittu monta kertaa, kuten oli esimerkiksi Raen suhteen. Kuitenkin kohdat, missä Franklinin englantilaisuus tai brittiläisyys mainittiin, olivat merkittäviä ja usein erittäin kehuja.

1.3. Paras mies tehtävään?

Viktoriaanisessa Isossa-Britanniassa arktisten alueiden nähtiin olevan valtavassa kontrastissa pohjoista tutkivien miesten kanssa, koska niissä ero ihmisen ja luonnon välillä näkyi niin selkeänä.¹⁰³ Arktiset alueet toivat tietyllä tavalla esiin niitä tutkivien parhaat ominaisuudet. Tämä johtui siitä, että alueina ne olivat niin vaativia, että vain kyvykkäimmät pärjäisivät siellä. Luonnollisesti kapteenien tuli siis olla erittäin päteviä tutkimusmatkailijoita. Kun sir John Franklin katosi, hän oli ensimmäinen Britannian amiraliteetin arktiselle matkalle lähettävä kapteeni, joka ei palannut tutkimusmatkaltaan. Vaikka joskus kapteenien alukset olisivat tuhoutuneet, niiden kapteenit olivat aina palanneet.¹⁰⁴ Tämä näyttäisi saaneen Franklinia etsineet tutkimusmatkailijat vakuuttelemaan matkakirjoissaan, ettei tämä voinut johtua Franklinin kykyjen puutteellisuudesta.

Kaikissa muissa tutkimissani matkateoksissa, paitsi Raen raportissa, Franklinin kyvykkyys nousi jollakin tavalla keskeisesti esille. Matkakirjoissa oli kuitenkin samalla

---

¹⁰² Ziff, 2003, 61.

¹⁰³ David, 2000, 16.

¹⁰⁴ Grant, 2011, 110.

jollakin tapaa selitettävä, mistä Franklinin retkikunnan katoaminen olisi voinut johtua. Franklin taitojen tai kykyjen puutteen sijasta narratiiveissa kirjoitettiin huomattavan paljon huonosta onnesta tai muista ulkoisista seikoista. Esimerkiksi Bellot kirjoitti Franklinista ja hänen epäonnistuneista kumppaneistaan toivoen, että ehkä Jumala osoittaisi heille myötätuntoa.¹⁰⁵ Tämä antoi kuvan, että Franklinin kohtalo ei ollut hänen omista puutteistaan kiinni.

Lisäksi samassa kohdassa näkyi ajatus siitä, kuinka viktoriaanisena aikana kuolema ja kärsimys kristityille olivat jumalaisen voiman tahto, mikä tarkoitti, että ne vain täytyi kärsiä ja mihin piti alistua.¹⁰⁶ Kuitenkaan tämäkään ei anna ymmärtää, että Bellot olisi ilmaissut, että Franklinin kyvyissä selvitä olisi vikaa. Kyseessä oli se, että kärsimys ja koettelemukset olisivat Jumalan tahto ja koettelemus, mistä Franklinin kaltainen henkilö tulisi selviämään.

Teemana Franklinin kyvyistä kirjoitettiin useimmiten Franklinin elämänerroissa narratiivien aluissa. Kuitenkin on huomioitava, että ne olivat harvemmin tutkimusmatkailijoiden itsensä kirjoittamia. Sen sijaan Franklinin tekoja ja toimia perusteltiin useimmiten silloin, kun tutkimusmatkailijat pohtivat hänen mahdollisia reittejään. Koska Franklinin reitit olivat saattaneet hänen koko retkikuntansa vaaraan, kaikilla tutkimusmatkailijoilla esiintyi jonkinlaisia perusteluita retkikuntien toimien suhteen. Näitä kohtia ei lukumääräisesti ole useita narratiivien sisällä, mutta niitä pohtiessa tutkimusmatkailijat vaikuttaisivat käyttäneen välillä useampia sivuja.¹⁰⁷ Tietysti poikkeuksia oli, eikä esimerkiksi Rae kirjoittanut aiheesta samalla tavalla muiden tutkimusmatkailijoiden kanssa. Rae ei nimittäin perustellut Franklinin toimia.

Se, ettei Franklinin kykyjä arvosteltu, saattoi johtua siitä, että viktoriaaniset ihmiset arvostivat erittäin paljon kokemusta. Kokemuksen ja periksi antamattomuuden nähtiin olevan menestyksen pohjana viisauden tai luonnollisten kykyjen sijasta. Tosin niilläkin oli tietysti merkitystä. Suurta vaivaa nähneitä menestyjiä arvostettiin siis erityisen paljon.¹⁰⁸ Tämä sopi erityisen hyvin arktisiin tutkimusmatkailijoihin, jotka joutuivat

---

¹⁰⁵ Bellot, 1855, 173.

¹⁰⁶ Jalland, 1996, 51.

¹⁰⁷ Esimerkiksi Kennedy, 1853, 41-43.

¹⁰⁸ Mitchell, 2009, 262.

hankkimaan menestyksensä pohjoisessa erityisen kovalla työllä. Tämä ajattelutapa näkyi myös matkanarratiiveissa siten, että Franklinin kykyjä ja kokemusta keuhuttiin niissä useaan otteeseen. Kykyjään Franklin oli vastaavasti joutunut testaamaan jo hänen kahdella aikaisemmalla matkallaan arktiseen Kanadaan, jolloin hän oli toiminut retkikunnan johtajana. Kane esimerkiksi kehui Franklinia Coppermine-joen maaretkestään, mikä oli hänen mukaansa ”pelottavin kaikista maaretkistä meidän aikanamme”.¹⁰⁹ Kane halusi siis tuoda esille, kuinka Franklin oli ennenkin selvinnyt pelottavista tilanteista, ja sen, että hänellä oli myös kokemusta niistä.

Juuri Coppermine-joesta kirjoittaminen on kuitenkin varsin mielenkiintoista, sillä se oli Franklinin tutkimusmatkoista toiseksi epäonnistunein. Epäonnistunein oli tietysti se, jolla hänen koko retkikuntansa katosi. Franklinin johtamista retkikunnista McKenzi-joen retkikunta olisi ollut positiivisempi esimerkki. Kyseisen matka oli paitsi huomattavasti onnistuneempi, mutta tämän lisäksi Franklin sai ritarin arvonsa sen myötä.¹¹⁰ Coppermine-joen retki sen sijaan oli varsin huonosti hoidettu, ja matkalle lähteneistä vain kuusi selvisi kuudestatoista.¹¹¹ Toisaalta, koska Franklin oli yksi noista kuudesta, joka selvisi, kenties sen myötä hänen kokemuksensa nähtiin lisääntyneen erityisen paljon. Coppermine-joen retki saattoi olla myös tunnetumpi viktoriaanisille ihmisille sen epäonnisuuden ja epäonnistumisien myötä.

Varsinkin Bellot kirjoitti kuuntelevansa mielellään tarinoita Franklinista. Se oli Bellotille mahdollista, sillä hänen kanssaan palveluksessa oli Hepburn, joka oli ollut Franklinin miehistössä aiemmin.¹¹² Yleensä näillä tarinoilla oli jonkinlainen käytännöllinen hyöty ja opetus esimerkiksi metsästyksen kautta, tai lähelle nälkäkuolemaa joutumisen seurauksista kuulemisen kautta. Bellot oli siis erityisesti kiinnostunut Franklinin kokemuksista, mutta toisaalta hänellä oli mahdollista kuulla niistä suoraan mukana olleelta taholta. Näiden tarinoiden kautta Bellot toi esille myös Franklinin kokemusta ja kyvykkyyttä selvitä erilaisista tilanteista.

Tärkeäksi Franklinia kyvyistä kertoessa nousi se, että hän onnistui tehtävässään, eli Luoteisväylän löytämisessä. Tämän korostuminen näkyi etenkin sen vuoksi, ettei

---

¹⁰⁹ Kane, 1857, 14. ”--- the most fearful of all overland journeys of our period”.

¹¹⁰ Grant, 2011, 107.

¹¹¹ Craciun, 2016, 33.

¹¹² Bellot, 1855, 132.

Franklin tai kukaan hänen miehistöstään selvinnyt. Tämä asetti tutkimusmatkailijat eräänlaiseen puolustusasemaan, missä narratiivien kirjoittajien piti perustella kantansa hyvin. Näin ollen erääksi argumentiksi nousee se, vaikka Franklinin retkikunta onnistuikin tehtävässään, he eivät vain päässeet kertomaan siitä. Esimerkiksi McClintock korosti Franklinin retkikunnan löytäneen Luoteisväylän. Tämän myötä Franklin selvitti tehtävänsä, koska Luoteisväylän etsiminen oli se syy, miksi hänet alun perin lähetettiin arktiseen Kanadaan. McClintock kirjoittikin:

”--- noista miehistä, jotka menehtyivät velvollisuuden tiellä, mutta eivät ennen kuin olivat saavuttaneet matkansa suuren tarkoituksen – *Luoteisväylän löytämisen*.”¹¹³

Vaikka retkikunta menehtyi, he suorittivat velvollisuutensa. Tämäkin painotti sitä näkemystä, kuinka Franklin oli valmis uhraamaan kaiken velvollisuuden puolesta. Lisäksi hän oli vielä tarpeeksi kyvykäs toteuttamaan velvollisuutensa, vaikka joutui lopulta maksamaan siitä kalliin hinnan.

Franklinista ei kuitenkaan kirjoiteta täysin ilman kritiikkiä. Kritiikkiä kuitenkin ei anneta suoraan, vaan niissä on yleensä mukana jotakin positiivistakin. Esimerkiksi Bellot kirjoitti, että kuuli Franklinin olleen 66 tai 67 vuotta, minkä yhteydessä hän kehuu hänen omistautumistaan jopa tuossa vaiheessa elämäänsä. Kuitenkin kehunsa Bellot päättää kirjoittamalla, että: ”Tuo, tosiaan, on sitä, mitä saatetaan kutsua itsensä pettämiseksi.”¹¹⁴

Tällä Bellot viittasi siihen, että Franklin lähti vielä tuolla iällä fyysisesti erittäin vaativalle matkalle pohjoiseen. Ikä nousi esille myös muissa arktisissa narratiiveissa, mutta hieman positiivisemmassa valossa. Esimerkiksi Kane selosti, kuinka kuvitteli, miten ja missä hän pääsisi viimein kätelemään tuota ”mahtavaa, vanhaa tutkimusmatkailijaa”. Kirjoittaessaankin Kane pystyi kuvittelemaan, kuinka Franklinin kasvot olisivat tummentuneet lampunsavusta.¹¹⁵ Ikä ei siis tässä tilanteessa ole negatiivinen piirre, vaan tietyllä tavalla osa Franklinin kokemusta.

---

¹¹³ McClintock, 1859, 351. ”--- those heroic men who perished in the path of duty, but not until they had achieved the grand object of their voyage, - *the Discovery of the North-West Passage*.”

¹¹⁴ Bellot, 1855, 247. ”That, indeed, is what may well be called self-denial.”

¹¹⁵ Kane, 1857, 245. ”--- the glorious old voyager”.

Tutkimusmatkailijoista Kennedy jonkin verran kritisoi Franklinia, mutta enemmänkin hänen valitsemansa reitin takia. Sekään ei kuitenkaan täysin Kennedystä ole Franklinin omaa syytä tai puutetta hänen kyvyissään. Reittivalinta johtui siitä, että Britannian amiraliteetti toimitti hänelle kartan, joka oli puutteellinen. Kartasta puuttuivat hänen lähtönsä jälkeen tehdyt löydöt.¹¹⁶ Karttojen puutteellisuutta kritisoi myös esimerkiksi McClintock, jonka mukaan Franklinilla oli vain yksi reitti vaihtoehtona. Hänen täytyi siis valita karttojensa perusteella ainoalta vaikuttava reitti.¹¹⁷ Kirjoittajien mukaan mahdollisista vaihtoehdoista Franklin valitsi ainoan, eikä häntä suoraan voi siitä syyttää.

Kane kirjoitti kritiikistään lähinnä hämmentyneenä. Tämä johtui siitä, ettei Franklinin retkikunnasta ollut löytynyt kirjallisia jälkiä ryhmän kunnosta tai aikomuksista. Hänen mukaansa kyseessä oli ”käsittämätön laiminlyönti”, koska Franklin oli niin kykenevä ja harjaantunut arktisten alueiden komentaja.¹¹⁸ Kane teki selväksi, ettei Franklinin kaltaisen kokeneen tutkimusmatkailijan pitäisi tehdä moisia virheitä. Tilanne vaikuttaisi hämmentävän Kanea suuresti, sillä virhe oli Franklinin tekemä. Tämä näyttäisi olevan pahin kritiikki liittyen Franklinin kykyihin, mitä tutkimissani matkanarratiiveissa oli.

Franklinin kuvataan siis olleen erittäin kyvykäs, ja pystyvä hoitamaan ne tehtävät, jotka hänelle oli annettu. Samanaikaisesti kuitenkin osa tutkimusmatkailijoista hienovaraisesti kritisoi joitakin hänen osa-alueitaan kuitenkin täysin syyttämättä Franklinia. Kokemuksen ja kykyjen puuttumisen sijaan hänen kirjoitettiin olleen epäonninen tai hänellä ei ollut käytössään kaikkea mahdollista tietoa, mitä toisilla tutkimusmatkailijoilla oli ollut. Franklinilta puuttuivat esimerkiksi oikeanlaiset kartat, mikä oli pakottanut hänet siihen tilanteeseen, jossa hänen oli tehtävä huonoja ratkaisuja. Varsinaisia vihjauksia Franklinin virhearviointiin tai harkinnanpuutteeseen, mitä kykyjen puutteellisuudelta voisi olettaa, oli hyvin vähän. Sen puolesta voisi olettaa, etteivät tutkimusmatkailijat pääsääntöisesti halunneet esittää Franklinia tuosta näkökulmasta.

---

¹¹⁶ Kennedy, 1853, 41.

¹¹⁷ McClintock, 1859, 315.

¹¹⁸ Kane, 1857, 165. ”--- an incomprehensible omission”.

1.4. Lady Franklinin aviomies

Viktoriaanisen ajan ideaalisen perhe-elämän keskiössä oli avioliitto, mikä muodostui toverillisesta pariskunnasta.¹¹⁹ Tämä näkyi arktisissa matkakirjoissa siten, että Franklinin ja hänen vaimonsa lady Franklin kuvataan olleen monilta osin erottamattomat. Vaikka kaikissa teoksissa tutkimusmatkojen tehtäväksi mainitaan Franklinin ja hänen retkikuntansa löytäminen, niissä kaikissa, paitsi Raen raportissa, mainitaan myös lady Franklin jollakin tavalla. Jo lady Franklinin mainitseminen arktisissa narratiiveissa oli varsin poikkeavaa, koska arktiset tutkimusmatkat nähtiin viktoriaanisena aikana käytännössä kokonaan miehisinä ympäristöinä.¹²⁰ Naisista ei niissä välttämättä kirjoitettu ollenkaan.

Franklinia etsineiden retkikuntien matkanarratiiveissa jopa sir John Franklinia useammin ylistetty henkilö oli lady Jane Franklin. Hänet esitettiin usein todellisena viktoriaanisena vaimona, joka teki kaikkensa aviomiehensä löytämiseksi, ja tyytymättömänä epäonnistuneisiin matkoihin oli valmis kirjoittamaan jopa Yhdysvaltojen presidentille pelastaakseen kadonneet tutkimusmatkailijat ”kolkosta haudastaan”.¹²¹ Viktoriaanisessa Englannissa lady Franklin omasi kuvan heikkona naisena, joka taisteli kohtaloa vastaan omasta surustaan huolimatta. Sen takia hän voitti puolelleen paljon kriitikoita,¹²² sekä arktisten narratiivien perusteella myös useita tutkimusmatkailijoista. Erityisesti McClintock, Bellot ja Kennedy kirjoittivat hänestä lämpimästi, mikä luultavasti osittain johtui siitä, että he olivat lady Franklinin rahoittamilla tutkimusmatkoilla. Erityisesti Bellot oli lady Franklinin kanssa läheinen.

Lady Franklinista kirjoitettiin usein kaikissa tutkimissani matkanarratiiveissa. Poikkeuksena oli tosiaan Raen raportti. Hän esiintyi useimmiten matkanarratiivien alkupuolella, koska hän oli merkittävässä osassa tutkimusmatkojen rahoittamisessa. Samasta syystä hänet usein mainittiin narratiivien loppupuolellakin. Usein tosin siitä näkökulmasta, kuinka harmi oli, etteivät tutkimusmatkailijat saaneet tuotua hänelle lisätietoa. Se, että lady Franklin mainittaisiin matkateosten keskiosissa ei ollut tavatonta, mutta se oli harvinaisempaa. Osa tutkimusmatkailijoista, eli esimerkiksi Bellot ja

---

¹¹⁹ Tosh, 1999, 27.

¹²⁰ Regard, 2013, 80.

¹²¹ Kane, 1857, 15. ”--- from a dreary grave“.

¹²² Russell, 2005, 52.

Kennedy, kirjoittivat lady Franklinista enemmän kuin muut. Varsinkin Bellotin matkanarratiivin alussa lady Franklinista kirjoitettiin todella paljon.

Viktoriaanisten vaimojen eräänä tehtävänä nähtiin se, että heidän piti tuoda puolisoistaan esille näiden parhaat puolet.¹²³ Tätä lady Franklin selkeästi teki myös arktisten narratiivien mukaan. On kuitenkin huomioitava se, että lady Franklin pyrki ylläpitämään tietynlaista kuvaa itsestään ja aviomiehestään. Franklinin katoaminen ja kuolema mahdollistivat tämän, sillä niiden kautta lady Franklin pystyi kehittämään aviomiehestään ihanteellisen sankarin ja itsestään sankarin vaimon.¹²⁴ Tutkimusmatkailijoiden todellisten sympatioiden lisäksi heillekin oli suotuisaa ylläpitää tätä mielikuvaa.

Näin ollen monet tutkimusmatkailijat saattoivat kehua lady Franklinia, tai vastaavasti kehuivat Franklinia hänen vaimonsa kautta. Esimerkiksi Bellot kirjoitti, kuinka lady Franklinin ihailtava omistautuminen hänen kadonneen miehensä etsimiseksi oli vaikuttanut Franklin-nimen tunnettavuuteen aivan yhtä paljon kuin Franklinin raadanta.¹²⁵ Tämäkin oli viktoriaanisessa Isossa-Britanniassa poikkeuksellista, koska aviomies nähtiin perheen pää.¹²⁶ Samankaltaisesti kirjoitti myös Kennedy. Hänen mukaansa, jos Franklin jo yhdistetään kunniakkaisiin maantieteellisiin löytöihin, uskoi hän myös lady Franklinin jäävän samalla tavalla englantilaisten sydämiin. Tosin syinä olivat kunniakkuus, omistautuminen ja väsymättömyys selvittää kadonneiden kohtalo.¹²⁷

Bellot kertoi myös lady Franklinin toimineen hänelle kuin eräänlaisena toisena äitinä. Tämä johtui esimerkiksi siitä, kuinka lady Franklin heidän hyvästellessään käski Bellotia pitämään huolta itsestään.¹²⁸ Nämä lady Franklinin positiiviset, ja äidilliset tuntemukset saivat myös Franklinin vaikuttamaan läheisemmältä ja paremmalta Bellotin silmissä. Bellot kuvailikin suhdettaan Frankliniin näin:

---

¹²³ Nelson, 2007, 19.

¹²⁴ Russell, 2005, 53.

¹²⁵ Bellot, 1855, 90.

¹²⁶ Tosh, 1999, 25.

¹²⁷ Kennedy, 1853, 39.

¹²⁸ Bellot, 1855, 125.

”No sitten, olen sinulle poikasi, ja omaan sellaisen pojan väsymättömän omistautumisen, joka etsii isäänsä; ja mihin ihmisvoimat vain kykenevät, sen minäkin teen.”¹²⁹

Ilman lady Franklinin vaikutusta Bellot ei luultavasti olisi kokenut näin voimakkaasti.

Myös Snow koki lady Franklinin vaikutuksen voimakkaana. Palattuaan takaisin Englantiin retkikuntansa päätteeksi, hän kertoi kuulleen, että lady Franklin valmisteli jo uutta matkaa pohjoiseen. Niinpä Snow kirjoitti, että mikäli näin oli, hän toivoi löytävänsä itsensä sen kannalta, minkä ansiosta hän voisi kirjoittaa paremman kirjan. Kyseisen kirjan teki paremmaksi se, että sen lopussa olisi onnellinen ja onnistunut matka.¹³⁰ Häinkin toivoi siis Franklinille hyvää, mutta lady Franklinille vielä parempaa.

Koska lady Franklin rahoitti useita etsintämatkoja, hän oli myös tiiviissä kanssakäynnissä useiden tutkimusmatkailijoiden kanssa. Tällä on luonnollisesti ollut vaikutusta siihen, miten tutkimusmatkailijat suhtautuivat häneen. On lisäksi huomionarvoista, että sekä Bellot ja Snow olivat lady Franklinin omistamalla Prince Albert-aluksella tutkimusmatkoillaan. Lisäksi, vaikka McClintock oli eri aluksella, lady Franklin pyysi häntä johtoasemaan järjestämällä kyseisen tutkimusmatkan.¹³¹ Koska tutkimusmatkailijat saivat siis töitä etsiessään Franklinia ja heidän työnantajansa oli usein lady Franklin, olisi hänen kuvaamisensa negatiivisesti ollut tutkimusmatkailijoiden puolelta huono päätös.

Lady Franklinin merkityksestä aviomiestään etsineille tutkimusmatkailijoille kertoi jo se, että Snow’n retkikuntaa johtanut kapteeni halusi nimetä Cape Franklinia suurin piirtein vastapäätä olevan alueen Cape Lady Frankliniksi.¹³² Yleensä alueita nimettiin esimerkiksi kadonneessa retkikunnassa olevien, arvohenkilöiden tai retkikuntaa muuten tukeneiden mukaan. Oli varsin selkeä ja symbolinen merkitys, että avioparin mukaan nimetyt alueet olivat niin lähekkäin.

On kuitenkin otettava huomioon myös se, että joissakin tilanteissa lady Franklinin vaikutus oli vielä käytännöllisempi. Esimerkiksi Snow’n kohdalla lady Franklin ja

---

¹²⁹ Bellot, 1855, 125-6. ”Well, then, I will be for you a son, and have the inexhaustible devotedness of a son who is in search of his father; and what human strength can do, I will do.”

¹³⁰ Snow, 1851, 383.

¹³¹ McClintock, 1859, 4.

¹³² Snow, 1851, 337.

hänen miehensä sisarentytär Sophia Cracroft valvoivat, ja tarvittaessa jopa sensuroivat Snow'n matkanarratiivin kirjoittamista.¹³³ Näin ollen lady Franklinille epämieluiset kohtia ei Snow'n tekstiin luultavasti jäänyt.

Lady Franklin oli siis melkein yhtä suuri osa Franklinin arktista tarinaa, kuin Franklin itsekin. Heidän kuvattiin täydentävän toisiaan, ja muodostavan lähes täydellisen parin toisilleen. Sen vuoksi heidän erottamisensa oli suoranaista julmuutta. Parista kirjoittaessa yhdessä se oli kuitenkin lady Franklin, jota keuhuttiin enemmän. Franklinia ei juuri kuvata täydellisenä aviomiehenä läheskään samankaltaisessa mittakaavassa, kuin lady Franklinia kuvattiin täydellisenä vaimona.

1.5. Kadonneiden kapteeni

Arktinen matkakirjallisuus oli viktoriaanisessa Isossa-Britanniassa valtavan suosittua. Tällaiset tarinat täyttivät kirjastoja sensaatiomaisilla teoksilla, missä brittimiehet kulkivat läpi anteeksiantamattoman ja jäisen maan esteistä ylitse päästen.¹³⁴ Varsinkin protestantteihin vetosivat tarinat kovasta työstä,¹³⁵ ja kovaa työtä arktiset tutkimusmatkat ehdottomasti olivat. Ilman mielikuvaa arktisesta alueiden kristillisestä sankarista, joka olisi valmis, vaikka kuolemaan rukous huulillaan, Luoteisväylän etsiminen ei luultavasti olisi pysynyt yhtä kiinnostavana aiheena suurelle yleisölle.¹³⁶ Mahdollisten taloudellisten ja mainetta tuovien syiden lisäksi arktiset matkat toivat mielenkiintoisia tarinoita, mitä suuri yleisö halusi.

Franklinin katoaminen myös muutti Isossa-Britanniassa vallitsevia käsityksiä arktisista alueista. Aikaisemmin 1800-luvun aikana ne olivat olleet tyhjiä, valtaamattomia alueita, missä kansallista identiteettiä pystyttiin rakentamaan ilman tarvetta sodille. Kuitenkin Franklinin katoamisen myötä niistä tuli outoja, traagisia rantoja.¹³⁷ Tietyllä tavalla riskit tulivat suurelle yleisölle todellisimmiksi, sillä vaikka kuoleminen ei ollut tutkimusmatkoilla varsinaisesti harvinaista, suuri yleisö oli tottunut siihen, että alusten kapteenit olivat palanneet.¹³⁸ Lisäksi britit odottivat, että pääsisivät lukemaan Franklinin

---

¹³³ McCorristine, 2018, 142.

¹³⁴ Hill, 2009, 114.

¹³⁵ David, 2000, 2.

¹³⁶ Cavell, 2010, 139.

¹³⁷ Hill, 2009, 114.

¹³⁸ Grant, 2011, 110.

matkateoksen – sillä hän oli kirjoittanut sellaiset aiemmilla tutkimusmatkoillaan – eli Franklinin saagan päätöksen puuttuminen saattoi jättää tarinan tuntumaan suuresta yleisöstä vajaalta.

Ei siis ole mitenkään yllättävää, että Franklinin ja hänen miehistönsä kohtalo nostettiin usein esille teoksissa. Se oli jotakin, mitä lukuisat tahot halusivat tietää. Näitä olivat esimerkiksi suuri yleisö, lady Franklin ja amiraliteetti. Teemana se oli varsin selkeästi esillä. Matkanarratiiveissa tutkimusmatkailijat pohtivat retkikunnan kohtaloa, olotilaa, mahdollisia reittejä ja vastaavia asioita, minkä takia ryhmän katoaminen tuli niissä jatkuvasti esille. Se oli myöskin syy, miksi tutkimusmatkailijat olivat arktisilla alueilla.

Mitä pidemmälle aikaa kului, sitä todennäköisemmäksi kävi se, ettei Franklin selvinnyt. Samalla myös arktisen pohjoisen olosuhteiden vuoksi pelastuksen odottaminen näyttäisi lisäävän traagisuutta ja sääliä Franklinin miehistöä kohtaan. Yksinkertaisimmillaan tämä näkyi ilmaisuissa, mitä narratiiveissa käytetään. Tällaisia olivat esimerkiksi ilmaisut kuten ”Voi Sir John Franklin-parkaa!”,¹³⁹ mitkä olivat varsin yleisiä eri muodoissa teoksissa. Traagisuus erotti myös selkeästi Raen raportin nimestä, jossa Franklinin retkikunnan kohtaloa kutsuttiin ”melankoliseksi”.¹⁴⁰

Esimerkiksi Bellot kirjoitti, kuinka Franklin kärsi myös aikaisemmillä matkoillaan arktisille alueille.¹⁴¹ Bellot kertoi keskustelustaan Hepburnin, joka oli mukana Bellotin kanssa samalla aluksella etsimässä Franklinia, kanssa siitä, kuinka Hepburn ja Franklin olivat kärsineet pahoin. He olivat melkein kuolleet nälkään Coppermine-joen retkellä. Hepburn kertoikin Bellotille heidän saamistaan vammoista, mitä he olivat joutuneet kokemaan. Hepburnin mukaan Franklin oli joutunut niin huonoon kuntoon, että pelastuksen saapuessa hän oli pystynyt vain päästämään epämääräisiä ääniä.¹⁴²

Arktisissa narratiiveissa tällaiset kohdat olivat merkittäviä, koska vaikka tutkimusmatkailijat olivat sankareita, heidän piti olla samaistuttavia ja ihmismäisiä.¹⁴³

---

¹³⁹ Kane, 1857, 244. ”Poor Sir John Franklin!”

¹⁴⁰ Raen raportin sisältävän teoksen nimi alkaa sanoilla: ”The melancholy fate of sir John Franklin and his party, ---”.

¹⁴¹ Dalton, 2012, 35.

¹⁴² Bellot, 1855, 263.

¹⁴³ Collis, 1996, elektroninen artikkeli.

Ilman ongelmia ja kärsimystä ei tietyllä tavalla myöskään ollut mitään voitettavaa. Se, että Bellot kirjoitti Franklinista hänen ollessaan pahimmillaan, sai siis Franklinin oikeastaan näyttämään entistä paremmalta. Lisäksi se antoi Franklinista kuvan, että hän selvisi vastaavista vaikeuksista aikaisemminkin ja olisi kykenevä siihen nytkin.

Kärsiminen esiintyi siis jonkin verran arktisten narratiivien teemana. Se tuli esille kaikissa tutkimissani matkateoksissa, mutta ei välttämättä kovin usein. Koska suurimmassa osassa niissä Franklinin uskottiin olevan hengissä, ja kykenevä selviämään, Franklinin kärsimyksistä ei kirjoitettu juurikaan. Niissä matkateoksissa, joissa oli Franklinin elämänkerta alussa, asiasta kirjoitettiin hieman enemmän. Franklinin tilannetta ei välttämättä pidetty erityisen mukavana, mutta hänen tilaansa ei juuri kuvattu varsinaisesti kärsimyksen täyteisenä. Se oli enemmän traagista ja epämurheellista, kun taas kärsimys oli tapahtunut enemmänkin Franklinin aikaisemmillä tutkimusmatkoilla. Tutkimusmatkailijoista Bellot kirjoitti eniten Franklinin kärsimyksistä. Tähän vaikutti luultavasti juuri Hepburnin läsnäolo. Myös Raen raportissa Franklinin retkikunnan tilanne kuvattiin paljon murheellisempänä.

Bellot kirjoitti Franklinin aiempien tutkimusmatkojen läheisyydestä kuoleman kanssa muinakin kertoina. Hän esimerkiksi kirjoitti lukeneensa Franklinin itse kirjoittamaa matkanarratiivia. Ilmeisesti kyseinen teos teki Bellotiin suuren vaikutuksen. Lukemaansa Bellot kuvailikin kirjoittamalla:

”Kuinka välitön hänen kirjansa onkaan! Kuinka yksinkertaisesti hän sanoo, ”Me olimme kuolemassa nälkään!” ja mitä kuvia nuo yksinkertaiset sanat kutsuvat!”¹⁴⁴

Mielenkiintoisesti tietyllä tavalla Bellot oli tässä lukija, eikä narratiivin kirjoittaja. Kirjoittaessaan hän kertoi, miten ne sanat vaikuttivat häneen samalla tavalla, kuin miten Bellot itse pyrki vaikuttamaan.

Vaikka traagisiin kohtaloihin liittyi Franklinin kohdalla epäonnistuminen, on kuitenkin huomioitava, että tutkimusmatkojen epäonnistuminen ei suoranaisesti ollut negatiivinen tekijä. Ainakaan näin ei ollut sen suhteen, miten Franklinia tai muita tutkimusmatkailijoita katsottiin. Lukijat näkivät epäonnistuneet matkatkin tarpeellisina brittiläiselle miehekkyydelle, koska siten osoitettiin uhrautuvuutta, kunniakkuutta ja

---

¹⁴⁴ Bellot, 1855, 296. ”How unaffected is his book! How simply he says, ”We were dying of hunger!” and what images do those simple words call up!”

sitkeyttä.¹⁴⁵ Kuitenkin se, ettei epäonnistuneita matkoja nähty negatiivisessa valossa tarkoitti, että tietyt ehdot niiden suhteen piti täyttyä. Niitä piti pitää ”pyhinä”.

Arktisten tutkimusmatkojen, myös epäonnistuneiden sellaisten, oletettiin olevan tietynlaisia, mikäli ne saavuttaisivat jopa ”pyhinä” pidetyn maineen. Niiden ensinnäkin piti sisältää menetyksiä ja uhrauksia. Samoin näiden suoritusten piti olla paitsi vapaaehtoisesti tehtyjä, mutta niiden tarkoituksena täytyi olla suuremman tarkoituksen saavuttaminen.¹⁴⁶ Myös tämä ajatustapa sopii hyvin siihen, että Franklin retkikunnan traagisempaa puolta korostettiin.

Varsinkin vapaaehtoisen uhrauksen tekeminen oli varsin ilmiselvää. Koska Franklin katosi ja lopulta kuoli ollessaan arktisella matkallaan, narratiiveissa usein kirjoitettiin Franklinin uhrauksista. Ennen kuin Franklinin kuolema oli varmistunut, tämä nähtiin kärsimyksenä. Esimerkiksi Bellot kirjoitti Franklinin retkikunnan kokemuksista seuraavanlaisesti:

”--- ja ajatukset luonnollisesti palaavat niihin kauheisiin kieltäymyksiin, mihin loistava kapteeni ja hänen epäonniset kumppaninsa ovat joutuneet käymään läpi. Ehkä Jumala on katsonut armollisesti heidän suuntaansa; ehkä meidän edeltäjillämme ovat onnekkaisesti löytäneet heidät.”¹⁴⁷

Palkinnoksi näistä kärsimyksistä Bellot toivoi, että vastineeksi Franklin retkikuntineen saisi Jumalalta armoa. Tämä sopi erittäin hyvin ajatukseen kärsivästä kristitystä. Rohkeuteen, ja näin ollen uhrautuvuuteen, liittyi siis arktisissa narratiiveissa myös palkinnon saavuttaminen näiden ominaisuuksien myötä. Koska Franklin ryhmänsä kanssa teki valtavan uhrauksen, he saivat siitä suurimman palkinnon.

Samoin itsensä rohkea uhraaminen suuremman hyvän puolesta voidaan nähdä tapahtuneen Franklinin tutkimusmatkalla. Suuremman hyvän miellettiin olevan Luoteisväylä, minkä takia menehtyminen sitä etsiessä olisi ollut oikeanlaista uhrautumista. Tästä he myös saivat palkintonsa, mikä McClintockin mukaan oli heidän

---

¹⁴⁵ Hill, 2007, 428.

¹⁴⁶ Regard, 2013, 13.

¹⁴⁷ Bellot, 1855, 173. ”--- and the mind naturally recurs to the horrible privations which that illustrious captain and his unfortunate crew must have gone through. Perhaps God has cast a look of compassion on them; perhaps our predecessors have had the happiness to find them.”

tehtävänsä suorittaminen loppuun, ja Luoteisväylän löytäminen.¹⁴⁸ Uhrautumisen lisäksi viktoriaaniseen miehisyyteen ja sankaruuteen liittyi se, että miesten oletettiin olevan rohkeita ja kohtaavan päätöstensä seuraukset pelotta.¹⁴⁹ Rohkeus oli varsin erottamaton osa uhrausta, minkä vuoksi se nostettiin usein esille matkanarratiiveissa. Esimerkiksi Snow kirjoitti, kuinka Franklinin retkikunnan jäsenet olivat rohkeita sieluja, jotka ”pian, tai ainakin joskus, kruunattaisiin menestyksellä”.¹⁵⁰ Yleisesti usein tekstien mukaan kovasta työstä, sankarillisesta ja miehisestä käytöksestä seuraisi palkinto ja kunniaa.

On erittäin merkittävää muistaa, että vaikka monissa matkanarratiiveissa painotettiin Franklinin nimeä, hän ei kadonnut yksin. Franklinin johtama retkikunta oli pahin katastrofi brittiläisessä tutkimusmatkassa arktisilla alueilla. Tämä johtui siitä, että mukana olleilla aluksilla, eli HMS Erebuksella ja HMS Terrorilla, miehistön koko oli yhteensä 129. Franklin tai kukaan miehistöstä ei pelastunut.¹⁵¹ Franklinin retkikunta oli siis huomattavan kokoinen. Siitä huolimatta arktisissa narratiiveissa etsinnät kiteytyivät Franklinin etsimiseen. Osasyynä tähän oli luultavasti se, että Franklin oli ryhmän tunnetuin jäsen. Hänen etsimisensä siis herätti enemmän huomiota kuin jonkun muun miehistön yksittäisen jäsenen.

Arktisissa narratiiveissa erittäin merkittäväksi ominaisuudeksi muotoutui tutkimusmatkailijan yksilöllisyyden korostaminen hänen paremmuudessaan suhteessa muihin. Tämä tarkoitti Franklinin suhteen esimerkiksi sitä, että hänestä puhutaan nimellä, mutta loput kadonneista olivat yleisesti ”retkikunta”. Kunnia kaikesta annettiin tavallaan kokonaan yhdelle ryhmän jäsenistä, kun muut seurasivat perässä.¹⁵² Retkikunnan toimista siis vain Franklin sai erityisesti kunnian.

Ei ole siis yllättävää, että Franklinin merkitys pelastusoperaatioiden suhteen näkyi heti ylitse muiden matkanarratiiveissa. Tämä näkyi esimerkiksi siten, että kaikissa tähän tutkimukseeni valitsemisissa matkakirjoissa kaikki niiden kirjoittavat mainitsevat sir John Franklinin nimeltä kirjoittamiensa teosten nimissä. Vain kahdessa kuudesta teoksen nimissä mainitaan Franklinin retkikuntaa millään tavalla. Nämä ovat McClintockin ja

---

¹⁴⁸ McClintock, 1859, 351.

¹⁴⁹ Frost, 1995, 42.

¹⁵⁰ Snow, 1851, 381. ”--- would be speedily, or, at least, eventually, crowned with success”.

¹⁵¹ Craciun, 2016, 1.

¹⁵² Collis, 1996, elektroninen artikkeli.

Raen teokset. Näissä kummassakaan ei myöskään mainita ketään muuta retkikunnan jäsentä nimeltä otsikoissa.

Oli varsin harvinaista, että Franklinin retkikunnan muita jäseniä mainittiin teoksissa nimeltä. Muutamahan kertaan narratiiveissa kerrottiin, mikäli niiden kirjoittajat olivat tavanneet jonkun, jonka tuttu oli ollut osana Franklinin kadonnutta retkikuntaa. Esimerkiksi Kane kirjoitti hänen retkikuntansa tapaamalla aluksella olleesta tohtorista, jonka veli oli apukirurgina toisella Franklinin aluksista.¹⁵³ Nämä maininnat olivat kuitenkin lyhyitä, eivätkä antaneet erityistä kunniaa näille henkilöille muuten paitsi Franklinin kautta. He olivat tietyllä tavalla maininnan arvoisia vain, koska he olivat mukana Franklinin retkikunnassa. Tosin tietysti sen kautta he saivat positiivisia piirteitä ja olivat lukijoille kiinnostavampia.

Franklinin yksilöllisyys näkyi myös hänen ryhmänsä ulkopuolella. Esimerkiksi Kane kirjoitti muista arktisista tutkimusmatkailijoista, joiden kohtalo oli samankaltainen kuin Franklinin, mutta ei nimeä heitä. Sen sijaan Kane kirjoitti, kuinka sääli niitä sankareita, joiden töiden – eli Franklinin etsimisen - tulokset eivät olleet johtaneet mihinkään, vaan päätyivät jakamaan Franklinin kohtalon. Vertaus oli varsin suora, koska Kane kirjoitti, että ”ennenkin on ollut Sir John Franklineita”.¹⁵⁴

Samanaikaisesti on kiinnostavaa, että Bellot näki traagisen uhrautuvuuden hieman eri tavalla kuin britit. Hän kirjoittikin, kuinka:

”Englantilaisilla on käytännöllinen tapa katsoa asioita, hyvin erilainen kuin meidän. He kutsuvat oikeuden halua ihmisen ihailtavaksi uhkarohkeudeksi, kun hän jatkuvasti riskeeraa elämänsä lähes varmalla tavalla.”¹⁵⁵

Bellotin mukaan ilmeisesti elämänsä riskeeraaminen ei aivan yhtä ihailtava teko Ranskassa. Siinä, missä briteille se oli yksi traagisen sankarin pyhittävästä piirteistä, Ranskassa se oli tyhmänrohkeutta. Huomioitavaa on kuitenkin, että Bellot ei pyrkinyt suoraan saamaan Franklinia näyttämään pahalta tässä tilanteessa. Bellotista kyseessä oli yleinen englantilaisten piirre.

---

¹⁵³ Kane, 1857, 172.

¹⁵⁴ Kane, 1857, 369. ”There has been Sir John Franklins before”.

¹⁵⁵ Bellot, 1855, 263. ”The English have a practical way of looking at things, very different from ours. They call want of judgment the admirable temerity of the man who perseveres in risking his life in a manner almost certain.”

Tutkimissani arktisissa matkakirjoissa Franklinin katoaminen kuvattiin melkein jopa itsestään selvänä asiana. Tämä johtui luultavasti siitä, että ilman Franklinin katoamista tutkimusmatkailijat eivät olisi olleet arktisilla alueilla. Samanaikaisesti nämä huomiot tulevat jatkuvasti esille, mutta ilman, että tutkimusmatkailijoiden tarvitsi selittää niitä sen kummemmin. Franklin oli retkikunnastaan lähes ainoa, jonka tutkimusmatkailijat mainitsivat nimeltä, ja ainoa, josta he kirjoittivat tarkemmin. Sillä Frankliniin vaikuttaisi kiteytyneen koko massiivinen pelastusoperaatio. Katoaminen kuvattiin kuitenkin useimmiten väliaikaisena tilana, sillä tutkimusmatkailijoiden tarkoituksena oli löytää Franklin. Tämä ei kuitenkaan tarkoittanut, etteikö arktisissa matkakirjoissa Franklinin katoaminen olisi keskeinen osa hänen kuvaustapaansa.

1.6. Rae ja kannibaalien retkikunta

Kannibalismi on tyypillisesti nähty erottavana tekijänä sivilisaation ja barbaarien välillä. Se muodostui useimmiten muotoon ”me, eli sivistyneet”, ja ”he, eli barbaarit, jotka syövät toisia ihmisiä”.¹⁵⁶ Viktoriaanisessa yhteiskunnassa kuitenkin ylemmät luokat vetivät yhtenäisyyksiä raakalaisina ajateltujen kolonioiden asukkaiden ja alempien luokkien, esimerkiksi Lontoon slummeissa olevien, välille.¹⁵⁷ ”Meitä”, olivat siis myös yläluokan henkilöt, ja ”heitä” olivat alempia luokkia ja kolonioissa eläviä.

Englannissa ajatus siitä, että keski- tai varsinkaan yläluokkainen britti voisi syyllistyä kannibalismiin, oli erittäin epämieluisa. Viktoriaanisessa yhteiskunnassa erittäin tärkeää oli ajatus kunnioitettavuudesta,¹⁵⁸ millä tarkoitettiin esimerkiksi korkean moraalin mukaan elämistä. Luonnollisesti korkeaan moraaliin kannibalismi ei sopinut. Kunnioituksen menetys olisi saattanut tapahtua myös sosiaalinen häpeän tai taloudellisen tuhon kautta,¹⁵⁹ mitkä luultavasti olisivat mahdollisia seurauksia, mikäli korkeampiluokkainen henkilö jäisi kiinni kannibalismista.

Kannibalismi itsessään nähtiin kammottavana asiana, mutta yhdistettynä viktoriaaniseen työmoraaliin se oli samoin erittäin kiusallista. Kannibalismi nähtiin tottelemattomuutena amiralteetin käskyjä ja toimintatapoja vastaan.¹⁶⁰ Kannibalismia ei siis voinut suvaita

---

¹⁵⁶ Guest, 2001, 108.

¹⁵⁷ Guest, 2001, 110.

¹⁵⁸ Guest, 2001, 111.

¹⁵⁹ Guest, 2001, 112.

¹⁶⁰ Moran, 2006, 62.

myöskään tästä näkökulmasta, varsinkaan, koska upseerit voitiin laskea sivistyneisiin ”meihin”.

Franklinin retkikunnan etsiminen sai uudenlaisen käänteen tohtori Raen kirjoitettua lokakuussa 1854 raporttinsa Britannian amiraliteetille. Kyseisessä raportissa hän kertoi alkuperäisasukkailta¹⁶¹ kuulemistaan todistuksista. Niiden mukaan valkoisten miesten retkikunta menehtyi ruuan puutteeseen lähellä alkuperäiskansojen asuinalueita.¹⁶² Merkittävin osuus näistä todistuksista oli kuitenkin niiden esittämät syytökset näiden brittien harjoittamasta kannibalismista pitkittääkseen elämänsä. Näiden todistuksien mukaan brittien harjoittama kannibalismi olisi vieläpä ollut laajalle levinnyttä kadonneen retkikunnan keskuudessa.¹⁶³

Vaikka kannibalismi aiheena nousi esille todella harvoin tutkimissani narratiiveissa, joissakin matkanarratiiveissa kannibalismi oli teemana siis sellainen, ettei sitä voida tässä tutkimuksessa jättää huomiotta. Se oli Raen raportin keskeisin väite. Toisista tutkimusmatkailijoista Kane kirjoitti yhdessä kohdassa kuulemistaan kannibaalitarinasta. Siihen ei kuitenkaan liittynyt väitteitä Franklinin retkikuntaa kohtaan. Tällaisten syytösten kautta Raen kirjoitukset Franklinista, ja hänen retkikunnastaan, poikkesivat siis paljolti muiden arktisten tutkimusmatkailijoiden kirjoituksista. Kirjoittamassaan raportissa Rae esittää retkikunnan huomattavan paljon negatiivisemmassa valossa kuin varsinkaan Franklinista oli aiemmin kirjoitettu. Myöskään kukaan muista käsittelemistäni tutkimusmatkailijoista ei tee läheskään vastaavanlaisia väitteitä Franklinista tai hänen retkikunnastaan. Rae oli heistä ainoa. Rae kirjoitti kuulemistaan tarinoista seuraavalla tavalla:

”Monien ruumiiden kunnosta ja kattiloiden sisällöstä päätellen poloiset maamiehemme olivat turvautuneet viimeiseen keinoon – kannibalismiin – pitkittääkseen olemassaoloaan”.¹⁶⁴

---

¹⁶¹ Riippuen käytetystä tutkimuskirjallisuudesta Raen saatetaan kertoa kuulleen nämä todistukset eskimoilta, intiaaneilta tai inuiiteilta. Rae itse kirjoitti eskimoista. Epäselvyyden vuoksi käytän ”alkuperäiskansaa” tai sen variaatiota tässä tutkimuksessa.

¹⁶² Rae, 1854, iiv.

¹⁶³ Craciun, 2016, 38.

¹⁶⁴ Rae, 1854, iv. ”From the mutilated state of many of the corpses and the contents of the kettles, it is evident that our wretched countrymen had been driven to the last resource – cannibalism – as a means of prolonging existence.”

Kontrasti upseerin, joka suorittaa velvollisuuttaan, ja maamiehiään syöneen kannibaalien välillä, on varsin suuri. Jo pelkkien syytösten lisäksi Rae käytti sanaa ”wretched”, mikä ansaitsee tulla tarkemmin tarkastelluksi. Riippuen, miten kyseinen sana käännetään suomeksi, se voi tarkoittaa esimerkiksi poloista, kurjaa, viheliäistä tai jopa riivattua. Lauseen yhteydestä on hankala päätellä, mitä näistä Rae tarkoitti, koska periaatteessa ne kaikki sopivat raportin sisältöön. Jokainen niistä kuitenkin muuttaisi raportin sävyä radikaalisti esimerkiksi syyttävän, säälivän ja häpeällisenä pidetyn välillä.

Lisäksi on mielenkiintoista, että Rae ei peiteltyt millään tavalla Franklinin retkikunnan kansallisuutta. Hän selkeästi ilmaisi itse olevansa samasta valtiosta kutsumalla retkikuntaa maanmiehikseen.¹⁶⁵ Tosin Raen kirjoituksessa oli erona se, että hän kirjoitti sen suoraan Britannian amiralteetille, jotka selkeästi tiesivät, mistä Franklinin retkikunta oli kotoisin. He olivat lisäksi myös amiralteetin maanmiehiä Raen kirjoituksen mukaan. Vaikka raportti myöhemmin julkaistiin, se oli ensisijaisesti tarkoitettu laivastossa Raen ylemmille. Samanaikaisesti Rae kuitenkin asetti itsensä ja koko kotimaansa hyvin epämieluisaan valoon liittäessään heidät kaikki kannibaleihin.

Yleisesti Raen kirjoituksissa on kuitenkin huomion arvoista se, ettei hän vihjaa millään tavalla, että Franklin itse olisi syyllistynyt kannibalismiin. Vasta Raen jälkeen löydettiin todisteita siitä, että Franklin olisi kuollut jo 1847,¹⁶⁶ eli mikäli nämä todistukset pitäisivät paikkansa, Franklin ei olisi voinut osallistua niihin. Rae kirjoitti, että todistuksen mukaan nämä tapahtumat olisivat tapahtuneet vuonna 1850.¹⁶⁷ Kuitenkin jo Franklinin retkikunnan syyttäminen tästä oli tarpeeksi olemaan liikaa monille tahoille, ja Franklinin suoraan syyttämättä jättäminen saattoi jäädä taustalle. Esimerkiksi Charles Dickens oli kauhuissaan ajatuksesta, että sivistyneet miehet voisivat vajota moiseen kohtaloon. Hänen mukaansa, mikäli Franklinin tasoinen henkilö voisi vajota samalle tasolle, kuin pahin raakalainen, mahdollisuudet, etteikö tavallinen englantilainen syyllistyisi kannibalismiin pitkittääkseen elämäänsä, olivat olemattomat.¹⁶⁸

Rae ei erikseen syyttänyt ketään muutakaan yksittäisiä henkilöitä nimeltä kannibalismista. Se oli luultavasti siitä syystä, että asiaa oli varsin mahdotonta saada

---

¹⁶⁵ Rae, 1854, iv.

¹⁶⁶ Dalton, 2012, 123-4.

¹⁶⁷ Rae, 1854, iiv.

¹⁶⁸ Guest, 2001, 112.

täysin selville. Kuitenkin, koska retkikunnasta ei tiedetty, ketkä mahdollisesti syyllistyivät kannibalismiin, se sai koko retkikunnan epäilyksenalaiseksi. Merkittävää on, että Franklin oli silti retkikunnan johtaja, mikä tarkoitti, että vastuu retkikunnan toimista tietyllä tavalla lankesi kuitenkin hänelle. Näin ollen retkikunnan epäilyttävät ja epäbrittimäiset toimet olivat tietyllä tavalla aina Franklinin syytä. Vaikka viktoriaanisessa Isossa-Britanniassa tarinat brittien kannibalismista olivat erittäin suosittuja, Raen väite Franklinin asemassa olevan miehen yhdistämisestä kannibalismiin oli useille briteille kuitenkin liikaa. Rae rikkoi siis suurta tabua näin kirjoittaessaan.¹⁶⁹

Raen raportti ei kuitenkaan ole ensimmäinen kerta, kun Franklin yhdistetään kannibalismiin. Franklin itse kirjoitti aiheesta ensimmäisellä komennuksellaan Coppermine-joelle, sillä hänen retkikunnastaan osa menehtyi kannibalismien seurauksena.¹⁷⁰ Merkittävä ero oli kuitenkin se, että Franklinin kirjoituksessa kannibaali oli alkuperäisasukas, joka tappoi valkoihoisia merimiehiä. Raen tilanteessa kannibaaleja olivat britit. Viktoriaanisille ihmisille näistä ensimmäisen kaltaiset tarinat olivat uskottavia ja jopa hyväksyttäviä, mutta jälkimmäiset eivät.

Lisäksi Rae kirjoitti alkuperäiskansoista varsin positiivisesti verrattuna Franklinin retkikuntaan. Se tuskin oli 1800-luvun viktoriaaniselle yleisölle kovin suotavaa, sillä se ei sopinut perinteiseen mielikuvaan arktisista sankareista. Hänen mukaansa ei esimerkiksi ollut ”mitään syytä epäillä, että alkuperäisasukkaiden toimesta olisi kärsiville aiheutettu väkivaltaa”,¹⁷¹ samalla, kun hän syytti brittejä erittäin väkivaltaisesta käytöksestään toisia brittejä kohtaan.

Raen kirjoituksissa oli huomattavaa, ettei hänen mukaansa kukaan hänen haastattelemistaan alkuperäisasukkaista ollut nähnyt kyseisiä ruumiita tai kyseisen valkoisen retkikunnan jäseniä. Heidän tietonsa olivat siis kuulopuhetta.¹⁷² Tämä luultavasti vähensi jonkin verran Raen uskottavuutta. Kuitenkin esimerkiksi hänen mukanaan tuomansa esineet – esimerkiksi hopealautanen, jossa oli Franklinin suvun

---

¹⁶⁹ Craciun, 2016, 39.

¹⁷⁰ Franklin, 1859, 327.

¹⁷¹ Rae, 1854, v. “From what I could learn, there is no reason to suspect that any violence had been offered to the sufferers by the natives.”

¹⁷² Rae, 1854, iv.

vaakuna¹⁷³ – sen sijaan lisäsivät sitä. Ne eivät kuitenkaan kertoneet suoranaisesti kannibalismista, vaan siitä, että Franklinin retkikunta oli ollut alueella. Koska Franklinin retkikunnan löydetyistä luurangoista ei löydetty todisteita kannibalismista, väitteitä kannibalismista pidettiin pitkään kenties kiinnostavina, mutta tuskin todellisina.¹⁷⁴ Todellisesti on mahdotonta sanoa, että oliko kannibalismia Franklinin retkikunnassa todellisuudessa tapahtunut vai ei.

Koska Raen raportti julkaistiin vuonna 1854, sen jälkeen tehtiin vielä useita arktisia pelastusmatkoja. Tämän voisi nähdä pakottavan toiset tutkimusmatkailijat ottamaan Raen syytökset jollakin tavalla huomioon omissa narratiiveissaan. Ajallisesti valitsemistani materiaaleista kuitenkin vain McClintock pystyi tekemään näin, koska Snow’n ja Kennedyn matkat tapahtuivat huomattavasti aikaisemmin, ja Kane ja Bellot joko kuolivat tutkimusmatkallaan tai pian sen jälkeen.

McClintock mainitsi siis pakostakin Raen. Hän oli kuitenkin huomattavasti varovaisempi kirjoituksissaan kuin, mitä Rae oli ollut. Esimerkiksi, vaikka McClintock kirjoitti Raen tutkimusmatkoista pohjoisesta, sekä hänen tekemistään esinelöydöistä, McClintock ei ottanut suoraan kantaa hänen tekemiinsä kannibaalisyytöksiin. Sen sijaan hän kirjoitti, että lady Franklin pyysi häntä tutkimaan Raen väitettä,¹⁷⁵ kertomatta, mikä se oli. Näiden syytöksien ilmaiseminen juuri ”väitteinä” oli tärkeää, koska luultavasti McClintock ymmärsi varoa lehdistön ja lukijoiden voimaa. Arktisille tutkimusmatkailijoille lehdistön uhka oli todellinen. Esimerkiksi sanomalehti Herald julkaisi hyvin väritettyjä tarinoita, mitkä vähensivät tutkimusmatkailijoiden uskottavuutta.¹⁷⁶ Koska McClintock ei itse ollut kuullut näitä todistuksia, hänen epäilevyytensä senkin suhteen on ymmärrettävää. Lisäksi suuren yleisön sympatiat olivat paljolti lady Franklinin puolella. Koska McClintock oli hänen palveluksessaan, senkin puolesta McClintock tuskin halusi osoittaa antavansa tukea Raen väitteille.

Kannibalismin McClintock jättikin kokonaan pois myös kirjoittaessaan tarkemmin Raen kokemuksista ja raportista. Samassa tilanteessa, missä Rae kirjoitti, kuinka Franklinin

---

¹⁷³ Rae, 1854, vi.

¹⁷⁴ Cavell, 2013, 177.

¹⁷⁵ McClintock, 1859, 14.

¹⁷⁶ Cavell, 2013, 178.

retkikunta oli sortunut kannibalismiin, McClintock kirjoitti Raen kuulemista asioista seuraavanlaisesti:

”Boothia Felixin eskimoilta hän kuuli, että noin 40 valkoisen miehen ryhmä tavattiin länteen päin Kuningas Williamin saaresta, ---, missä he kaikki menehtyivät ruuan puutteeseen, ja ilmeisesti tämä traaginen tapahtuma sattui ilmeisesti keväällä 1850.”¹⁷⁷

McClintockin varovaisuuteen saattoi myös liittyä viktoriaanisen Ison-Britannian sosiaaliset normit. Vaikka suurimmaksi osaksi herrasmiehisyyden nähtiin tulevan synnynnäisen aseman kautta, mutta esimerkiksi armeijan jäsenet nähtiin uransa puolesta herrasmiehinä. Herrasmiehiltä taas vaadittiin tietynlaisia standardeja ja arvoja, sillä jopa aristokraattiset herrasmiehet saattoivat menettää tämän statuksen huonolla käytöksellään.¹⁷⁸ Näin ollen sekä Franklinin, Raen ja McClintockin voitiin katsoa olevan herrasmiehiä jo pelkästään sen perusteella, että he olivat töissä laivastossa.

Tärkeä osa herrasmiesten käytöstä olikin se, etteivät herrasmiehet saaneet kiistää toistensa sanoja.¹⁷⁹ Jos McClintock olisi siis suoraan väittänyt Raen sanoja valheellisiksi, se ei olisi ollut hänen herrasmiesasemansa standardien mukaista. Toisaalta se, että McClintock ilmaisi millään tapaa, että Raen sanat eivät välttämättä ole totuudenmukaisia – tai että hänelle olisi valehdeltu – on kohtuullisen merkittävä seikka. Sen takia jo niiden poisjättäminen on huomionarvoista.

Lisäksi julkaistuja matkakirjoja sensuroitiin jonkin verran. Painotalo Murray oli amiraliteetin virallinen painotalo,¹⁸⁰ ja se julkaisi myös McClintockin narratiivin. Ei ollut tavatonta, että Murray poisti mielestään epämiellyttäviä asioita matkakirjoista.¹⁸¹ Painotalolle oli heidän omien etujensa mukaista harjoittaa amiraliteetille suotuista painotoimintaa. Vastaavasti myös amiraliteetti harrasti teosten sensuuria ennen niiden julkaisua.¹⁸² McClintockin omat mielipiteet olivat siis saattaneet kadota kokonaan

---

¹⁷⁷ McClintock, 1859, 2. ”From the Esquimaux of Boothia Felix he learned that a party about forty white men were met on the west coast of King William’s Island, ---, where they all perished of starvation, and that his tragic event occurred apparently in the spring of 1850.”

¹⁷⁸ Mitchell, 2009, 270.

¹⁷⁹ Mitchell, 2009, 272.

¹⁸⁰ Withers & Keighren, 2011, 563.

¹⁸¹ Withers & Keighren, 2011, 564.

¹⁸² Craciun, 2011, 32.

editointivaiheessa. On myös mahdollista, että hän saattoi ennakoivasti jättää ne pois, sillä se, että olisiko teosta edes julkaistu niiden kanssa, saattoi olla vaarassa.

Suurin osa tutkimistani tutkimusmatkailijoista ei esittänyt tai väittänyt Franklinin tai kenenkään hänen retkikuntalaisensa harjoittaneen kannibalismia matkalla, jolla he katosivat tai missään muussakaan heidän elämänsä vaiheessa. He eivät myöskään väittäneet, että kukaan valkoihoinen britti olisi sortunut kannibalismiin. Aiheena kannibalismi nousi esille vain muutamassa tutkimassani matkanarratiivissa. Rae oli tässä suhteessa ainoa, joten voi siis sanoa, ettei hän millään muotoa edustanut tutkimusmatkailijoiden valtavirtaa asian suhteen. Samanaikaisesti Raekaan ei kuitenkaan antanut täysin kuvaa, että Franklin olisi itse syyllistynyt kannibalismiin, eikä esimerkiksi mainitse häntä nimeltä. Toisaalta Rae ei myöskään kiellä tätä mahdollisuutta suoraan.

2. Auttakaa sir John Franklinia

Viktoriaanisena aikana ja varsinkin Franklinin katoamisen jälkeen muodostui arktiseen tutkimusmatkailuun ajatus siitä, että vaara ja kaiken riskeeraaminen kuuluivat osaksi arktista tutkimusmatkailua.¹⁸³ Itsensä vaaraan asettaminen vapaaehtoisesti ja jonkin suuremman asian, kuten kotimaan tai tieteen, puolesta teki tutkimusmatkoista tietyillä tavoilla pyhiä.¹⁸⁴ Myös Franklin ja hänen retkikuntansa nähtiin tällaisena, mikä vaikutti siihen, että heitä etsimään lähti lukuisia retkikuntia lähes kahdensadan vuoden aikana. Näkyvimmin Franklin haluttiin pelastaa kärsimyksestä ja kuolemalta. Tästä huolimatta taustalla näille retkikunnilla oli Franklinia etsinnässä lukuisia erilaisia syitä, joista osa haluttiin tuoda julki ja osa haluttiin jättää kirjoittamatta.

Tässä luvussa tarkoitukseni on käsitellä niitä syitä, joilla Franklinin retkikunnan etsintöjä perusteltiin tutkimissani arktisissa narratiiveissa. Käyn myös läpi mahdollisia syitä, joita etsinnöissä saattoi olla, mutta joista tutkimusmatkailijat eivät historiallisista, yhteiskunnallisista tai vastaavista syistä halunneet tuoda ilmi.

2.1. Inhimillinen kohtalo

Retkikunnat, jotka lähtivät etsimään Franklinia, olivat varsinkin alussa pelastusretkikuntia. Niiden tarkoituksena oli siis pelastaa Franklin, hänen miehistönsä jäsenet tai edes osa heistä. Tämä ei ole odottamatonta etenäkään ennen kuin Franklinin tai hänen miehistönsä kuolemasta oltiin varmoja varsinkaan, kun otetaan huomioon Franklinin status. Esimerkiksi Kane kirjoitti, että hänestä Franklinin retkikuntaa pitäisi etsiä, koska:

”Ennen kuin nämä sivut julkaistaan, olen antanut sen varmuuden, minkä pystyn antamaan, että kadonnut retkikunta voi vielä löytyä, ja sitä tulisi etsiä.”¹⁸⁵

Merkittävä huomio Kanen sitaatissa on kuitenkin se, että tässä vaiheessa Franklinin odotettiin olevan vielä hengissä. Koska uskomus oli vielä tämä, olivat halut pelastusretkille voimakkaimmillaan. Lisäksi voidaan olettaa, että otollisinta retkikunnille oli toimia mahdollisimman nopeasti, jotta Franklinin retkikunnan terveys

---

¹⁸³ Regard, 2013, 8.

¹⁸⁴ Regard, 2013, 13.

¹⁸⁵ Kane, 1857, 487. “Before these pages can pass through the press, I shall have given such assurance as it is in my power to give my convictions that the missing party may be found, and should be sought for.”

pysyi mahdollisimman hyvänä. Muista kirjoittajista esimerkiksi Bellot kirjoitti Kanen tapaisesti, ja uskoi, että Franklin oli vielä hengissä. Hän kirjoittikin, kuinka:

”Tämän uskomuksen voimalla lähtisin mielelläni jälleen merille etsimään häntä, sillä uskon vahvasti, että voimme toivoa näkevämme nuo uskaliaat merimiehet vielä.”¹⁸⁶

Inhimilliset syyt pelastusoperaatioiden lähettämiseen olivat siis varsin selkeät. Arktinen pohjoinen oli erittäin raaka ympäristö selvittää pitkiä ajanjaksoja, ja selviämismahdollisuudet siellä pienenevät nopeasti. Franklinin kadottua aikaa oli kulunut jo useampi vuosi. Ajan myötä ongelmiksi retkikunnille saattoivat muodostua esimerkiksi ruuan puute, kylmyys, taudit tai vihamieliset paikalliset. Mikäli retkikunta haluttiin löytää hengissä, oli merkittävää toimia nopeasti. Näistä syistä Franklinin tilanteen parantamisen halu tai hänen epämukavuutensa lopettaminen eivät ole teemoina odottamattomia arktisissa narratiiveissa. Ne olivatkin hyvin yleisiä, ja kaikissa paitsi Raen raportissa Franklinin mahdollista tilannetta käsiteltiin usein. Tutkimusmatkailijoiden joka päiväisen arjen ongelmallisuus toi myös tietynlaisen selkeyden lukijoille siitä, millaisia asioita Franklinin arkeen saattoi kuulua.

Franklinin retkikunnan auttaminen oli näkyvin syy pelastusretkikuntien lähettämislle, ja se nousi esille useissa tutkimissani matkanarratiiveissa. Se olikin Kennedyn, Snow’n, Kanen ja Bellotin merkittävin syy Franklinin etsimiselle ja nousi esille heidän matkanarratiiveissaan jatkuvasti. Raen raportin jälkeen tutkimusmatkailijoiden kirjoitustapa muuttui hieman. Voitaisiin olettaa, että Raella se saattoi olla yhtenä syynä hänen lähtiessään, mutta hänen raportissaan tämä ei näkynyt, koska Rae ei juurikaan käsittele syitä Franklinin etsimiselle. McClintock vastaavasti kirjoitti myös vähemmän Franklinin auttamisesta, koska tässä vaiheessa hänen uskottiin olevan jo edesmennyt.

Kylmyydessä ilman aluksiaan

Arktisessa Kanadassa suurin tutkimusmatkailijoiden kohtaama ulkopuolinen ongelma oli kylmyys, koska se aiheutti valtaosan muista ongelmista. Niin kylmillä seuduilla navigointi oli hankalaa, koska kelluvat jäälautat liikkuvat nopeasti ja saattoivat vahingoittaa tai jopa tuhota aluksia. Kylmyyden takia tutkittavilla alueilla kasveja ei

---

¹⁸⁶ Bellot, 1855, 108. “On the strength of this belief, I would gladly set out again in search of him, for I am firmly convinced that we may yet hope to see those daring navigators again.”

juurikaan kasvanut, mikä taas saattoi johtaa aliravitsemukseen. Pelkän kylmyyden lisäksi sää arktisilla tutkimusmatkoilla oli usein erittäin tuulista. Nämä kaikki yhdessä aiheuttivat paitsi pakkasenpuremia, mutta myös hypotermiaa.¹⁸⁷ Nämä seikat luonnollisesti tekivät jokapäiväisestä arjesta erittäin hankalaa tutkimusmatkailijoille.

Useat tutkimusmatkailijoista pitivät hyvin tarkasti kirjalla tutkimiansa alueiden sääolosuhteita, mitkä he kokosivat tavallisesti taulukoiksi varsinaisten matkateostensa loppuun. Usein taulukoissa lueteltiin asioita, kuten veden ja ilman lämpötilat, sekä yleinen säätila. Se saattoi tarkoittaa esimerkiksi sumuisuutta tai tuulisuutta. Näitä taulukoita lukemalla on mahdollista saada käsitys siitä, kuinka kylmissä olosuhteissa kyseisiä tutkimusmatkoja suoritettiin.

Esimerkiksi Kennedy kokosi hyvin yksityiskohtaisesti neljään eri aikaan päivästä mittaamansa havaintonsa säästä. Hänen kylmin kirjaamansa lämpötila oli aamulla kello kahdeksan aikaan tammikuun 22. päivänä vuonna 1852, jolloin hän mittasi lämpötilaksi -44°F .¹⁸⁸ Celsius-asteikolla lämpötila oli tuolloin noin -42.2 astetta. Vaikka kyseessä oli kylmin Kennedyn mittaama lukema, on kuitenkin otettava huomioon, että vastaavat lämpöasteet eivät olleet erityisen harvinaisia. Hänen mittauksiensa perusteella oli useita lähes yhtä kylmiä päiviä muinakin talvikuukausina. Lisäksi hänen taulukkonsa mukaan kyseinen mittaus oli tehty aamulla, joten on hyvinkin mahdollista, että yöllä olisi voinut olla vieläkin kylmempää.

Myös Kane kirjasi mittauksensa hyvin tarkasti teoksensa loppuun. Vertailun vuoksi hänen tekemänsä puolikuusesta kirjatun mittauksiensa mukaan lämpimintä oli kesäkuun alkupuolella vuonna 1850, jolloin keskimääräinen lämpötila oli 41.1°F . Kyseessä oli ensimmäinen puolikuukausi, minkä Kane mittasi. Celsius-asteikon mukaan kyseinen lämpötila oli noin 5°C . Toisen kerran lämpötila ei nouse yli 40°F ennen kuin vasta vuoden 1851 syyskuun loppupuolella, joka oli hänen viimeinen mittauspuolikuukautensa.¹⁸⁹

Näiden lämpimämpien ajanjaksojen kanssa on kuitenkin huomioitava, että kyseiset mittaukset tehtiin huomattavasti eteläisempänä leveyspiirillä kuin myöhemmät

---

¹⁸⁷ Keranen, 2018, 5.

¹⁸⁸ Kennedy, 1853, 195.

¹⁸⁹ Kane, 1857, 541.

mittaukset. Kun siis retkikunnat menivät pohjoisempaan, sitä kylmemmäksi esimerkiksi Kanen mittaukset muuttuivat. Osittain tietysti muutkin asiat, kuten mittauskuukausi vaikuttivat tuloksiin, mutta on oletettavaa, että heinäkuussa etelämpänä mitattu tulos olisi lämpimämpi kuin helmikuussa pohjoisessa mitattu. Franklinin retkikunnan oletettiin kadonneen huomattavasti pohjoisemmassa kuin ensimmäiset mittaukset tehtiin, minkä takia voitiin olettaa, että siellä korkeimmatkin lämpötilat olivat kylmempiä. Esimerkiksi Kuningas Williamin saari, jossa retkikunnan tiedettiin käyneen sieltä löytyneiden luujäännösten perusteella,¹⁹⁰ oli pohjoisella leveyspiirillä noin 68°55 N,¹⁹¹ kun Kane arvioi oman asemansa leveyspiirillä olevan noin 49°4 N ensimmäisenä merkintään.¹⁹² Vaikka kylmyyteen vaikuttavat muutkin tekijät kuin pohjoisuus, ero oli kuitenkin varsin merkittävä.

Kylmyydestä kirjoittaminen oli erittäin yleistä kaikissa tutkimissani matkanarratiiveissa. Esimerkiksi Rae mainitsi matkan ”jään ja lumen yli”.¹⁹³ Vastaavan kaltaisia huomioita löytyi jokaisesta tutkimastani matkanarratiivista, mikä luultavasti johtui kylmyyden ja jään jatkuvasta läsnäolosta. Osatekijänä oli luultavasti myös se, että ne olivat valtava kontrasti lukijakunnan tavalliseen ympäristöön. Lisäksi kylmyydestä ja vaarallisesta ympäristöstä kirjoittaminen lisäsi retkikuntien sankarillista kuvaa, sillä he arktisesta ympäristöstään huolimatta jatkoivat Franklinin etsimistä.

Koska kylmyys oli niin valtava osa arktisia tutkimusmatkoja, ei olisi yllättävää, mikäli se nousisi suureksi huolenaiheeksi Franklinin pelastusretkien suhteen. Näin ei kuitenkaan suurelta osin ole. Vaikka kylmyys ja sen pohdinta nousivat esille arktisissa matkakirjoissa kovin usein, ne eivät yleensä vaikuta olevan suurimpia syitä huoleen pelastusretkikuntien tai Franklinin seurueen kohtalosta. Franklinin retkikunnan ei ilmeisesti pelätty esimerkiksi jäätyvän hengiltä tai siitä ei ainakaan kirjoitettu, mikäli näin oli. Esimerkiksi, kun Kennedy otti esille tämän mahdollisuuden, hän oli varma sen epätodennäköisyydestä. Hän kertoi sitaatin ystävältään Kanelta, joka kirjoittikin, kuinka hänellä ei ole ”mitään syytä olettaa, että kadonnut ryhmä olisi kuollut kylmään”.¹⁹⁴

---

¹⁹⁰ Battersby, 2008, 3.

¹⁹¹ Google Maps, käytetty 24.9.2018.

¹⁹² Kane, 1857, 541.

¹⁹³ Rae, 1854, iiv. “--- over the ice and snow”.

¹⁹⁴ Kennedy, 1853, 174-5. ”--- is there any reason to apprehend that the missing party has perished from cold”.

Kennedy vaikuttaisi olevansa ehdottomasti samaa mieltä. Kyseinen Kane oli sama henkilö kuin tässä tutkimuksessa oleva tutkimusmatkailija.

Tietyllä tavalla samankaltaisen näkemyksen otti myös Snow, joka kirjoitti omaavansa siitä saman mielipiteen kapteeni Austinin kanssa. Austinin ilmeisesti oli hankala uskoa ryhmän kuolemaan, ja hän kirjoittikin, että ”ja vaikka jää olisi tehnyt suurimman osan ennen alkuperäisasukkaita, ei se silti olisi uskottavaa”.¹⁹⁵ Vaikka hän ei siis suoraan sano, että kylmä olisi itsessään mahdollinen vaikuttaja ryhmän kohtaloon, jään kautta se oli helppo niputtaa sen kanssa yhteen. Koska kuitenkin Snow’n näkemys oli juuri se, ettei se voisi heitä tappaa, kylmyyttä tai jäätä ei siis nähdä ensisijaisena uhkana retkikuntien jäsenille Snow’n mielestä.

Eräs syy tähän voisi olla se, että kylmyys ja sen kanssa eläminen olivat muodostuneet niin arkiseksi aiheeksi näille tutkimusmatkailijoille, ettei heistä sitä tarvitse juuri edes käsitellä tästä näkökulmasta. Kylmyys oli yksi mahdollista uhista, mihin retkikunnat osasivat varautua etukäteen esimerkiksi paksulla vaatetuksella. Myös Snow’n kirjoitukset tukivat tätä. Lisäksi on mahdollista, että vaikka jää ja kylmyys olisivat uhkia, luottamus Franklinin kokemukseen oli suurempi. Se johtui luultavasti siitä, että Franklin oli jo tuossa vaiheessa ollut useammalla tutkimusmatkalla, ja kuten aiemmissa luvuissa käsittelin, hänen kykyihinsä uskottiin. Voisi siis olettaa, että luottamus Franklinin kykyihin oli suurempi kuin luonnonvoimien uhat. Tämä sopi viktoriaanisen ajan kokemuksen arvostamiseen esimerkiksi onnen sijasta. Juuri se, että Franklin oli selvinnyt vastaavanlaisista oloista aikaisemmin, oli luultavasti merkittävästi vaikuttavampi tekijä tähän näkökulmaan.

Kylmyyden ja jään suhteen oli kuitenkin yksi asia, mikä saattoi rajusti vähentää retkikunnan mahdollisuuksia selvitä. Tämä oli alusten tuhoutuminen. Se olisi ensinnäkin jättänyt retkikunnan arktisen ilmaston armoille ilman suojaa. Toiseksi aluksen mahdollinen tuhoutuminen olisi vienyt ruokavarastot, lääkkeet ja kaiken muun retkikunnalle elintärkeän. Kolmanneksi tuhon yhteydessä olisi saattanut kuolla osa miehistöstä. Neljänneksi aluksen tuhoutuminen arktisessa ympäristössä olisi myös vienyt retkikunnalta kyvyn palata kotimaahansa. Samankaltaisia ongelmia olisi

---

¹⁹⁵ Snow, 1851, 214-5. “--- and though the ice might have done the chief work before the natives, yet it was still hardly credible”.

tuottanut myös aluksen juuttuminen jäähän. Näitä molempia oli siis vältettävä kaikin mahdollisin keinoin.

Esimerkiksi McClintock otti kantaa tähän mahdollisuuteen kirjoittamalla, että:

”--- jos Sir John Franklin olisi tiennyt, että oli olemassa kanava itään Kuningas Williamin saaresta --- en usko, että hän olisi riskeerannut aluksiensa pohjia niin paksussa jäässä.”¹⁹⁶

McClintockin mukaan Franklin oli mahdollisesti joutunut valitsemaan huonon ja riskialttiin vaihtoehdon, mikä olisi vaarantanut hänen aluksensa. Tässä ei McClintockin mukaan ollut kyse kykyjen puuttumisesta, mutta hän kuitenkin kertoi mahdollisen tilanteen, missä Franklinin alukset olisivat voineet tuhoutua. Siten se siis toi erään selityksen Franklinin kohtalolle.

Mielenkiintoisesti Rae uskoi alusten tuhoutuneen, ja että retkikunta oli joutunut hylkäämään ne.¹⁹⁷ Noista syistä hänen mielestään Franklinin retkikuntaa ei enää kannattaisi etsiä. Vaikka Rae ei sanonut näin suoraan, hän antoi ymmärtää, että Franklinin kohtalo olisi ratkaistu ja retkikunta olisi menehtynyt. Raesta Franklinin kuolema taas eliminoisi tarpeen tuleville retkikunnille. Tässä tapauksessa Rae ei kuitenkaan kirjoittanut, että jää tai kylmyys olisivat päätyneet tappamaan retkikunnan, vaan että kyseessä oli ruuanpuute. Kovin moni tutkimusmatkailijoista ei nostanut esille mahdollisuutta, että Franklinin alukset olisivat tuhoutuneet. Kuitenkin ne, jotka käsittelevät alusten mahdollista tuhoutumista, ottivat sen sijaan päinvastaisen kannan Raen kanssa. Näin kirjoitti esimerkiksi Kennedy.¹⁹⁸

Kylmyys, jää ja muut arktiset ongelmat eivät valtaosalle tutkimistani tutkimusmatkailijoista olleet ensisijainen syy Franklinin retkikunnan etsimiseen, ainakaan siitä näkökulmasta, että he pelkäisivät retkikunnan menehtyneen niiden vuoksi. Kylmyys vaikutti olevan enemmänkin melkein arkinen osa arktista ympäristöä, mitä vastaan oli mahdollista suojautua. Sen sijaan kylmyys saattoi aiheuttaa muita ongelmia, jotka olivat keskeisemmässä osissa Franklinin retkikunnan pelastuksia perustellessa.

---

¹⁹⁶ McClintock, 1859, 315. “--- Had Sir John Franklin known that a channel existed eastward of King William’s Land --- I do not think he would have risked the basetment of his ships in such very heavy ice - ---”.

¹⁹⁷ Rae, 1854, iiv.

¹⁹⁸ Kennedy, 1853, 177.

Ruoka ja sen puute

Arktiset alueet olivat erityisen karuja ruuan hankkimisen suhteen, sillä niillä ei juuri kasvanut mitään.¹⁹⁹ Lisäksi esimerkiksi metsästäminen oli hankalaa, eikä toisia ihmisiä ollut aina tarvittaessa lähellä kaupankäymistä varten. Pohjoisen arktisten alueiden ruokatilannetta kuvasi hyvin se, että Franklin itse oli kirjoittanut aiemmalta matkaltaan, kuinka: ”harvat ihmiset tässä maassa kärsivät enemmän ruuanpuutteesta kuin he, jotka ovat silloin tällöin tässä työssä”.²⁰⁰

Ei ole siis kovinkaan yllättävää, että ruuan hankinta, ja varsinkin sen puute, nousivat yleisiksi aiheiksi arktisissa matkakertomuksissa. Käytännössä kaikissa tutkimissani matkanarratiiveissa kyseiset teemat nousevat esille Franklinin etsimisen suhteen. Lisäksi useimmissa, eli kaikissa muissa paitsi Raen raportissa, ruoka oli keskeinen aihe, kun tutkimusmatkailijat kirjoittivat omasta arjestaan ollessaan tutkimusmatkoillaan. Monesti näissä tilanteissa tutkimusmatkailijoiden ruokatilannetta verrattiin Franklinin mahdolliseen tilanteeseen.²⁰¹ Ruuan suhteen tosin Rae oli ainut, joka kirjoitti siitä kannibalismisesta näkökulmasta.

Usein aluksilla, jotka lähtivät niin pohjoiseen, oli mukanaan jopa vuosiksi eteenpäin ravintoa, minkä avulla tutkimusmatkailijat pystyisivät tarvittaessa selviämään. Ruuan oli oltava sellaista, että se kestäisi pitkään, minkä vuoksi varsinkin säilykeliha oli suosittua. Esimerkiksi Franklinin retkikunnalla oli mukanaan noin 33 300 paunaa, eli yli 15 000 kiloa, pelkästään säilykkeitä.²⁰² Yhteensä Franklinilla oli Kennedyn mukaan ruokavarastoja kolmeksi vuodeksi eteenpäin.²⁰³

Mikäli tämä oli yleistä tietoa tutkimusmatkailijoiden keskuudessa, voisi olettaa, ettei Franklinin ruokatilanne heti vaikuttanut hälyttävältä syynä hänen etsimiseensä. Näin vaikuttaisi olevan, koska McClintock kirjoitti, kuinka: ”tiedämme hyvin, että Erebus ja

---

¹⁹⁹ Keranen, 2018, 5.

²⁰⁰ Franklin, 1859, 50. ”--- few persons in this country suffer more from want of food than those occasionally do who are employed on this service”.

²⁰¹ Kennedy, 1853, 175.

²⁰² Battersby, 2008, 2.

²⁰³ Kennedy, 1853, 175.

Terror olivat varusteltuja vain heinäkuuhun 1848”.²⁰⁴ On kuitenkin huomioitava, että epäily Franklinin katoamisesta heräsi vasta muutaman vuoden kuluttua siitä, kun hänestä oli viimeksi kuultu. Lisäksi uusien retkikuntien kokoamisessa kesti jonkin aikaa. Näiden takia ruuan loppuminen olisi silti voitu nähdä kohtuullisena uhkana. Myös varastojen tuhoutuminen esimerkiksi laivan tuhoutumisen mukana olisi mahdollista.

Niinpä etsijöillä oli hieman erilaiset suhtautumiset Franklinin ruokatilanteeseen. Useat heistä mainitsivat nälän ja nälkiintymisen Franklinin yhteydessä, mutta ne olivat useimmiten suhteessa Franklinin aiempiin matkoihin. Esimerkiksi Bellot kertoi lukeneensa Franklinin narratiivia hänen aiemmalta matkaltaan, ja kuinka koki sen erittäin vaikuttavaksi.²⁰⁵

Lisäksi maininnat nälästä tai nälkäkuoleman partaalla olemisesta olivat useimmiten myös ennen varsinaisia matkakertomuksia olevissa esittelyissä. Ne eivät siis olleet välttämättä tutkimusmatkailijoiden itsensä kirjoittamia. Esimerkiksi Franklinin elämänkerrassa kerrottiin ennen Kanen matkanarratiivia Franklinin olleen usein nälkäkuoleman partaalla matkallaan vuonna 1819.²⁰⁶ Nämä eivät kuitenkaan kirjoittajan mukaan vaikuttaneet vähentävän Franklinin mahdollisuuksia selvittää ruuanpuutteesta, vaan pikemmin paransivat niitä kokemuksen takia. Syynä vaikuttaisi olevan, että Franklinin uskottiin pärjäävän uudestaan samankaltaisessa tilanteessa.

Huonot selvitysmahdollisuudet eivät esimerkiksi Kennedyn mukaan olleet esteenä sille, etteikö Franklinia olisi mahdollista löytää hengissä. Ensinnäkin hänen mukaansa Franklinin mukana oli useaksi vuodeksi eteenpäin ruokavarastoja. Toisekseen Kennedy oli sitä mieltä, että Franklin osaisi ehdottomasti säännöstellä ne riittämään vielä pidemmälle.²⁰⁷ Tämä ajatus ei ollut mitenkään omituinen, kun ottaa huomioon Franklinin maineen. Hän oli aikaisemmilla matkoillaan selvinnyt pitkiä aikoja matoisalla lihalla,²⁰⁸ ja omasi viimeisen matkansa aikoihin maineen ”miehenä, joka söi

---

²⁰⁴ McClintock, 1859, 288. “--- for we well know that the ‘Erebus’ and ‘Terror’ were only provisioned up to July, 1848.”

²⁰⁵ Bellot, 1855, 296.

²⁰⁶ Kane, 1857, xii.

²⁰⁷ Kennedy, 1853, 175-6.

²⁰⁸ McCannon, 2012, 130.

saappaansa”.²⁰⁹ Tutkimusmatkailijoiden ja suuren yleisön keskuudessa näyttäisi vallinneen ajatus, että jos joku osaisi saada ruokavarannot riittämään pahassakin tilanteessa, se oli Franklin.

Kennedyn mukaan ainoastaan siinä tilanteessa, että molemmat Franklinin aluksista olisivat tuhoutuneet samanaikaisesti, voisi ruuan hankkiminen tuottaa ongelmia Franklinin retkikunnalle.²¹⁰ Tämä vaikutti hänestä epätodennäköiseltä. Kuitenkin ottaen huomioon arktisten alueiden vaarallisuuden, se ei olisi mahdotonta. Siispä se, ettei Kennedy usko tähän mahdollisuuden, on mielenkiintoista.

Snow sen sijaan ainakin osittain tunnusti ruuan olevan mahdollinen ongelma Franklinille, mutta se oli sellainen, missä hän olisi mieluusti halunnut auttaa. Snow kirjoitti oman aamiaisensa yhteydessä, kuinka eräs merimiehistä oli sanonut:

”Minä vain toivon, että hän olisi täällä. Me antaisimme hänelle sellaisen aamiaisen, mitä hän ei ehkä ole saanut pitkään aikaan.”²¹¹

Snow vaikuttaisi olevan täysin samaa mieltä tämän toiveen kanssa. Lisäksi Snow’n mukaan ruuan puute ei vaikuta olevan mitenkään häpeällistä tai heikkoutta, eikä hän tietystä näkökulmasta välttämättä edes syytä Franklinia tästä. Nämä sanat on mahdollista nimittäin tulkita myös siten, että ne liittyivät ruuan laatuun, eikä määrään. Hän kirjoitti aiheesta juuri siitä näkökulmasta, kuinka haluaisi kovastikin auttaa. Ruuan puute ei myöskään ollut hänestä hengenvaarallista Franklinin tilanteessa, vaan enemmänkin epämiellyttävää ja harmillista. Franklinin retkikunnan hän ei siis oletanut olevan nälkäkuoleman partaalla, vaan että ruoka, mikä heillä oli, oli luultavasti huonolaatuista tai vastenmielistä.

Erikseen tutkimusmatkoissa ei juurikaan kirjoiteta siitä, millaista ruokaa Franklinin retkikunta mahdollisesti söisi. Lähinnä matkanarratiiveissa puhutaan ruuan määrästä. Esimerkiksi Kennedy mainitsi kolmen vuoden ruokavarastot, mitkä Franklinilla oli mukanaan,²¹² muttei kommentoi, mitä ruokaa näissä mahdollisesti oli. McClintockin

---

²⁰⁹ Craciun, 2016, 2.

²¹⁰ Kennedy, 1853, 177.

²¹¹ Snow, 1851, 273. “I only wish he were here now. We’d get him such a breakfast as he hasn’t had perhaps for a long time.”

²¹² Kennedy, 1853, 175.

teoksen alussa olevassa pohjustuksessa, mitä hän ei itse tosin kirjoittanut, tarkennettiin kuitenkin se, että Erebuksella ja Terrorilla ei ollut saatu tuoretta ruokaa 20 kuukauteen.²¹³ Osa tutkimusmatkailijoista, esimerkiksi Bellot,²¹⁴ olivat kuitenkin lukeneet Franklinin aiempia tuotoksia tai ainakin väittivät tehneensä niin. Joillakin tutkimusmatkoillaan jotkut tutkimusmatkailijat tapasivat henkilöitä, jotka olivat olleet Franklinin aiemmilla tutkimusmatkoilla. Esimerkiksi Kane kohtasi John Hepburnin, joka oli ollut Franklinin mukana Coppermine-joen tutkimusretkellä.²¹⁵ Oli siis mahdollista, että ainakin Kane ja Bellot olivat tietoisia, millaista ruokaa Franklin mahdollisesti söisi, mikäli hän pohjustaisi ne aiempiin kokemuksiinsa. He eivät kuitenkaan kommentoineet asiaa tarkemmin.

Aiemmillä tutkimusmatkoillaan Franklin oli joutunut turvautumaan esimerkiksi ”tripe de roche’n”, eli eräänlaisia kivillä kasvavien jäkälien, ja omien kenkiensä syömiseen. Hän oli myös turvautunut teen juomiseen²¹⁶ pysyäkseen hengissä, kun muuta ravintoa ei ollut. Mitkään niistä eivät olleet erityisen ravinteikkaita. Sen puolesta huoli siihen, mitä Franklin retkikuntineen söisi, olisi ymmärrettävästi voinut nousta suuremmaksi syyksi pelastusretkikuntiin. Näin pääosin ei kuitenkaan ole. Luultavasti syinä tähän oli uskomus Franklinin kykyihin saada varastot riittämään, sekä tieto Franklinin ruokavarastojen olemassaolosta.

Ruoka kuitenkin nousi esille sen suhteen, että retkikunnat saattoivat jättää tarvikkeita Franklinin retkikunnalle. Ne eivät kuitenkaan yleensä saaneet matkanarratiiveissa kovin suurta huomiota. Niiden mainintakohdat sisälsivät lähinnä asioita kuten, minne ne jätettiin, milloin ne jätettiin sinne, sekä mahdollisesti tietoa niiden sisällöstä tai missä toisten tutkimusretkikuntien jättämien ruokavarastojen tiedettiin olevan.

Kuitenkin, kun Franklinin retkikunnalle jätettiin ravintoa, sen täytyi olla hyvin säilyvää ja ravinteikasta. Tämä johtui siitä, että mikäli Franklinin retkikunta löytäisi ruokavarastot, heidän kunnostaan ei voinut olla varma, eikä myöskään siitä, kauanko kestäisi ennen kuin he mahdollisesti löytäisivät ne. Yksi vaihtoehto jätettäväksi ruuiksi

---

²¹³ McClintock, 1859, xxi.

²¹⁴ Bellot, 1855, 238.

²¹⁵ Kane, 1857, 436-7.

²¹⁶ Franklin, 1859, 307.

olikin pemmikaani, joka oli ravinteikasta ja hyvin säilyvää. Pemmikaani oli rasvasta ja runsasproteiinisista aineista, esimerkiksi lihasta, tehty sekoitus.

Kun esimerkiksi Snow'n retkikunta jätti ruokaa, hän kirjoitti jättäneensä juurikin pemmikaania. Mukana oli myös lappu, missä sen kerrottiin olevan Franklinin retkikunnalle, ja että joku toinen saisi ottaa ne vain äärimmäisessä tarpeessa.²¹⁷ Snow'n voidaan siis eräällä tavalla katsoa huomioineen mahdollisuuden, että Franklinin retkikunta kärsisi ruuanpuutteesta, ja heidät tulisi siksi pelastaa. On kuitenkin mahdollista, että hänen suhteensa kyse oli huoli Snow'n aiempien kommenttien tapaan mukaan ruuan laadusta, eikä määrästä.

Lisäksi oli tavanomaista, että tutkimusmatkailijat saattoivat kirjoittaa myös toisten alusten jättämistä tarvikkeista. Esimerkiksi Snow kirjotti vuonna 1849 jätetyistä tarvikkeista hiilivarastoista, mitkä lady Franklin oli lähettänyt ”Truelove”-aluksen mukana.²¹⁸ Vastaavasti Bellot kirjoitti, kuinka he olivat yrittäneet rantautua Port Leopoldiin, minne oli vuonna 1849 jätetty tarvikkeita Franklinin retkikunnalle.²¹⁹ Tarvikevarastojen sisällöstä kumpikaan ei kerro sen tarkemmin Snow'n mainitsemien hiilien lisäksi. Ne olivat yleisesti vain tarvikkeita.

Vaikka tarvikkeiden jättäminen ei varsinaisesti ollut harvinaista tai tavatonta, niistä ei yleensä kirjoitettu tuota enempää, ellei niissä ollut jotakin erityistä huomioitavaa. Useammin merkittävämmiksi kuin se, että näitä tarvikevarastoja oli jätetty, nousi niiden mukana olleet laput. Niiden kautta alukset saattoivat kommunikoida tekemistään mahdollisista löydöistä, sekä mistä toiset retkikunnat aikoivat etsiä Franklinia. Niitä jätettiin samoihin paikkoihin, mihin Franklinin retkikunnan uskottiin suuntaavan tai mistä hän voisi hakea turvaa. Tällaisia olivat usein esimerkiksi väliaikaisiksi leireiksi tarkoitettut pienet rakennukset. Esimerkiksi Kennedy kirjoitti heidän löytäneensä lapun Whaled Pointista Rossin retkikunnan jättämistä tarvikkeista, mikä sisälsi tiedon heidän tulevasta kurssistaan.²²⁰

---

²¹⁷ Snow, 1851, 330.

²¹⁸ Snow, 1851, 239-240.

²¹⁹ Bellot, 1855, 102.

²²⁰ Kennedy, 1853, 67.

Nämä laput olivat varsinaisia tarvikkeita tärkeämpiä huomioita, sillä niiden kautta tutkimusmatkailijat pysyivät tietoisina siitä, miten muiden retkikuntien etsinnät olivat menneet, sekä missä muita aluksia liikkui. Tärkeämpää vaikuttaisi siis olleen yleisesti Franklinin löytäminen kuin hänen väliaikaisen ruokatilanteestaan parantaminen. Lisäksi luultavasti vaikuttava tekijä näihin kirjoituksiin oli se, että niiden ei luultavasti ajateltu olevan yhtä mielenkiintoisia lukijoille kuin Franklinin etsimisen suuremmassa mittakaavassa. On myös mahdollista, etteivät tutkimusmatkailijat itse tiedäneet, mitä tarkalleen Franklinille jätetyissä tarvikevarastoissa oli.

McClintockin suhtautuminen Franklinin retkikunnan nälkään on mielenkiintoisen erilainen verrattuna monien muiden tutkimusmatkailijoiden kirjoituksiin. Franklin oli hänen tietojensa mukaan jo kuollut tai Franklinin ainakin epäiltiin olevan jo kuollut tässä vaiheessa. Niinpä suurempien tunteilujen sijaan McClintock kirjoitti asiasta varsin toteamusmaisesti. Esimerkiksi kirjoittaessaan Raen raportista hän kirjoitti:

”Lokakuussa 1854 tohtori Rae toi kotimaahan ainoan lisätiedon liittyen heihin, minkä me ikinä saimme. Boothia Felixin eskimoilta hän oppi, että noin neljäkymmenen valkoisen miehen ryhmä kohdattiin länteen Kuningas Williamin saaresta, ---, missä he kaikki menehtyivät ruuan puutteeseen, ja että tämä traaginen tapahtuma tapahtui ilmeisesti keväällä 1850.”²²¹

Nälkäkuoleman McClintock mainitsi hyvinkin lyhyesti tai selittämättä asiaa sen tarkemmin. Verrattuna niihin tutkimusmatkailijoihin, jotka kehuivat Franklinin aiempia retkikuntia tai Franklinia selviytymiskykyä, McClintock ei myöskään kehu Franklinia samalla tavalla. Se olisi yhdistettynä nälkäkuolemaan vaikuttanut hieman erikoiselta. Kuitenkin, vaikka hän suoraan ilmaisi, että kyseessä oli traaginen kohtalo, se ei silti estänyt häntä kannattamasta retkikunnan etsimistä. McClintock kirjoitti:

”Syvän sympatian tunteminen Lady Franklinia kohtaan hänen ahdingossaan, hänen omistautumisessaan ja omaisuuden uhraamisessaan, ja hartaassa toiveessaan antaa apua kovaonnisen retkikunnan mahdollisille selviytyjille, jotka saattaisivat olla vielä hengissä, tai ainakin heidän kohtalonsa vahvistamiselle, ja heidän sankarilliset tekonsa

---

²²¹ McClintock, 1859, 2. “In October, 1854, Dr. Rae brought home the only additional information respecting them which has ever reached us. From the Esquimaux of Boothia Felix he learned that a party of about forty white men were met on the west coast of King William’s Island, ---, where they all perished of starvation, and that his tragic event occurred apparently in the spring of 1850.”

pelastamiselle unohdukselta, tuntui luonnolliselta jokaiselle vilpittömälle englantilaiselle sydämelle.”²²²

McClintock kannatti siis tutkimusmatkojen järjestämistä etsimään Franklinin retkikuntaa. Vaikka Franklinin kuolema vaikutti todennäköiseltä, oli hänestä edelleen mahdollista, että osa retkikunnasta voisi olla edelleen hengissä. Myös sen varmistaminen, oliko retkikunta kuollut jo nälkään, oli aivan yhtä tärkeää, kuin retkikunnan etsiminen, mikäli he olisivat edelleen hengissä. McClintockin mielipide vaikuttaisi olevan samanlainen senkin suhteen, että retkikunnan jäänteet pelastettaisiin, mikäli he olisivat menehtyneet. Nälkäkuolema vaikuttaisi hänestä olevan siis lähinnä mahdollisesti se tapa, millä he olivat ehkä menehtyneet.

Raen kirjoituksissa Franklinin kohtalo oli varma. Raen mukaan paikallisten todistuksissa valkoisten miesten retkikunta oli menehtynyt ruuan puutteeseen,²²³ ja tämä retkikunta Raesta oli epäilemättä Franklinin retkikunta. Pahimmaksi osaksi todistuksista muodostui se, että niissä kerrottiin ruumiiden kuntojen olleen sellaisia, että retkikunnan uskottiin sortuneen kannibalismiin.²²⁴ Yksikään tutkimistani Raeta ennen julkaistussa arktisista narratiiveista ei edes vihjata siihen mahdollisuuteen, että Franklinin retkikunnan jäsenet olisivat sortuneet kannibalismiin viimeisimmällä matkallaan. Myöskään McClintock, jonka teos ilmestyi Raen jälkeen, ei väitä näin. Rae oli siis tutkimistani tutkimusmatkailijoista ainoa, joka kirjoitti tästä mahdollisuudesta.

Kannibalismi kuitenkin nousi joissakin tutkimissani matkanarratiiveissa esille. Esimerkiksi Kane kirjoitti kuulleen tarinan Franklinin retkikunnasta Coppermine-joella, missä eräs Franklinin retkikunnan alkuperäisasukkaista ilmeisesti olisi syönyt ihmislihaa. Tämä ei kuitenkaan estä Kanea haluamasta etsiä Franklinia.²²⁵ Ilmeisimmiksi, ettei Kane nähty tätä Franklinin syynä. Siihen ei hänen mukaansa myöskään syylistynyt kukaan retkikunnan briteistä tai valkoisista jäsenistä, mikä oli erityisen ensisijaista.

---

²²² McClintock, 1859, 11. “Deep sympathy with Lady Franklin in her distress, her self-devotion and sacrifice of fortune, and an earnest desire to extend succour to any chance survivors of the ill-fated expedition who might still exist, or, at least, to ascertain their fate, and rescue from oblivion their heroic deeds, seemed the natural promptings of every honest English heart.”

²²³ Rae, 1854, iiv.

²²⁴ Rae, 1854, iv.

²²⁵ Kane, 1857, 487.

Kannibalismi on usein historiallisesti nähty niin sanotun ”sivilisaation” ja ”barbaarien” erottavana tekijänä.²²⁶ Viktoriaaninen aikakausi ei ollut tässä poikkeus. Siispä se, ketä syytettiin kannibaaliksi, oli äärimmäisen tärkeää. Kannibaali ei voinut olla sivistynyt, eli Franklinin tilanteessa valkoihoinen tutkimusmatkailija, eikä varsinkaan upseeri. Sen sijaan kannibaalina oli oltava esimerkiksi alkuperäisasukas, koska muuten se oli saattanut haastaa viktoriaanisen ajatuksen sivistyneisyydestä. Kannibalismi olisi tuonut sivistyneet eurooppalaiset samalle tasolle kuin niin sanotut kolonioiden raakalaiset.²²⁷ Siispä Raen näkökulmasta Franklinin retkikunta, jotka olivat hänestä sortuneet kannibalismiin, ei ollut pelastamisen arvoinen, koska he olivat menettäneet sivistyneisyytensä. Kanen mukaan taas, koska vaikka kannibalismia oli tapahtunut Franklinin aiemmalla tutkimusmatkalla, se ei vähentänyt syytä siihen, miksi hänet pitäisi pelastaa. Retkikunta oli Kanesta edelleen sivistyneitä, eivätkä barbaareja. Näin voidaan katsoa olevan myös McClintockin kirjoituksen pohjalta. Ryhmä oli hänen mukaansa mahdollisesti kuollut nälkään, mutta ilman mahdollisuutta, että he olisivat sortuneet kannibalismiin sitä ennen.

Ruuan suhteen näyttäisi olevan, että tutkimusmatkailijat halusivat päättää Franklinin kärsimyksen ja puutteen, mutta että he eivät uskoneet sen olleen varsinainen uhka hänen elämälleen. Ongelmana heidän mielestään oli ruuan laatu, ei välttämättä sen määrä tai mahdolliset hankintaongelmat. Kuitenkin, kun tieto Franklinin kuolemasta tuli, nälkäkuolema hyväksyttiin luultavana syynä retkikunnan kohtalolle. Rae olikin tutkimusmatkailijoista ainoa, joka näki nälkäkuoleman olevan hyvä syy retkikunnan etsimisen lopettamiseen.

Tautiset taudittomat

Pelko siitä, että Franklinin retkikunta kärsisi taudeista tai olisi vaarassa kuolla niihin, ei vaikuta olleen kovinkaan suuri. Tälle mahdollisuudelle ei juurikaan anneta sijaa, sillä käytännössä Kennedyn tekemä maininta mahdollisuuteen, että retkikunta olisi kuollut tauteihin, oli tyyliltään ainoa. Siinäkin Kennedy kirjoitti olevansa samaa mieltä Kanen sitaatin kanssa, missä juuri päinvastoin ilmaistiin, ettei ollut mitään syytä ajatella, että retkikunta olisi kuollut hänen antamiinsa muutamiin esimerkkeihin. Yksi näistä olivat

---

²²⁶ Guest, 2001, 108.

²²⁷ Guest, 2001, 110.

taudit.²²⁸ Taudit olivat teemaltaan siis näissä matkanarratiiveissa lähes olemattomat suhteessaan siihen, että niitä olisi käytetty Franklinin retkikunnan pelastusretkikuntia perustellessa.

On erittäin mielenkiintoista, että arktisilla tutkimusmatkailijoilla oli tällainen käsitys sairauksiin, sillä ne olivat varsin näkyvä osa useita matkoja. Sairastuminen oli kohtuullisen yleistä, ja esimerkiksi keripukki oli jatkuva riesa. Sen hoitamisesta kirjoitettiin matkakirjoissa paljon.²²⁹ Erityisesti voisi olettaa, että ainakin Kane, joka toimi laivastossa kirurgina,²³⁰ olisi voinut osoittaa mahdollista huolta aiheen suhteen. Toisaalta tässä on otettava huomioon kyseisen taudin yleisyys näillä aluksilla. Se ei siis välttämättä tuntunut tutkimusmatkailijoista erityisen uhkaavalta. Lisäksi keripukkia oli mahdollista hoitaa. Muutenkin siihen sairastuminen vaati pitkänaikaisen C-vitamiinipuutoksen, mistä syistä kyseessä ei ollut välittömästi ongelmallinen sairaus.

Sama oli luultavasti ollut tuberkuloosin osalta. Tuberkuloosi ei nouse kertaakaan esille tutkimissani matkateoksissa yhtenä mahdollisena syynä Franklinin ryhmän kohtaloon. Tämä on kuitenkin mielenkiintoista useista syistä. Yksi oli se, että ennen kuin Franklinin retkikunta lähti lopulliselle matkalleen arktiseen Kanadaan, he pysähtyivät Grönlannissa. Siellä muutama heidän jäsenistään lähetettiin takaisin Isoon-Britanniaan, koska he olivat sairaita. Osa heistä omasi oireista, minkä perusteella heillä suurella todennäköisyydellä oli tuberkuloosi. Myös tuberkuloosi oli arktisilla matkoilla kohtuullisen yleistä.²³¹ Näiden oireiden perusteella olisi voinut olettaa, että Franklinin retkikunnan kohtaloon se olisi saatettu nähdä vaikuttavana tekijänä.

Yleisyydestään huolimatta tuberkuloosi iski tavanomaisesti yksittäisiin jäseniin, eikä yleensä levinnyt koko miehistöön.²³² On siis todennäköistä, että tutkimusmatkailijat eivät kokeneet sitä tarpeeksi yleisenä, että se olisi lopulta nähty merkittävästi vaikuttavana uhkatekijänä Franklinin retkikunnan suhteen. Lisäksi se, kuinka paljon tutkimusmatkailijat tiesivät Franklinin retkikunnasta poistuneiden terveydentilasta, on avoin kysymys. Jos he tiesivät, että kyseessä oli tietty sairaus, olisi se voinut

---

²²⁸ Kennedy, 1853, 175.

²²⁹ Kane, 1857, 304.

²³⁰ McCannon, 2012, 137.

²³¹ Battersby, 2008, 3.

²³² Battersby, 2008, 3.

mahdollisesti nostaa heidän olettamuksiaan sairauden vakavuudesta ja siten toimia syynä, miksi Franklinin retkikunta piti pelastaa nopeammin. Asiaa on kuitenkin mahdotonta sanoa varmasti.

Huomattavaa on myös se, että sekä keripukki että tuberkuloosi olivat tauteja, joihin arktisilla tutkimusmatkoilla luultavammin oli varauduttu. Esimerkiksi keripukin hoitamiseen Kane kertoi tarjonneensa potilaille hapankaalia ja limemehua.²³³ Tuberkuloosista ei juuri puhuttu samalla tavalla, mutta voisi olettaa, että siihenkin oli käytössä jonkinlaisia vastakeinoja, minkä kautta leviäminen voitiin estää ja sen vaikutuksia potilaissa lieventää. Saattoi siis olla oletus, että mikäli Franklinin retkikunta kärsisi näistä taudeista, se olisi vain väliaikaista, eikä aiheuttaisi suurta huolta tutkimusmatkailijoissa. Saatettiin olettaa, että he pystyisivät huolehtimaan asiasta itse ennen kuin niistä muodostuisi ongelmallisia koko retkikunnalle.

Tuberkuloosi ja keripukki eivät silti olleet ainoita mahdollisia terveydellisiä seikkoja, jotka olisivat voineet nousta esille Franklinin retkikuntaa pelastaessa. Yksi toinen mahdollisuus, jota mielenkiintoisesti yksikään tutkimusmatkailijoista ei esitä syyksi nopeuttaa Franklinin etsintää, olisi voinut olla lyijymyrkytyksen tuoma uhka. Jo 1850-luvulla esiintyivät ensimmäiset huolet siitä, olisiko esimerkiksi lyijymyrkytyksellä ollut vaikutusta Franklinin miehistön kohtaloon. Tällöin lyijyn uskottiin tulevan retkikunnan syömistä säilykkeistä.²³⁴ Missään tutkimissani matkakirjoissa tämä aihe ei kuitenkaan nouse esille, vaikka sittemmin se on ollut erittäin tutkittu ja väitelty aihe. Syitä siihen, miksei aiheesta kirjoiteta, on luultavasti useita. Yksinkertaisimmillaan se voi olla esimerkiksi siksi, ettei kyseinen mahdollisuus tullut tutkimusmatkailijoille mieleen tai se ei vaikuttanut heistä todennäköiseltä.

Nämä suuntaukset voisivat johtua siitä, että pelkästään Franklinin retkikunnalle toimitettiin yli 15 000 kiloa säilykelihaa. Muutenkin säilykkeiden syöminen oli erittäin yleistä kuninkaallisen laivaston tutkimusmatkoilla.²³⁵ Muilta laivaston aluksilta ei myöskään ollut tullut todisteita siitä, että lyijymyrkytykset olisivat olleet suuri ongelma.²³⁶ Koska tutkimani tutkimusmatkailijat olivat kokeneita tai useimmiten

---

²³³ Kane, 1857, 325.

²³⁴ Battersby, 2008, 2.

²³⁵ Battersby, 2008, 2.

²³⁶ Battersby, 2008, 4.

ainakin kokeneiden merimiesten ympäröimiä, he olivat siten luultavasti matkoillaan usein syöneet säilykkeitä ilman ongelmia. Se ei luultavasti ollut heistä mitenkään erityistä, että myös Franklinilla oli niitä mukana. Säilykkeet eivät vaikuttaneet olleen ongelma muilla aluksilla, minkä takia niiden ei välttämättä ajateltu olevan ongelma Franklinillekaan.

Periaatteessa on mahdollista, että koska arktisista narratiiveista saatettiin välillä poistaa laivastolle epämiellyttäviä asioita teksteistä esimerkiksi Murray-painotalon toimesta,²³⁷ mahdolliset väitökset lyijymyrkytykseen saatettiin poistaa. Tämä kuitenkin vaikuttaa epätodennäköiseltä, koska vain McClintockin matkakirja oli Murrayn julkaisema. Kaikki muut tutkimusmatkailijoiden teokset oli julkaistu toisten painotalojen toimesta, minkä lisäksi Kanen teoksen julkaisija oli yhdysvaltalainen. Se, että jokainen painotalo olisi päättänyt poistaa maininnat lyijymyrkytyksen mahdollisuudesta edes siinä mielessä, kuinka epätodennäköistä se olisi, vaikuttaa varsin pieneltä.

Yleisesti tautien tai terveydellisten syiden merkitys siihen, että Franklinin retkikunta haluttiin pelastaa, vaikuttaisi olleen joko todella pieni tai olematon. Syitä tähän on mahdollisesti monia. Yksi voisi olla se, että mikäli retkikunnan kohdalla näin olisi, toimiminen olisi voinut olla jo myöhäistä. Mikäli retkikunta olisi saanut taudin, jota he eivät olisi voineet parantaa, he eivät olisi siitä luultavasti selvinneet. Se vastaavasti olisi johtanut pelastusretkikuntien eräänlaiseen tarpeettomuuteen. Tämä ei tuntuisi olevan varsinkaan retkikuntien alkuvaiheessa tutkimusmatkailijoiden intresseissä. Toisekseen tutkimusmatkailijoiden suhtautumiset vaikuttivat siltä, että taudit olivat pieni osa tutkimusmatkoja. Ne eivät olleet tarpeeksi hengenvaarallisia aiheuttamaan huolta.

2.2. Suuri mysteeri

Franklin oli kadotessaan ensimmäinen kapteeni, joka oli Ison-Britannian toimesta lähetetty arktiseen pohjoiseen, ja joka ei palannut kyseiseltä matkalta. Kun kävi selkeäksi, ettei Franklinia enää voitaisi löytää hengissä, halu tietää, mitä hänelle tapahtui, voimistui. Näin ollen Franklinin retkikunnan katoaminen nähtiin valtavana mysteerinä, mikä haluttiin ratkaista lähes millä hinnalla tahansa.

Tätä mysteerimäistä ominaisuutta lisäsi esimerkiksi Luoteisväylän etsiminen, mistä saattoi muodostua jopa pakkomielle sitä etsineille. Tämä näkyi matkakirjoissa

---

²³⁷ Withers & Keighren, 2011, 564.

esimerkiksi siten, että Kanen teoksen alussa olevassa Kanen ja Franklinin elämistä kertovissa elämäntarinoissa Luoteisväylää verrattiin kadonneeseen kullasta valmistettuun El Doradoon.²³⁸ Amiraliteetillekin Luoteisväylän etsimisestä tuli mahdollisten taloudellisten hyötyjen lisäksi kunniakysymys,²³⁹ mikä osaltaan vaikutti lähetettyjen tutkimusmatkojen määrään.

Franklinin katoaminen oli mysteeri, joka kiehtoi sekä suurta yleisöä, että tutkimusmatkailijoita. Tutkimusmatkailijat toivatkin usein ilmi narratiiveissaan, kuinka näkivät Franklinin kohtalon mysteerinä. Varsinkin narratiivien alkupuolella kirjoitettiin halusta saada ratkaistua Franklinin katoamisen mysteeri. Loppupuolella saatettiin pahoitella sitä, ettei mysteeriä vielä ratkaistu. Mysteerisyys oli selkeimmin esillä heidän kirjoituksissaan, ja esimerkiksi Snow kirjoitti matkanarratiivissaan, kuinka:

”--- suuressa tapahtumien ketjussa, minkä pian täytyy liittyä yhteen, kohti tämän mysteerisen kohtalon selvittämistä, mikä vaikutti ympäröivän heitä, joita etsimme ---”.²⁴⁰

Snow kutsui siis suoraan Franklinin retkikunnan kohtaloa mysteerimäiseksi. Koska Franklinin retkikunnan kohtalo oli Snow’n matkanarratiivin julkaisun aikaan vielä tuntematon, se ei sinänsä ole omituista, että hän käytti juuri tätä sanaa. Kuitenkin, koska arktiset alueet olivat viktorianaisena aikana erittäin suosittu aihe kirjallisuudessa ja taiteessa, ne muokkasivat myös valtayleisön käsitystä arktisista alueista. Valtayleisö alkoikin nähdä arktiset alueet hyvinkin romantisoitusti.²⁴¹ Romantisoituun käsitykseen arktisista alueista voidaan nähdä sopivaksi mysteerimäisyys, mitä Franklinin retkikunnan tilanne omasi.

Kuitenkin on huomioitava, että Franklinin katoaminen muutti suhtautumista arktisiin alueisiin jonkin verran. Tarinoissa ei ollutkaan brittejä kulkemassa läpi pelkästään jäätyneen maan, vaan niistä tuli sen jälkeen outoja, traagisia paikkoja.²⁴² Franklinin katoaminen oli inspiraation kohteena esimerkiksi Charles Dickens ja Wilkie Collins’n

---

²³⁸ Kane, 1857, 13.

²³⁹ Grant, 2011, 104.

²⁴⁰ Snow, 1851, 316-317. “--- in the great chain of events that must be soon linked together, towards the elucidation of that mysterious fate which appeared to environ those whom we sought ---”.

²⁴¹ Grant, 2011, 104.

²⁴² Hill, 2009, 114.

draamassa *The Frozen Deep*.²⁴³ Arktisten alueet olivat kuitenkin molemmissa muodoissaan erittäin suosittuja, vaikkakin Franklinin katoaminen loi niistä mielikuvan huomattavasti synkempinä ja uhkaavampina ympäristöinä.

Franklinin mysteeri oli yksi näkyvimmistä teemoista matkakirjoissa, ja kaikissa tutkimissani teoksissa se näkyi jotenkin. Yksinkertaisin selitys tähän on se, että Franklinin tilanteesta tiedettiin tuolloin hyvin vähän. Kuitenkin siitä, millaisena Franklinin mysteeri näyttäytyi, on mahdollista havaita pieniä eroja matkanarratiiveja verratessa. Ennen Raen raporttia mysteeri keskittyi enemmänkin sen ympärille, missä Franklinin retkikunta oli. Raen raportin jälkeen keskiössä oli, mitä retkikunnalle tapahtui. Mysteerin voidaan siis katsoa muuttuvan sen myötä, uskottiinko Franklinin retkikunnan jäsenten olevan hengissä vai ei. Näin ollen myös se, että miten Franklinin mysteeriä käytettiin pelastusretkiä perustellessa, vaihtelee hieman jo lähtökohdiltaan.

Tämä muutos näkyi esimerkiksi siten, että ennen Raen raporttia matkakirjoissa käytettiin niiden nimissä sanaa ”search”, eli Franklinia etsittiin. Sanan merkitys oli enemmän se, että Franklinin kohtalo oli vielä epäselvä, ja kaikki oli vielä mahdollista. ”Search” voidaan suomentaa tarkoittamaan esimerkiksi ”tutkimista”, ”etsimistä” tai ”etsintää”. Se myös tietyllä tavalla vihjaa siihen, että Franklin henkilökohtaisesti voidaan vielä löytää. Franklin oli siis teosten nimissä juuri etsinnän kohteena. Bellot, Kane, Kennedy ja Snow käyttivät kaikki sanaa ”search” tässä merkityksessä teoksiensa nimissä.

Rae ja McClintock sen sijaan käyttivät sanaa ”fate”, mikä voidaan suomentaa tarkoittamaan ”kohtaloa”. Kyseisen sanan merkitys on enemmänkin sen kannalta, että asiat ovat jo tapahtuneet, eikä niitä ole enää mahdollista muuttaa. Mahdollista oli ainoastaan selvittää, mitä oli jo tapahtunut. Sanan merkitys on siis huomattavan paljon synkempi ja lopullisempi. Siinä mielessä sopi erityisesti Raelle, joka vaikutti varmalta siitä, että hän oli selvittänyt Franklinin kohtalon.

Ensisijaisena tapana selvittää retkikunnan kohtalo, olisi ollut löytää retkikunta itsessään. Tämä oli useimmiten pelastusretkikuntien ensisijaisena tehtävänä. Varsinaiseksi ensisijaiseksi syyksi ilmoitettiin useimmiten kuitenkin heidän pelastamisensa, ei sen kuuleminen, mitä oli tapahtunut. Julkisuudessa vallinnut usein jopa pakkomielteinen

---

²⁴³ Moran, 2006, 61.

halu selvittää, mitä Franklinille tapahtui, näyttäisi tapahtuneen sen jälkeen, kun selkeäksi tuli, ettei hän ollut enää hengissä. Sitä ennen Franklin haluttiin lähinnä pelastaa. Teoksissa, missä eläteltiin vielä toivoa Franklinin hengissä olemisesta, eli Kanen, Snow'n, Kennedyn ja Bellotin teksteissä, tietojen saaminen ei näyttäisi olevan merkittävä teema. Tämä johtui luultavammin juurikin siitä syystä, että retkikunnan kohtalon uskottiin olevan vielä selvitettävissä ensisijaisesta lähteestä, eli retkikunnalta itseltään. Tässä vaiheessa myöskään Franklinin mysteeri ei välttämättä ollut muodostunut niin kiinnostavaksi suurelle yleisölle, kuin mitä se mahdollisesti oli, kun Raen raportti julkaistiin. Tärkeintä ainakin nimellisesti oli vielä pelastaa retkikunta.

Huolimatta monien tutkimusmatkailijoiden toiveesta löytää Franklin hengissä, se ei ollut mahdollista tutkimieni retkikuntien osalta. Tämä johtui siitä, että vuonna 1859 löytyi Franklinin retkikunnan jälkeen jättämä lappu, minkä mukaan Franklin olisi kuollut jo vuonna 1847.²⁴⁴ Näin ollen kaikki tutkimani tutkimusmatkailijat lähtivät pelastusretkelleen vasta Franklinin kuoleman jälkeen. Retkikunnat itse eivät tietenkään lähtiessään tätä vielä tienneet, mutta ajan kulumisen takia Franklinin selviäminen nähtiin epätodennäköisempänä. Ero on havaittavissa ennen Raen raporttia olevissa teksteissä, missä Franklinin uskottiin olevan vielä hengissä, ja sen jälkeisissä, missä Franklinin uskottiin menehtyneen. Tämä kuitenkin tarkoitti, että Franklinin kohtalon selvittäminen olisi pitänyt mahdollisesti hoitaa epäsuorilla keinoilla, mikäli retkikunta tai sen jäännöksiä ei voitaisi löytää.

Yksi epäsuora keino oli esimerkiksi Franklinin kirjoitusten etsiminen. Valtava osa arktista innostusta, mikä Isossa-Britanniassa vallitsi viktoriaanisena aikana, lisäsivät ja loivat arktiset narratiivit. Tällaisia teoksia oli erittäin paljon, koska oli varsin yleinen käytäntö, että ollessaan matkoillaan pohjoisessa, upseerit kirjoittivat kokemuksistaan matkakirjoja. Myös Franklin oli kirjoittanut narratiivit aiemmilta matkoiltaan, minkä puolesta olisi ollut uskottavaa ajatella, että Franklin kirjoitti sellaista myös viimeisellä matkallaan. Kyseistä kirjoitusta ei kuitenkaan ole pystytty löytämään. Vuonna 1859 McClintockin johtama retkikunta pystyi lopulta löytämään ainoan Franklinin retkikunnan jälkeensä jättämän sivun retkikunnan tilanteesta. Kyseisen sivun aiheena oli, että Franklinin retkikunta ilmoitti johtajansa, eli Franklinin, kuolemasta.²⁴⁵

---

²⁴⁴ Dalton, 2012, 123-124.

²⁴⁵ Craciun, 2016, 34.

Franklinin kadonneiden kirjoitusten löytäminen nähtiin ehdottoman tärkeänä, koska sen avulla olisi voitu saada päätökseen Franklinia ympäröivä mysteeri.²⁴⁶ Vielä pitkään Franklinin kuoleman jälkeenkin hänen kirjoituksensa nähtiin mahdollisuutena selvittää tarkasti, mitä retkikunnalle tapahtui. Kuitenkin Franklinin kirjoitukset nousivat matkateoksissa esille varsin harvoin perusteluna pohjoiseen lähtemiselle. Tämä johtuu luultavasti suurelta osin siitä, että ennen Raen kirjoituksia Franklinin – tai ainakin osan hänen retkikunnastaan – oletettiin olevan vielä hengissä. Franklinin kirjoituksien merkitys ei olisi niin tärkeää sen rinnalla, että tieto voitaisiin saada suoraan häneltä itseltään tai edes retkikunnassa mukana olleelta henkilöltä.

Tietämättömyys siitä, mitä Franklinin retkikunnalle oli tapahtunut, toimi voimakkaana vaikuttajana siihen, että retkikuntia haluttiin lähettää. Tämä näkyi esimerkiksi siten, että ne tutkimusmatkailijat, jotka uskoivat selvittäneensä retkikunnan kohtalon, eivät kirjoittaneet yhtä voimakkaasti tarpeellisuudesta lähettää uusia tutkimusmatkoja. Tutkimistani tutkimusmatkailijoista vain Rae ja McClintock, jotka johtivat tutkimistani retkikunnista viimeisiä, olivat ainoat, jotka kirjoittivat jollakin tavalla selvittäneensä lopullisesti sen, mitä Franklinille oli tapahtunut. Tässä tapauksessa on kuitenkin huomioitava se seikka, että Rae ja McClintock päätyivät ratkaisuihinsa Franklinin kohtalossa siihen, että Franklin ja hänen miehistönsä olivat jo menehtyneet. Koska heitä ei enää voitu pelastaa, ja heidän kohtalonsa oli selvitetty, Rae ja McClintock eivät luultavasti kokeneet uusien tutkimusmatkojen lähettämistä yhtä merkittäväksi kuin ne tutkimusmatkailijat, jotka eivät näitä seikkoja vielä tieneet. Varsinkin Rae vaikutti kirjoituksessaan olevan varma tästä.

Luultavasti osittain tästä syystä Franklinin mahdolliset kirjoitukset eivät pääse Raen tai McClintockin narratiiveissakaan kovin merkittävään osaan. Koska he uskoivat selvittäneensä Franklinin kohtalon, hänen kirjoituksiensa merkitys laski. Raen raportissa Franklinin matkanarratiivia ei mainita kertaakaan. McClintockin matkanarratiivissa se mainittiin mukaan liitetyissä kirjeissä, missä yhdessä lady Franklin esimerkiksi kertoi ainoat kirjalliset ohjeensa McClintockille. Siinä lady Franklin paitsi toivoi, että mahdolliset selviytyjät pelastettaisiin, mutta myös ”retkikunnan sanoinkuvaamattomat

---

²⁴⁶ Collis, 1996, elektroninen artikkeli.

arvokkaat dokumentit, sekä julkiset että yksityiset” ja, että retkikunnan henkilökohtaisia muistoesineitä tuotaisiin turvaan.²⁴⁷

Lady Franklinin ohjeet annettiin aivan matkan alussa, ja ne mainitsivat yleisesti ”dokumentit”, mikä voi tarkoittaa laajemmin tekstejä. Oli yleisestä, että arktiset tutkimusmatkailijat jättivät toisille retkikunnille dokumentteja sopiviin paikkoihin kertoakseen siitä, mitä he tiesivät esimerkiksi Franklinin tilanteesta. Periaatteessa on siis mahdollista, että lady Franklin tarkoitti myös tuollaisia dokumentteja, mutta sanan laajuuden vuoksi on mahdollista se voi myös tarkoittaa Franklinin matkanarratiivia. Tämän lisäksi kirjoitukset sopivat ”henkilökohtaisiin muistoesineisiin”. Vaikka McClintock siis pyrki etsimään myös mahdollisia tekstejä, se johtui enemmänkin siitä, että ne olisivat muistoja retkikunnasta kuin mahdollisesti merkittäviä keinoja selvittää, mitä heille tapahtui.

Toisessa kirjeessä, joka oli liitetty McClintockin teoksen loppuun, lady Franklin itse mainitsi, kuinka etsintöjä olisi hyvä jatkaa. Lady Franklinin kirjoitti, kuinka: ”ennen kaikkea, että heidän viimeiset kirjoitetut sanansa, mitkä ovat niin arvokkaita heidän sureville perheilleen ja ystävilleen, pelastettaisiin tuholta.”²⁴⁸ Lady Franklinin kanta asiaan oli siis erityisen selvä, ja luultavasti myös McClintockin tiedossa.

Franklinin narratiivista kirjoittamattomuus oli Raen ja McClintockin teoksissa varsin mielenkiintoista. Tämä johtuu siitä, että upseerien kirjoittamat tekstit olivat amiraliteetin omaisuutta, ja ne tulisi löydettyä palauttaa sille.²⁴⁹ Tietyllä tavalla niiden etsiminen oli laivaston jäsenien tehtävä, kuten muunkin laivaston omaisuuden. McClintock jopa kirjoitti heidän amiraliteetille tuomistaan muista tavaroista ja niiden merkityksestä, kirjoittamalla, että ”muistoesineet, jotka toimme kotiin, on uskottu amiraliteetille ---, ja muodostavat kansallisen muiston – yksinkertaisimman ja koskettavimman – noista miehistä, jotka kuolivat velvollisuuden puolesta”.²⁵⁰ Hän siis selkeästi ymmärsi niiden merkityksen. Samalla vaikuttaisi enemmänkin, että hän ymmärsi ne siltä kannalta, että

---

²⁴⁷ McClintock, 1859, 13. “--- unspeakably precious documents of the expedition, public and private”.

²⁴⁸ McClintock, 1859, 358. “--- and above all, that their last written words, so precious to their bereaved families and friends, be saved from destruction.”

²⁴⁹ Craciun, 2016, 37.

²⁵⁰ McClintock, 1859, 351. “The relics we have brought home have been deposited by the Admiralty ---, and now form a national memento – the most simple and most touching – of those heroic men who perished in the path of duty”.

koska Franklinin retkikunnan mysteeri oli selvitetty, kyseiset esineet olivat muistamista varten. Kenties McClintock ajatteli näin myös mahdollisesta Franklinin narratiivista. Lisäksi McClintock toimi lady Franklinin pelastusretkikunnan kapteenina, minkä vuoksi hänen ensisijainen lojaliteettinsa saattoi tässä tilanteessa olla juuri lady Franklinille. Se yhdistettynä mahdolliseen ajatukseen siitä, että esineet olivat muistamista varten, tukivat niiden palauttamista Franklinin vaimolle amiraliteetin sijaan.

Kukaan tutkimistani tutkimusmatkailijoista ei ota esille mahdollisuutta, että Franklinin matkanarratiivi olisi tuhoutunut. Tämä oli huolimatta siitä, että luultavimmin se olisi kirjoitettu paperiseen muistikirjaan ja olisi näin ollen erityisen altis veden aiheuttamille vahingoille. Mahdollisesti tämä johtuu siitä, että he, jotka olettivat Franklinin olevan vielä hengissä, uskoivat, että mahdollinen matkanarratiivi olisi Franklinin mukana tai Franklin voisi tarvittaessa kirjoittaa sen uudestaan. McClintock ja Rae taas mahdollisesti ajattelivat sen kadonneen Franklinin mukana.

Koska tekstejä ei kuitenkaan löytynyt, matkateoksissa Franklinin mysteeriä pyrittiin ratkaisemaan muilla tavoilla. Näitä olivat esimerkiksi fyysisten todisteiden kerääminen. Mielenkiintoisesti Raen matkan jälkeen luiden määrä fyysisinä todisteina lisääntyi, mutta niiden merkitys virallisesti etsittävinä todisteina väheni.²⁵¹ Syitä tähän voi olla monia, mutta merkittävä osasyynä oli varmasti se, että viralliset tahot halusivat minimoida yhteydet kannibalismiin, mitä luista voisi paljastua. Syitä oli tosin muitakin. Luut olivat yleisesti ongelmallisia todisteita Franklinin kohtalosta, koska niistä oli hankala selvittää, kenelle ne olivat kuuluneet rodun tai edes lajin tarkkuudella. Tutkimusmatkailijat eivät siis aina tienneet, mitä niille tulisi tehdä.²⁵² Usein luita tai luurankoja löydettyäessä tutkimusmatkailijat pyrkivät selvittämään, kuka oli kyseessä mukana olevien esineiden avulla, eivätkä itse luiden. Esimerkiksi McClintock päätteli lumen alta löytyneen luurangon olevan purseri tai upseeri hänen vaatetuksensa perusteella.²⁵³

Tärkeää oli siis kerätä fyysisiä todisteita retkikunnasta, mutta niiden olisi hyvä olla selkeästi retkikunnan esineistöä. Näitä olivat esimerkiksi lautaset, missä oli retkikunnan

---

²⁵¹ Craciun, 2016, 37.

²⁵² Craciun, 2016, 37.

²⁵³ McClintock, 1859, 274.

jäsenten sukuvaakunoiden kuvia. Ne kuitenkin kertoivat vain jonkin verran retkikunnan liikkeistä, eivätkä antaneet tarkkaa tietoa heidän sijainnistaan. Lisäksi esimerkiksi alkuperäisasukkaat olisivat saattaneet liikuttaa retkikunnan esineitä niiden löytöpaikoilta. Esimerkiksi Raen tapauksessa oli näin, koska hän osti Franklinin retkikunnan esineitä alkuperäisasukkailta.²⁵⁴ Tämä taas tarkoitti, että esineiden tarkan löytöpaikan sijainti oli saattanut jo kadota tiedosta. Ne olisivat saattaneet myös päätyä alkuperäisasukkaille jotakin muuta kautta kuin siten, että alkuperäisasukkaat olisivat löytäneet ne itse.

Suhtautuminen Franklinin retkikunnan mysteeriin on vaihdellut monella tavalla kirjoittajien välillä. Valtaosalle kirjoittajista mysteeri jäi vielä avoimeksi heidän palattuaan retkikunnaltaan, mutta varsinkin Raen kirjoituksista halutaan antaa selkeästi kuva, että hänen mielestään se oli ratkennut. Vaikka Rae itse ei kirjoittanut johdantoa ennen raporttiansa, se antoi hyvän kuvan siitä, millaisena Raen raportti halutaan esittää. Ensimmäisinä lauseina juuri ennen raporttia olikin, että:

”Huntu, joka on pitkään peittänyt meiltä Sir John Franklinin ja muiden uljaiden maanmiestemme kohtalon vaivalloisessa ja vaarallisessa tehtävässä, mikä Napapiirien merien tutkiminen on, on yhtäkkiä ja odottamattomasti väistynyt, ---.”²⁵⁵

Rae itse oli tämän kanssa samaa mieltä, sillä Rae myös myöhemmissä kirjoituksissaan vahvasti kirjoitti raporttinsa totuutena. Tähän vaikuttivat selkeästi sekä todistukset, mitä hänelle kerrottiin, että fyysiset todisteet, mitä hän pystyi hankkimaan. Vaikka Rae kirjoittikin, ettei kukaan todistuksen antaneista ollut todellisuudessa nähnyt noita ruumiita tai valkoihoisia,²⁵⁶ hän ei siltikään epäile heidän todistuksiaan. Tämä on merkittävää, koska Raen suhtautuminen paikallisten todistuksiin oli suuressa kontrastissa 1800-luvun yleisiin käsityksiin. Vastaavan kaltaisessa tilanteessa Snow oli muutamia vuosia aiemmin kirjoittanut hyvin erilaisella tavalla alkuperäiskansoilta kuulemistaan kertomuksista. Tuolloin Snow kertoi miehistönsä kuulleen alkuperäiskansoilta tarinoita miehistöstä, joiden alukset olivat tuhoutuneet heistä

---

²⁵⁴ Rae, 1854, v.

²⁵⁵ Rae, 1854, iiv. “The veil that so long concealed from our view the fate of Sir John Franklin and others of our gallant countrymen engaged in the arduous and hazardous task of exploring the Polar Seas, has suddenly and unexpectedly lifted, ---.”

²⁵⁶ Rae, 1854, iv.

pohjoisempaan. Kyseinen miehistö oli kertoman mukaan leiriytynyt teltoissa, ja kokivat väkivaltaisen lopun alkuperäisasukkaiden toimesta.²⁵⁷

Se, ettei Snow miehistöineen usko tätä tarinaa, on erittäin mielenkiintoista suhteessa Raen reaktioon. Vaikka todisteita oli tietysti tässä vaiheessa paljon vähemmän, ja tarina kuulosti Snow'n mukaan osittain epäuskottavalta,²⁵⁸ se kuitenkin selkeästi teki alkuperäisasukkaista tarinan pahiksia, eikä Franklinin miehistöstä kannibaaleja. Myöskin osa syistä, miksi Snow epäili tarinan todellisuutta, olivat kenties totuutta ylevämmät. Snow kirjoitti keskusteluistaan kapteeni Austinin kanssa, missä he epäilivät Erebusen ja Terrorin tuhoutumista jäihin. He myös epäilivät, että alkuperäisasukkaat olisivat voineet valehdella sellaisesta tapahtumasta palkkion toivossa. Alusten ja niiden miehistöjen he kertoivat olevan liian hyviä, että tuollainen olisi mahdollista.²⁵⁹ Snow ei siis voinut uskoa Franklinin kohtalon ratkenneen vielä, koska brittiläisten miehet ja alukset olivat hänestä kaikin puolin liian hyviä moiseen kohtaloon.

Franklinin mysteeri oli siis monilta osin erityisen keskeinen osa sitä, miksi Franklinin retkikuntaa etsittiin. Vaikka se oli neljän aikaisemman tutkimani tutkimusmatkailijan suhteen Franklinin pelastamisen taustalla oleva syy, se on kuitenkin yhtä lailla merkittävä. Franklinin pelastaminen olisi tuonut ratkaisun hänen katoamiseensa, mitä sekä tutkimusmatkailijat, että suuri yleisö janoivat. Rae ja McClintock selkeästi halusivat saada ratkaisun Franklinin kohtaloon, mutta varsin erilaisista kulmista. He olivat myös teostensa loppuvaiheessa päätyneet varsin erilaisiin lopputuloksiin uusien retkikuntien lähettämisen suhteen, mitä käsittelem seuraavassa alaluvussa.

Teemaltaan halu Franklinin retkikunnan kohtalon mysteerin ratkaisemiseen oli olemassa myös sellaisella tavalla, mitä tutkimissani arktisissa narratiiveissa ei käsitellä ollenkaan. Sen kuitenkin voidaan olettaa olevan jonkinlaisena vaikuttavana ilmiönä taustalla. Tämä oli yliluonnollinen näkökulma Franklinin pelastusretkikuntien lähettämistä perustellessa. Tutkimistani tutkimusmatkailijoista kukaan ei kirjoittanut matkanarratiiveissaan yliluonnollisista aiheista motivaationaan tai muuten vaikuttavana tekijänä Franklinin etsinnöissä. Mutta käyttämäni tutkimuskirjallisuuden perusteella

---

²⁵⁷ Snow, 1851, 207-9.

²⁵⁸ Snow, 1851, 210.

²⁵⁹ Snow, 1851, 214-5.

ainakin McClintock, Kennedy, Snow ja Kane ovat jollakin tavalla yhdistettävissä viktoriaanisena aikana valtavaa kiinnostusta herättäneeseen yliluonnolliseen aiheeseen. Tutkimusmatkailijoiden lisäksi lady Franklin oli liitettävissä kyseiseen teemaan.

Vaikka mitään varsinaisia todisteita ei ole siitä, että todelliset yliluonnolliset voimat tai olennot olisivat vaikuttaneet Franklinin retkikunnan etsimiseen, monet pelastusretkikuntia suunnittelemassa tai toteuttamassa olleista henkilöistä olivat kiinnostuneita, uskoivat tai kommentoivat yliluonnollisia aiheita liittyen Franklinin retkikunnan etsimiseen. Tai sitä, että he olivat muuten varsin läheisissä tekemissä sellaisten henkilöiden kanssa, jotka väittivät pystyvänsä yliluonnollisten keinojen tai tietojen kautta vaikuttamaan Franklinin löytämiseen, ei voida jättää täysin käsittelemättä. On kuitenkin tärkeää, että viktoriaaninen kiinnostus yliluonnollisuuteen ilmiönä pitää pystyä erottamaan siitä, miksi kyseiset henkilöt mahdollisesti ajattelivat yliluonnollisten ilmiöiden olevan todellisia. Tämä tutkimuksen osio käsittelee näistä ensimmäistä, eli sitä, miksi ja miten Franklinin pelastusretkikuntiin liittyvät henkilöt perustelivat, ja tässä tapauksessa useimmiten jättivät perustelematta, pelastusretkikuntien lähettämistä käyttäen yliluonnollisia syitä, eikä sitä, miksi he uskoivat tai eivät uskoneet yliluonnollisiin asioihin tai ovatko yliluonnolliset asiat edes todellisia.

1800-luvun puolessavälissä Isoon-Britanniaan oli levinnyt Pohjois-Amerikasta innostuneisuus mesmerismiä ja spiritualismia kohtaan.²⁶⁰ Mesmerismi viittasi terminä yleisesti erilaisiin hoito- ja viihdekeinoihin, jossa uskottiin, että ruumissa olevat magneettiset nesteet pystyivät vaikuttamaan ruumiiseen. Vaikuttaminen tapahtui esimerkiksi magneettien avulla.²⁶¹ Spiritualismi viittasi yleisemmin uskomukseen, että elävät pystyivät kommunikoimaan edesmenneiden henkilöiden henkien kanssa. 1840-luvun loppupuolella yhdysvaltalaiset Maggie ja Katie Fox toimivat meedioina vakuuttaen monia, että nämä pystyisivät saamaan yhteyden edesmenneisiin läheisiinsä meedioiden²⁶² kautta. Toimillaan Foxin siskokset vaikuttivat niin sanotun ”modernin

---

²⁶⁰ McCorristine, 2018, 139.

²⁶¹ McCorristine, 2018, 81.

²⁶² Mikäli tässä tutkimuksessa kirjoitan meedioista, selvännäkijöistä tai vastaavista, on hyvä huomioida, että en väitä heidän omanneen todellisia yliluonnollisia kykyjä, vaan että joko he itse tai joku heidän puolestaan on väittänyt heidän omaavan tällaisia kykyjä. Saatan kuitenkin yksinkertaisuuden vuoksi kirjoittaa välillä esimerkiksi ”meedio”, enkä ”meedioksi itseään kutsuva”, vaikka tarkoitan molempia samanlaisessa kontekstissa.

spiritualismin” syntyyn.²⁶³ Tämän lisäksi Margaret, eli Maggie Fox, oli myös Elisha Kent Kanen rakastettu, ja mahdollisesti jopa hänen vaimonsa. Tosin Kanen perhe oli skandaalin pelossa kieltänyt paria menemästä naimisiin, ja Kanen kuoleman jälkeen hänen perheensä peitteli yhteydettä Maggie Foxiin skandaalin pelossa.²⁶⁴

Osa viktoriaanisen Ison-Britannian asukkaista uskoi meedioiden pystyvän keskustelemaan kuolleiden kanssa, ja selvännäkijöiden pystyvän niin sanotusti matkustamaan mielessään, minne tahansa. Siten heidän uskottiin saavan sellaista tietoa, mitä heidän ei pitäisi voida tietää. Vuonna 1849 lordi Ducic, joka oli toimi Bristolin Mesmeric Instituten presidenttinä, kehotti tällaisia kykyjä omaavia ottamaan kykynsä hyötykäyttöön etsimällä Franklinia. Mahdollisesti tämän kehotuksen innoittamana useat meedioksi itseään kutsuvat keskittyivät Franklinin mysteerin ratkaisemiseen.²⁶⁵ On vielä huomioitava, että Franklinin tunnettavuus brittien keskuudessa luultavasti lisäsi sitä, että meediat ja selvännäkijät väittivät nähneensä tai jopa jutelleensa Franklinille uusien asiakkaiden toivossa.

Varsinaista määrää siitä, kuinka moni selvännäkijä väitti nähneensä Franklinin, olisi luultavasti mahdotonta täysin selvittää. Osa heistä ei välttämättä koskaan noussut julkisuuteen, mutta pelkästään Isossa-Britanniassa oli ainakin kahdeksan tunnettua selvännäkijää ja neljä meediota, jotka väittivät nähneensä tai jutelleensa Franklinin kanssa. Nämä tunnetut selvännäkijät toimivat vuosina 1849–52. Heidän kaikkien mukaan Franklin oli edelleen elossa, vaikka Franklin oli kuollut jo vuonna 1847.²⁶⁶ Tämän ajanjakson puitteissa he olivat kuitenkin tutkimieni matkanarratiivin kanssa samanaikaisia.

Uskominen yliluonnollisiin voimiin Franklinin mysteerin selvittämiseksi saattoi tuntua houkuttelevalta, kun otti huomioon amiraliteetin kommunikaatio-ongelmat. 1800-luvun puolessa välissä, kun amiraliteetti lähetti aluksensa hyvin pitkille matkoille seuduille, missä asui vähän ihmisiä ja jotka olivat kaukana Isosta-Britanniasta, oli melkein mahdotonta saada tietoa näiden alusten sijainnista tai kunnosta tutkimusmatkojen

---

²⁶³ Ross, 2003, 2.

²⁶⁴ McCorristine, 2018, 139.

²⁶⁵ Ross, 2003, 2.

²⁶⁶ Ross, 2003, 15.

aikana.²⁶⁷ Selvännäkijät ja meediat saattoivat siis helposti antaa vaikutelman, että he tiesivät, mitä arktisilla tutkimusmatkoilla tapahtui, koska heitä ei voinut usein todistaa vääräksi ennen kuin vasta muutaman vuoden kuluttua, jos silloinkaan. Halu tietää, mitä tutkimusmatkoilla tapahtui, ja varsinkin, mitä Franklinille oli tapahtunut, sai luultavasti myös suuren yleisön kiinnostuneemmaksi selvännäkijöiden ja medioiden väitteistä. Todennäköisesti osittain tästä syystä lehdistössä liikkui paljon huhuja siitä, mitä arktisilla alueilla tapahtui.²⁶⁸

Esimerkiksi Lady Franklinin tiedetään vierailleen Franklinin sisarentyttären Sophia Cracroftin kanssa tapaamassa selvännäkijöitä. Tarkoituksenaan heillä oli saada tietoa Franklinin olinpaikasta ja retkikunnan tilanteesta. Cracroft kirjoitti näistä istunnoista ja tapahtumista muistiinpanoihinsa.²⁶⁹ Lady Franklin vieraili esimerkiksi Ellen Dawsonin ja luutnantti Morrisonin, sekä Morrisonin pojan luona tarkoituksenaan ottaa selville miehensä sijainti.²⁷⁰ Mielenkiintoisimmat väitteet lady Franklinin yhteyksistä medioihin tai selvännäkijöihin tulivat kuitenkin vasta lady Franklinin kuoleman jälkeen. Se tapahtui, kun J. Henry Skewes, joka oli kirkonmies Liverpoolista, julkaisi vuonna 1889 teoksen nimeltä *Sir John Franklin: the true secret of the discovery of his fate*. Teoksessaan Skewes kirjoitti kapteeni William Coppinista ja tämän edesmenneestä tyttärestä, sekä heidän yhteyksistään lady Frankliniin.²⁷¹

Louisa, eli Weesy, oli kuollut vuonna 1849 ollessaan neljä, mutta väitettävästi hänen henkensä oli sen jälkeen vierailut perheen muiden lapsien luona. Skewesin mukaan Weesy oli eräällä vierailullaan kysyttäessä Franklinista tehnyt lattialle suuren kartan, missä näkyi kaksi alusta, eli Erebus ja Terror, juuttuneena jäähän. Tuolloin henki antoi jopa sijainnin aluksille, mikä oli varsin lähellä paikkaa, mistä retkikunnan jälkiä oli löytynyt. Skewesin mukaan myös Kennedy oli ennen tutkimusmatkaansa käynyt tapaamassa Coppinin perhettä ja saanut hyvin samanlaisia tietoja.²⁷² Myöhemmin saamansa kritiikin myötä Skewes julkaisi teoksestaan uudistetun laajemman painoksen

---

²⁶⁷ McCorristine, 2018, 79.

²⁶⁸ McCorristine, 2018, 81.

²⁶⁹ Ross, 2003, 3.

²⁷⁰ Lloyd-Jones, 2001, 29.

²⁷¹ Lloyd-Jones, 2001, 27.

²⁷² Skewes, 1889, 73-75.

vuonna 1890, mihin hän lisäsi kirjeitä lady Franklinin, Cracfortin ja Coppinin välillä. Hän myös kirjoitti, että Kennedy olisi saanut lady Franklinilta ohjeita muuttaa tutkimusmatkansa suuntaa ennen retkikunnan lähtöä keväällä 1850 Weesyn antamien näkyjen perusteella.²⁷³ Yksi Skewesia paljon kritisoineista henkilöistä oli McClintock, joka kirjoitti teoksen puutteista useisiin sanomalehtiin.²⁷⁴

Skewesin suhteen on huomioitava, että hän julkaisi teoksen kymmeniä vuosia tapahtumien jälkeen. Sen takia hänellä oli käytössään kaikki tieto, mitä Franklinia etsineet tutkimusmatkailijat olivat julkaisseet. Tähän kuuluivat myös se, mistä Franklinin retkikunnan jälkiä oli löydetty. Kuitenkin vuonna 1860, jolloin lady Franklin oli vielä elossa ja olisi pystynyt kieltämään asian, Snow julkaisi tekstejä, joiden mukaan lady Franklin oli ainakin tietoinen Coppineista. Lisäksi Cracfort, joka editoi ja dokumentoi lady Franklinin papereita, saattoi tuhota osan tämän papereista, ennen kuin kokosi ne albumeiksi. Näissä albumeissa lisäksi mainitaan Coppinsien perhe, vaikkakaan viittaamatta millään tavalla yliluonnollisuuteen. Vaikka Skewes siis liioitteli omaa versiotaan, se, että lady Franklinilla ja Coppinseilla oli jonkinlainen yhteys ei ollut mahdotonta.²⁷⁵

Snow'n suhde Frankliniin, ja yliluonnollisten keinojen käyttäminen tämän etsimisessä, olivat erityisen mielenkiintoisia. Snow oli ollut kiinnostunut mystisismistä, ja uskoi, että jokin erityinen voima olisi valinnut hänet suuriin tekoihin. Hän kirjoitti esimerkiksi joutuneensa vuonna 1853 mesmeriseen transsiin, missä oli nähnyt Franklinin ja saanut tietoa tämän tilanteesta. Ilmeisesti osa upseereista oli kuollut, mutta joitakin oli Snow'n näyn mukaan vielä hengissä.²⁷⁶ Tämän näyn kerrottiin olleen yksi syistä Snow'n intoon etsiä Franklinin retkikuntaa. Snow'n matkateoksessa yliluonnollisista aiheista kirjoitettujen kohtien puuttumista saattaa selittää myös se, että lady Franklin ja Cracroft valvoivat hänen matkakirjansa kirjoittamista.²⁷⁷ Mikäli tämä olisi siis edes halunnut kirjoittaa jotakin aiheeseen liittyvää, oli todennäköistä, että lady Franklin ja Cracroft

---

²⁷³ Ross, 2003, 10.

²⁷⁴ Lloyd-Jones, 2001, 31.

²⁷⁵ Lloyd-Jones, 2001, 34.

²⁷⁶ McCorristine, 2018, 142.

²⁷⁷ McCorristine, 2018, 141.

olisivat sen estäneet. Sen, että olisiko Snow halunnut niistä kirjoittaa, on mahdotonta sanoa täysin varmasti.

Vaikka yliluonnolliset selitykset Franklinin retkikuntaa etsiessä nousevat esille, ne ovat tutkimissani matkakirjoissa olemattomia. Tämä johtui luultavasti siitä, että vaikka osa tutkimusmatkailijoista saattoi uskoa niiden todellisuuteen, viktoriaanisessa yhteiskunnassa, ja varsinkin sen ylempien luokkien keskuudessa, suhtautuminen yliluonnollisuuteen ja erityisesti mesmeristisiin istuntoihin olivat erittäin vaihtelevia. Asennoituminen yliluonnollisiin asioihin vaihteli niiden jopa hulluuden muotoina pitämisestä aina kristinuskon osiksi ja rationaalisiksi asioiksi mieltämiseen. Kuitenkin se, että kunnioitettu henkilö olisi jäänyt kiinni osallistumisesta moiseen toimintaan, oli riskialtista, sillä se mahdollisti heidät pilkanteon kohteeksi.²⁷⁸ Siispä se, että lady Franklin tai herrasmiehet olisivat julkisesti ilmoittaneet uskovansa meedioihin ja selvännäkijöihin, olisi tehnyt suurta vahinkoa heidän uskottavuudelleen. Se voi selittää ainakin osittain, miksi niitä ei matkanarratiiveissa esiinny ollenkaan. Tämä oli huolimatta siitä, että yliluonnolliset teemat olivat viktoriaaniselle ajankuvalla olennaisia, ja että Franklinin etsimisen mysteerimäisyys oli muuten narratiiveissa korostettu asia.

2.3. Älkää etsikö Franklinia

Franklinin etsiminen oli tutkimieni matkanarratiivien keskeisin asia, ja aina niiden lähtökohta. Se oli tutkimusmatkailijoiden esille tuomin syy arktisilla alueilla olemiseen, minkä he kertoivat suurelle yleisölle. Franklinin retkikunnan etsiminen oli siis teemana sellainen, ettei sitä pystytä erottamaan tutkimistani matkanarratiiveissa jo niiden perustuslähtöisten merkityksien vuoksi. Samasta syystä se esiintyi kaikissa tutkimissani teoksissa niitä yhdistävänä tekijänä. Koska tutkimusmatkat kuitenkin harvoin tuottivat merkittäviä tietoja Franklinin olinpaikasta tai tilanteesta, ne usein jollakin tavalla kommentoivat tarpeeseen järjestää uusia tutkimusmatkoja arktiseen pohjoiseen Franklinin retkikuntaa etsimään. Usein nämä perustelut olivat samankaltaisia kuin perustelut, miksi näiden tutkimusmatkailijoiden omat matkat olivat järjestetty. Päälimmäisinä syinä olivat siis usein Franklinin tilanteen helpottaminen. Kuitenkin muutama tutkimusmatkailijoista päätyi teostensa loppuvaiheessa erilaiseen

---

²⁷⁸ McCorristine, 2018, 139.

mielipiteeseen etsintöjen järjestämisestä. Myös näiden syiden käsittely tässä tutkimuksessa on yhtä lailla tärkeää.

Neljä kuudesta tutkimastani tutkimusmatkailijasta kannatti Franklinin retkikunnan etsimistä oman matkanarratiivinsa lopussa. He olivat Snow, Kane, Kennedy ja Bellot. Esimerkiksi Kane kirjoitti, että ”kadonnut retkikunta voi vielä löytyä, ja sitä tulisi etsiä”.²⁷⁹ Kennedy taas kirjoitti kuunnelleensa merimiesten vakuuttelua, etteivät he lopeta Franklinin etsintää, ennen kuin varma tieto hänen kuolemastaan tulisi. Siispä Kennedy kirjoittikin aiheesta, kuinka: ”tunsin suosionosoituksista, mitkä kaikuivat sellaisella tunteella, että olisi mahdotonta, etteivät nämä odotukset toteutuisi.”²⁸⁰ Snow vastaavasti kirjoitti Prince Albertin mahdollisesta tulevasta matkasta seuraavana keväänä, ja kuinka toivoisi saavansa sen onnen, että olisi jälleen kyseisen aluksen kyydissä.²⁸¹ Voi siis varmuudella sanoa, että tässä vaiheessa he kannattivat tai ainakin halusivat näyttää kannattavansa Franklinin retkikunnan etsimistä omien matkojensa jälkeen.

Bellot, jolta otin tähän tutkimukseen hänen kaksiosaisen matkateoksensa ensimmäisen puoliskon, ei kirjoita ensimmäisen osan lopussa aivan samalla tavalla auki, kuinka hänen mielestään Franklinin retkikuntaa pitäisi etsiä. Samankaltainen teema kuitenkin oli jatkuvasti esillä hänen teoksessaan. Bellot ei myöskään missään vaiheessa kerro, etteikö Franklinia pitäisi etsiä. Erona muun kolmen mainitsemani tutkimusmatkailijan välillä oli se, ettei hän kirjoittanut aiheesta varsinaisia päätesanoja vielä tähän osaan narratiiviaan. Kuitenkin hänen mielipiteensä asian suhteen vaikuttaisi olevan samankaltainen Kanen, Kennedyn ja Snow’n kanssa.

Poikkeuksena muihin tutkimusmatkailijoihin olivat McClintock ja Rae. He eivät vaikuttaisi kannattavan tai kokevan tulevia tutkimusmatkoja tarpeelliseksi samanlaisessa mittakaavassa. Näyttäisi siltä, että suurimpina syinä tähän poikkeavuuteen olisivat ajan kuluminen ja Franklinin retkikunnasta tiedetyn lisääntyminen. Nämä molemmat lisäsivät oletusta, että Franklin ja hänen retkikuntansa olivat menehtyneet. Vaikka kumpikaan ei erikseen kirjoita, että he eivät kannata uusien

---

²⁷⁹ Kane, 1857, 487. “--- the missing party may be found and should be sought for”.

²⁸⁰ Kennedy, 1853, 178. “--- I felt, from the cheer that echoed the sentiment, that it was impossible but the expectation would be realised to the fullest extent.”

²⁸¹ Snow, 1851, 383.

matkojen lähettämistä, tämä oli kuitenkin havaittavissa esimerkiksi siten, että sekä McClintockin, että Raen tekstien lopusta puuttuvat vastaavanlaiset tekstit, missä toivottaisiin uusia tutkimusmatkoja. He eivät myöskään aiemminkaan teksteissään tuo ilmi erityistä tarvetta niiden lähettämiseksi. Tähän on nähdäkseni syynä juuri se, että heidän mukaansa Franklinin mysteeri oli ratkennut. Eli vaikka Franklinin mysteeri oli merkittävä syy pelastusretkikuntien lähettämiseen, Raen raportin jälkeen niidenkin merkitys laski.

Rae kirjoitti koko raporttinsa tavalla, mikä antoi vaikutelman, että hän uskoi ratkaisseensa Franklinin kohtalon. Hän kirjoitti esimerkiksi, että:

”Sir John Franklinin kauan sitten kadonneen retkikunnan osa, jos ei kaikkien heistä, silloisten selviytyjien kohtalo ilman epäilyksen häivääkään oli niin kauhea kuin on vain mahdollista kuvitella.”²⁸²

Samoin, vaikka McClintockin oli teoksensa alussa vielä epävarma, todisteiden löydyttyä hänkin uskoi ratkaisseensa sen, mitä retkikunnalle tapahtui. Tämä näkyy esimerkiksi siitä, että McClintock kirjoitti ”miehistä, jotka kuolivat velvollisuuden puolesta” tarkoittaen Franklinin retkikuntaa.²⁸³

Juuri retkikunnan menehtyminen vaikuttaisi olevan syynä siihen, ettei retkikuntia koeta tarpeelliseksi lähettää. Tämä syy näkyi matkateosten loppuissa, kun esimerkiksi Kane kirjoitti uskomuksestaan, että he olivat vielä hengissä. Jos retkikunta ei ollut enää hengissä, mikä oli sekä Raen, että McClintockin näkemys, miksi laittaa vaaraan eläviä? Merkittävää on huomioida, että ennen Raen raporttia näkökulma mysteereille oli huomattavasti erilainen, sillä Franklinin uskottiin olleen vielä hengissä. Toisaalta Franklinin mysteeri ei ollut vielä tässä vaiheessa täysin muodostunut.

Huomioitavaa on myös amiralteetin lupaama palkkio. Amiralteetti lupasi 10 000 puntaa retkikunnalle, joka toisi lopullisen vastauksen Franklinin kohtaloon.²⁸⁴ Rae tutkimusmatkansa jälkeen sai tuon palkkion.²⁸⁵ Tämänkään vuoksi hän ei voinut

---

²⁸² Rae, 1854, iiv. “--- the fate of a portion, if not all of the then survivors of Sir John Franklin’s long-lost party, beyond a doubt – a fate as terrible as the imagination can conceive.”

²⁸³ McClintock, 1859, 351. “--- men who perished in the path of duty”.

²⁸⁴ Ziff, 2003, 61.

²⁸⁵ McGoogan, 2012, 217.

ilmaista minkäänlaista epäröintiä, mikäli hän halusi nuo saada palkkiorahat. Vaikka palkkion saaminen tapahtui vasta raportin luovuttamisen jälkeen, sen voi katsoa olleen vaikuttanut tekijä. Rae oli myös amiraliteetin palveluksessa, mikä tarkoitti, että maineensa säilyttääkseen hänen täytyi suorittaa työtehtävänsä mahdollisimman kunniallisesti. Siihen epävarmuus hänen raportissaan ei olisi sopinut. Rae ei tietenkään voinut esiintyä sellaisella tavalla, että taloudelliset hyödyt olisivat hänelle ensisijaisia, sillä työ nähtiin viktoriaanisessa yhteiskunnassa itseisarvona. Tämä tarkoitti, että vaikka taloudelliset hyödyt saattoivat seurata hyvin tehtyä työtä, se ei saanut olla niiden pääsyy.²⁸⁶ Jos Rae halusi saada palkkion, hänen piti näyttää ansaitsevansa sen muilla meriiteillä.

Samankaltaisia syitä oli todennäköisesti suhteessa kuuluisuuden tai maineen tavoitteluun. McClintockin teoksesta tuli myyntimenestys. Raeta taas monet kritisoivat sen perusteella, että hän olisi palannut matkaltaan liian aikaisin palkkion toivossa.²⁸⁷ Rae, joka ilmeisesti toivoi saavansa ritarin arvon,²⁸⁸ ei voinut myöskään sen puolesta epäröidä lopputuloksiaan. Epävarmuus, ja ajatus, että tutkimusmatkat olisi hoidettu huonosti, olisivat vähentäneet heidän uskottavuuttaan. McClintockilla oli lisäksi varoitus Raen kohtalosta, mitä hän saattoi käyttää ohjaamaan omia toimiaan. Epävarmuuden osoittaminen olisi saattanut saada suuren yleisön olemaan sitä mieltä, että myös McClintock olisi palannut liian nopeasti takaisin arktisilta alueilta. Mahdollisesti tätä tuki se, ettei McClintock alun perin olisi halunnut edes julkaista omaa arktista narratiiviaan.²⁸⁹

Lisäksi McClintockin näkemykseen luultavasti vaikuttivat ainakin jollakin tavalla lady Franklinin näkemykset tutkimusmatkojen lähettämisestä. Amiraliteetin vähentäessä osuuttaan pelastusretkien lähettämiseen, lady Franklin julkisesti pukeutui kirkkaisiin väreihin mustan sijaan vastustaakseen näitä päätöksiä.²⁹⁰ Kun Raen raportti vuoti lehdistölle lokakuussa 1854, lady Franklinille vielä merkittävämmäksi tuli selvittää, mitä retkikunnalle oli tapahtunut. Samalla hän pyrki palauttamaan Franklinin

---

²⁸⁶ Mitchell, 2009, 263.

²⁸⁷ McGoogan, 2012, 217.

²⁸⁸ McGoogan, 2012, 218.

²⁸⁹ Cavell, 2008, 12.

²⁹⁰ McCorristine, 2018, 143.

kunnian.²⁹¹ McClintockin voidaan katsoa toteuttaneen tutkimusmatkallaan molemmat. Ensinnäkin hänen retkikuntansa löysi lapun, missä kerrottiin Franklinin kuolemasta, ja Erebusen ja Terrorin hylkäämisestä.²⁹² Toisekseen McClintock antoi kunnian Luoteisväylän löytämisestä Franklinille teoksensa loppupuolella. Tämä näkyi esimerkiksi siten, että McClintock kirjoitti:

”--- noista miehistä, jotka menehtyivät velvollisuuden tiellä, mutta eivät ennen kuin olivat saavuttaneet matkansa suuren tarkoituksen – *Luoteisväylän löytämisen*.”²⁹³

McClintock selkeästi toteutti lady Franklinin toiveet, mikä samanaikaisesti selittää sitä, miksei hän niin kovasti vaikuttanut kannattavan uusien tutkimusmatkojen lähettämistä. On nimittäin huomioitava, että uudet tutkimusmatkat olisivat mahdollisesti voinut löytää Franklinin perinnölle epämieluisia asioita. Näitä olisivat saattaneet olla esimerkiksi lisätodisteet kannibalismista. McClintockin retkikunnan päättyessä Franklinin tilanne oli muistamisen kannalta ihanteellisin. Silloin Franklinin tiedettiin menehtyneet traagisesti ja hänen uskottiin toteuttaneen tehtävänsä, eli Franklinin uskottiin löytäneen Luoteisväylän.

Franklinin etsintöjen jatkaminen oli tutkimissani matkanarratiiveissa valtaosassa kannatettu. Yhdessäkään niistä ei erikseen kirjoitettu, etteikö pelastusretkikuntia voisi edelleen lähettää, mutta kun Franklinin kohtalon uskottiin olevan ratkaistu, tarve tutkimusmatkailijoista niille tuntui vähenevän. Ero ennen Raen raporttia ja sen julkaisemisen jälkeen ilmestyneissä matkateoksissa näkyi siis varsin selkeästi.

2.4. Kotiin lady Franklinin luokse

Teemallisesti Franklinin tuominen kotiin lady Franklinin luokse tai ainakin lady Franklinin tuskan helpottaminen tuomalla tietoa retkikunnan tilanteesta olivat luultavasti tärkeimpiä syitä pelastusretkien järjestämiseksi. Niin tutkimusmatkailijat itse kertoivat. Ainakin Franklinin oman tilanteen helpottamisen lisäksi. Näin oli varsinkin niillä tutkimusmatkailijoilla, jotka uskoivat Franklinin olevan vielä hengissä. Tämän lisäksi oli McClintockilla, ja ennen Raen raporttia julkaistuissa matkateoksissa, halu lievittää lady Franklinin kaipuuta ja tuskaa, nousi merkittäväksi tekijäksi. Kyseinen

---

²⁹¹ McCorristine, 2018, 144.

²⁹² McClintock, 1859, 286.

²⁹³ McClintock, 1859, 351. “--- men who perished in the path of duty, but not until they had achieved the grand object of their voyage – the *Discovery of the North-West Passage*.”

teema nousee esille kaikissa tutkimissani matkanarratiiveissa paitsi Raen raportissa joillakin tavoilla. Raen raportti oli tutkimistani matkanarratiiveista ainoa, missä lady Franklinia ei mainittu ollenkaan.

Lady Franklinista kirjoittamisen määrä vaihteli matkanarratiiveissa. Kane kirjoitti hänestä vähemmän kuin muut, mutta myös Kanen narratiivissa lady Franklinin mainittiin useita kertoja. Tutkimusmatkailijat, jotka olivat lady Franklinin rahoittamilla tutkimusmatkoilla, vaikuttaisivat kirjoittaneen hänestä enemmän. Samalla lady Franklinin merkitys Franklinin etsimisessä korostui. Luonnollisesti osasyinä tähän olivat juuri käytännölliset syyt, sillä lady Franklinin rooli tutkimusmatkojen rahoittajina. Myös niille tutkimusmatkailijoille, jotka olivat läheisempiä lady Franklinille, kirjoittivat hänestä ja hänen merkityksestään enemmän. Näin oli varsinkin Bellotin suhteen, joka kirjoitti narratiivinsa alkuun kymmeniä sivuja ajastaan lady Franklinin kanssa.

Toinen yhdistävä teema matkanarratiiveissa liittyen lady Franklinin säälintään oli se, että hänen ei ajateltu pystyvän suremaan Franklinin kuolemaa ennen kuin lopullinen tieto hänen aviomiehensä kohtalosta olisi tullut.²⁹⁴ Tämä vaikuttaisi lisänneen valtavasti tutkimusmatkailijoiden halua tuoda edes jotakin tietoa Frankliniin liittyen. Se, että tutkimusmatkoilta ei saatu tuotua Franklinia tai tietoa hänestä, nousi merkittävästi varsinkin esille Snow'n, Kennedyn, Bellotin ja Kanen teksteissä. Monet heistä kirjoittivat esimerkiksi pahoittelujaan teoksiensa loppuun samalla toivoen tulevien retkien tuovan enemmän tietoa. Esimerkiksi Snow kirjoitti, että kaikki tieto huolimatta siitä, kuinka epäselviä ja epätydyttäviä ne olivat, olivat hänestä kuitenkin tärkeitä.²⁹⁵

Syy siihen, miksi lady Franklinia korostettiin tutkimusmatkoja perustellessa, oli luultavasti se, että parin yhdistäminen näyttäytyi suurelle yleisölle erittäin jalona; Franklin ei olisi ollut raa'assa, kylmässä erämaassa, vaan rakastavan vaimonsa luona turvassa. Rakastavan parin pitäminen erillään näytettiin myös jo itsessään eräänlaisena julmuutena. Tämän lisäksi Lady Franklinin merkitys hänen kadonneen aviomiehensä etsinnöissä oli ehdottoman olennainen. Tämä näkyi useissa teksteissä siten, että hänen asemaansa korostettiin erittäin paljon ja häntä jopa usein kiitellään niissä. Esimerkiksi Kanen matkateoksen alussa kertovassa Franklinin elämäkerrassa mainittiin, kuinka

---

²⁹⁴ Russell, 2005, 51.

²⁹⁵ Snow, 1851, 316.

lady Franklin harjoittama etsintä oli tullut maailmankuuluksi.²⁹⁶ Lady Franklinista oli tullut merkittävä osa Franklinin tarinaa, eikä häntä voitu siitä erottaa.

Lady Franklinin vaikutus siihen, miksi etsintöjä järjestettiin, voidaan nähdä kaksiosaisena. Näistä ensimmäinen on, että hän itse maksoi henkilökohtaisista varoistaan tutkimusmatkoja, sekä keräämällä varoja niitä varten. Tutkimusmatkojen tarkoituksena oli selvittää hänen miehensä kohtalo. Varsinkin se, että lady Franklinin käytti omia varojaan retkikunnan etsimiseksi, nostettiin useissa matkateoksissa ihannoiduksi ja arvostetuksi asiaksi. Esimerkiksi Snow kirjoitti asiasta näin:

”Lady Franklin myös, todellisen vaimon omistautumisella, tarjosi sinä vuonna yksityisistä varoistaan palkkion --- sille alukselle tai aluksille, jotka lähdettyään tavallisilta kalastusalueiltaan löytäisi tai tarvittaessa tarjoaisi tehokkaasti apua kadonneelle retkikunnalle tai mille tahansa sen osalle.”²⁹⁷

Myöhemmin Snow kirjoitti myös ihannoiden siitä, kuinka lady Franklin otti kaikki varansa, mihin hän laillisesti pääsi käsiksi, tähän tarkoitukseen. Snow mukaan kyseinen summa oli noin 3000–4000 puntaa.²⁹⁸ Vuonna 2017 tämä summa olisi noin 398 000–530 000 puntaa.²⁹⁹ Lady Franklinin rahoitusten myötä tutkimusmatkoja oli mahdollista järjestää useampia kuin pelkästään esimerkiksi amiralteetin toimesta. Esimerkiksi McClintock kirjoitti tästä näkökulmasta. Hänen mukaansa, koska Ison-Britannian hallitus päätti, ettei ollut järkevää uhrata ihmishenkiä, mikäli ketään ei olisi mahdollista enää pelastaa, se ei enää lähettäisi pelastusretkikuntia. Lady Franklin ei ilmeisesti ollut tähän tyytyväinen ja alkoi pettymyksestään huolimatta heti järjestää omakustanteista tutkimusmatkaa. Monet merkittävät tiedemiehet tarjosivat apuaan tähän tarkoitukseen ja he keräsivät nopeasti suuren summan pelastusretkikuntiin. McClintock nimitti kyseisiä pelastusretkikuntia ”jaloksi pyrkimykseksi”.³⁰⁰ Lady Franklinin vaikutus pelastusretkikuntien lähettämiseen oli siis hyvin merkittävä jo käytännöllisessä mielessä.

---

²⁹⁶ Kane, 1857, xii-xiii.

²⁹⁷ Snow, 1851, 4-5. “Lady Franklin, also, with the true devotedness of a wife, offered in that year, from her private means, a reward --- to any ship or ships, which, departing from the usual fishing grounds, might discover, and, if needed, afford effectual relief to the missing expeditions, or any portion of it.”

²⁹⁸ Snow, 1851, 10.

²⁹⁹ Bank of England, ”Inflation”, käytetty 02.06.2018.

³⁰⁰ McClintock, 1859, 3-4. ”--- noble effort”.

On sinänsä mielenkiintoista, millä antaumuksella lady Franklin etsi kadonnutta aviomiestään. Kun pariskunta oli yhdessä, he eivät juurikaan viettäneet aikaa toistensa kanssa. Joinakin aikoina pariskunta saattoi viettää kolmesta vuodesta vain kuusi kuukautta samassa paikassa, vaikka Franklinit olisivat olleet samalla mantereella.³⁰¹ Tutkimusmatkailijoiden teosten perusteella kuitenkin saisi kuvan, että lady Franklin olisi erityisen omistautunut vaimo. Tosin on huomioitava, että Franklinin ja lady Franklinin elämää ei teoksissa juurikaan käsitellä ennen Franklinin retkikunnan katoamista.

Matkanarratiiveissa lady Franklinin merkittävä vaikutus oli se, että hänen luokseen haluttiin palauttaa hänen kadonnut aviomiehensä tai ainakin tieto siitä, mitä tälle tapahtui. Matkakirjoissa kirjoitettiin usein selkeästi säälistä lady Franklinia kohtaan ja hänen kohtalostaan. Tämä näkyi esimerkiksi siten, että useissa kohdissa mainitaan asioita siitä, kuinka kamala olo lady Franklinilla olisi, mikäli etsinnät palaisivat tuloksettomina. Esimerkiksi Bellot kirjoitti, kuinka:

”Jokaisen hankaluuden myötä ajatukseni palaavat heihin, joita etsimme, sekä Lady Franklin-parkaan. Millainen mahtaisi hänen lohduttomuutensa olla, jos *Prince Albert* palaisi tänä vuonna jälleen saavuttamatta sen tehtävää!”³⁰²

Bellot ilmaisi siis pettymystä siihen, että jos hän ei pystyisi tuomaan tietoa juuri lady Franklinille. Samalla lady Franklinin lohduttomuus rinnastetaan siihen tuskaan ja kärsimykseen, mitä Franklinin ryhmineen koki. Tämä antoi osviittaa siitä, miten paljon sääliä lady Franklinia kohtaan tunnettiin, sillä se oli verrattavissa fyysiseen kipuun ja nälänhätään.

Tutkimusmatkailijoiden teoksesta ilmenee myös, kuinka suuressa suosiossa lady Franklin vaikuttaisi olleen. Hänen yrityksensä etsiä aviomiestään vaikuttivat saavan valtavaa suosiota sekä tutkimusmatkailijoissa, että julkisesti. Esimerkiksi Snow kirjoitti aiheesta seuraavanlaisesti:

”Kun kuljimme läpi ylimmän kannen, ”Tuo on Lady Franklinin oma alus, jonka hän lähettää etsimään miestään,” kuului monelta. ”Menestystä Prince Albert!” huudettiin

---

³⁰¹ Russell, 2005, 47.

³⁰² Bellot, 1855, 205. “With every difficulty that presents itself to us my thoughts recur to those we are in search of, and to poor Lady Franklin. What would be her despair should the *Prince Albert* return again this year without being able to accomplish its mission!”

ääneen ja ”Palatkaa turvallisesti ja menestyksekkäinä” lisättiin muiden toimesta, jotka toivoivat meille hyvää.”³⁰³

Tämä näkemys myös arktisissa narratiiveissa ei ole mitenkään yllättävä. Lady Franklinin tarina osana hänen aviomiehensä tarinaa oli tunnettu varsinkin Englannissa. Tämä näkyi esimerkiksi jo siitä, että yksi 1850-luvun tunnetuimmista lauluista Englannissa oli nimeltään ”Lady Franklin’s Lament”.³⁰⁴ Sen aiheena oli lady Franklinin tuska ja kaipuu miehensä luo. Laulun suosio ja sen aihe antavat varsin selkeän kuvan viktoriaanisesta suhtautumisesta lady Franklinin etsintäyritykseen. Lisäksi mielikuva lady Franklinista heikkona naisena, joka sai surustaan voimaa jatkaa, oli hyvin vetoava suureen yleisöön. Tämä näkökulma taas sai käännytettyä ihmisiä hänen puolelleen.³⁰⁵

Lady Franklinin asettaminen keskeiseksi syyksi siihen, miksi Franklinia etsittiin, voidaan nähdä liittyvän paljolti myös ajan käsitykseen eri sukupuolista, sekä niiden suhteesta painokulttuurissa. Viktoriaaninen kunnioitettava nainen oli kodin ympäröimänä, ja korkeamoraalinen henkilö,³⁰⁶ joka pystyi löytämään voimaa surustaan samalla, kun taisteli kohtaloa vastaan.³⁰⁷ Tämä mielikuva sopi erinomaisesti paitsi viktoriaaniseen kuvaan naisista ja vaimoista, mutta myös toimi huomiota herättävänä tarinana. Se herätti paljon myötätuntoa, mutta myös kannatusta tutkimusretkien lähettämiseksi. Vastaavasti tuki tutkimusretkille sopi sekä tutkimusmatkailijoille, että lady Franklinille. Tämän lisäksi lady Franklin itse rahoitti tutkimusretkikuntia ja näin ollen varmisti, että Franklinin etsinnät eivät loppuneet. Ei ole siis yllättävää, että kaikissa paitsi yhdessä tutkimassani matkakirjassa lady Franklin oli keskiössä oleva henkilö, ja että hänen avullaan perusteltiin pelastusretkien lähettämistä. Ainoana poikkeuksena oli Rae, joka ei virallisemmassaan ja Franklinin retkikunnan kannalta epämieluisassa raportissaan luultavasti kokenut sopivaksi ottaa esille lady Franklinia.

---

³⁰³ Snow, 1851, 30. “As we passed through the first bridge, “That is Lady Franklin’s *own* vessel, which she is sending out to search her husband”, was heard from many. “Success to the ‘Prince Albert!’” was shouted aloud; and “May you return safe and prosperous!” was added by others who wished us well.”

³⁰⁴ McCannon, 2012, 134.

³⁰⁵ Russell, 2005, 52.

³⁰⁶ Mitchell, 2009, 266.

³⁰⁷ Russell, 2005, 52.

2.5. Mainetta ja mammonaa

On varsin mielenkiintoista, ettei matkateoksissa merkittäviksi syiksi etsiä Franklinia tai hänen miehistöään nouse missään muodossa tutkimusmatkailijoiden henkilökohtaiset ja itsekkäät syyt. Näiden esittäminen tärkeinä olisi varmasti tehnyt vahinkoa matkailijoiden omille kuville, mikä selittää niiden puutetta. Koska taloudelliset, sekä maineen tuomat hyödyt olivat kuitenkin merkittäviä, niiden voidaan olettaa olevan jollakin tavalla taustalla. Näin oli huolimatta siitä, että tutkimusmatkailijat eivät halunneet korostaa niitä millään tavalla.

Yksi selkeä syy tämän aiheen puuttumiseen oli viktoriaanisen ajan suhtautuminen rahaan. Raha oli viktoriaanisessa Isossa-Britanniassa tabu, minkä ajateltiin saastuttavan ihmisen. Viktoriaaniset lukijat olivat tottuneet tarinoihin, joissa rahantavoittelu houkutteli vain nopeita rangaistuksista, mitkä tulisivat vararikon, häpeän ja kerjäläiseksi joutumisen muodoissa. Tämä ajatustapa luonnollisesti toi epäluuloa rahantekoa kohtaan.³⁰⁸ Franklinin etsiminen taloudellisten etujen vuoksi olisi helposti voitu nähdä juuri tällaisena tarinana, missä tutkimusmatkailija halusi taloudellisesti hyötyä toisten ahdingosta. Yksi kritiikki, mitä Rae sai, oli juuri se, että hänen epäiltiin palanneen arktisilta alueilta aikaisemmin palkkion toivossa.

Toisekseen tutkimusmatkailijoiden oletettiin olevan herrasmiehiä. Tämä tarkoitti, että heiltä odotettiin monia asioita, kuten korkeaa moraalia ja älyä, sekä sitä, etteivät he olleet kiinnostuneet pelkästään rahasta. Lisäksi herrasmiehen oletettiin toimivan oikein senkin uhalla, että se toisi hänellä taloudellista haittaa.³⁰⁹ Rahasta liiaksi kirjoittaminen olisi ensinnäkin saanut kirjoittajan vaikuttamaan siltä, että hän oli liian kiinnostunut aiheesta epämiellyttäväksi asti. Toisekseen se olisi saanut tutkimusmatkailijat vaikuttamaan vähemmän herrasmiesmäisiltä.

Sen sijaan rahan käyttäminen Franklinin retkikunnan etsimiseen saakin kunnioitusta ja kuvattiin tutkimusmatkailijoiden teksteissä arvostettavana tekona. Tutkimusmatkailijat itse eivät vaikuta käyttävän varojaan, mutta lady Franklinin toimet ja varojen käyttö tähän tarkoitukseen keräävät kiitosta. Esimerkiksi Snow kirjoitti, kuinka:

---

³⁰⁸ Herbert, 2002, 190.

³⁰⁹ Mitchell, 2009, 271.

“Monet lukijoistani tietävät, että Lady Franklinia auttoivat hänen ystäviensä ennakkotilaukset, kun hänen omat varansa olivat riittämättömät; ja liitteessä tulee olemaan lista noista hyväntekijöistä.”³¹⁰

Samalla kiitosta saavat lady Franklinin ystävät, jotka auttoivat taloudellisesti tutkimusmatkoja. On kuitenkin huomioitava, että nämä ystävät olivat luultavasti erittäin varakkaita itsekkin, ja saivat huomattavan paljon positiivista huomiota toimillaan olemalla esimerkiksi listattuna myyntimenestyksiksi nousseiden teosten lopussa. Tähän Snow ei kuitenkaan tuonut juuri huomiota paitsi mainitsemalla näiden listojen olemassaolon, sekä kiittämällä erityisesti amiraliteetin johtohahmoa, joka oli yksi lahjoittaneista.³¹¹ Tämä kiitos voi itsessään olla tapa saada myös Snow näyttämään hieman paremmalta amiraliteetin silmissä.

Rahan käyttäminen Franklinin etsimiseen sai kehuja myös muidenkin suhteen kuin suoraan lady Frankliniin liittyen. Esimerkiksi Kane kehui oman tutkimusmatkansa rahoittajaa, eli Henry Grinnellia, matkanarratiivissaan.³¹² Grinnell sai tätä kautta erityisen paljon positiivista huomiota, sillä koko Kanen matka oli nimetty hänen mukaansa ja näin ollen hänet myös mainittiin Kanen teoksen nimessä. Taloudellisella panostuksella Grinnell sai siis tietyllä tavalla vaihdettua materiaalista omaisuutta arvostukseen.

Oikein toimiminen sen sijaan oli jotakin, mistä tutkimusmatkailijat kirjoittivat hyvinkin paljon, sillä Franklinin etsiminen kuvattiinkin juuri tällaisena tekona. Useat tutkimusmatkailijat kirjoittivat, kuinka heistä oli tärkeää, että Franklinia etsittäisiin ja hänet pyritäisiin löytämään. Esimerkiksi Kane kirjoitti näin.³¹³ Oikein tekemiseen ei siis todellakaan sopinut se, että jos Kane olisi seuraavassa lauseessa kirjoittanut haluamistaan palkkioista. Hänen tuli vaikuttaa siltä, että hän tekisi sen pelkästään siitä syystä, että se oli hänestä oikein, sillä se olisi päättänyt paitsi Franklinin, hänen retkikuntansa ja lady Franklinin kärsimyksen. Taustalla ei saanut näkyä itsekkäitä motiiveja kuten kuuluisuuden tavoittelua tai rahaa. McClintock kirjoittikin, että

---

³¹⁰ Snow, 1851, 9-10. “Many of my readers are aware that Lady Franklin was aided by the subscriptions of her friends, her own funds being insufficient; and in the Appendix will be found a list of contributors.”

³¹¹ Snow, 1851, 9.

³¹² Kane, 1857, 15.

³¹³ Kane, 1857, 487.

tämänkaltaiset matkat olivat suosittuja merimiesten keskuudessa,³¹⁴ millä hän tarkoitti pelastusretkikuntien tekemistä. Syy suosioon oli, että ne nähtiin erityisen kunniallisina.

Raha ei siis narratiiveissa nouse merkittäväksi tekijäksi, eikä kukaan kirjoittajista kerro olevansa tutkimusmatkalla sen takia. Valtaosassa tekstejä taloudelliset palkkiot eivät nouse esille ollenkaan. Niissä, missä palkkiot mainitaan jollakin tavalla, maininnat olivat hyvin lyhyitä, negatiivissävytteisiä tai molempia. Esimerkiksi Snow mainitsi sen, että lady Franklin tarjosi omista varoistaan palkkion retkikunnan löytäville.³¹⁵ Kuitenkaan hän ei mainitse tarkasti, millaisesta summasta oli kyse, eikä myöskään osoita itse kiinnostusta sitä kohtaan. Kirjoituksen tarkoitus oli enemmänkin kirjoittaa siitä, kuinka epäitsekästi lady Franklin toimi, eikä millaisen palkkion Snow itse voisi saada.

Palkkiot nousivat lyhyesti esille Bellotin kirjoituksissa, mutta ei hänen itsensä suhteen. Bellot kertoi kirjoituksessaan, kuinka lady Franklin oli tavannut tohtori Wolffin, joka oli myös tarjonnut palveluitaan etsintöjen hyväksi. Vastineeksi Wolff oli vain toivonut, että lady Franklin maksaisi eräälle pappismiehelle, sekä muutamia puntia hänen vaimolleen. Bellotin mukaan lady Franklin oli luvannut välittää tiedon amiraliteetille, koska ei tiennyt, kuinka vastata pyyntöön.³¹⁶ Tässä kohdassa palkkion eteen toimiminen, vaikkakin kohtuullisen pienestä summasta, esitetään selkeästi pahana asiana. Bellotin suhtautuminen palkkion pyytämiseen vaikuttaisi olevan tyrmistyminen lady Franklinin puolesta. Huomioitavaa on, että myöhemmin Bellot mainitsi, että lady Franklin tarjosi hänelle palkkaa, mutta että hän kieltäytyi siitä. Tarjottua summaa hän ei kerro, mutta syyksi Bellot kirjoitti halustaan edustaa maataan englantilaisten kanssa.³¹⁷ Rahan edelle nousee siis kansallisylpeys, oikeamielisyys, sekä halu olla hyödyksi. Bellot antoi siis esimerkiksi sen, miten pitäisi toimia ja miten ei pitäisi toimia, mikäli haluaisi esiintyä kunnioitettavasti.

Rahasta puhumattomuus voisi johtua osittain myös siitä syystä, että monet tutkimusmatkailijat, jotka kirjoittivat matkanarratiiveja, olivat usein varsin hyvätuloisia jo valmiiksi. He olivat useasti varsin varakkaista perheistä ja omasivat

---

³¹⁴ McClintock, 1859, 7.

³¹⁵ Snow, 1851, 4.

³¹⁶ Bellot, 1855, 113-114.

³¹⁷ Bellot, 1855, 84.

herrasmiestatuksen. Tämän lisäksi valtaosa tutkimusmatkailijoista oli jo valmiiksi oman kotimaansa laivaston palveluksessa varsin hyvissä asemissa. Sen myötä voisi olettaa heidän saavan rahallisen korvauksen myös sitä kautta. Esimerkiksi Kane, joka oli laivaston kirurgi, sai luultavimmin varsin hyvän palkkion työstään. Aihetta Kane ei kuitenkaan käsitellyt matkanarratiivissaan.

Vaikka amiralteetti vähensi osallistumistaan retkikuntien järjestämiseen vuoden 1853 jälkeen, ja lopetti palkkojen maksaminen tutkimusmatkailijoille maaliskuussa 1854,³¹⁸ monet Ison-Britannian alaisuudessa olleista tutkimusmatkailijoista olivat kuitenkin saaneet palkkionsa jo ennen tätä. Lisäksi esimerkiksi Kane oli toimi yksityisesti rahoitetun Grinnellin alaisuudessa, eikä Britannian amiralteetin. On huomioitava myös se, että lady Franklin jatkoi tutkimusretkien lähettämistä omista varoistaan, eli palkkion saaminen oli periaatteessa vielä mahdollinen vaihtoehto. Tosin esimerkiksi Snow ei sellaista vaatinut ilmoittauduttuaan lady Franklinin palvelukseen.³¹⁹

Erittäin merkittäväksi rahasta kirjoittamisen puutteen tekee se, että amiralteetti oli luvannut suuren palkkion sille retkikunnalle, joka toisi lopullisen tiedon Franklinin ja hänen miehistönsä kohtalosta. Tämä 10 000 punnan palkkio ei nouse esille missään teoksessa, mutta olisi epätodennäköistä, ettei yksikään näistä tutkimusmatkailijoista olisi ollut siitä tietoinen. Sama koskee myös Franklinin retkikunnan 20 000 punnan pelastuspalkkiota. Tämä palkkiosta kirjoittamisen puute oli myös merkittävä sen puolesta, että Raen retkikunta sai amiralteetilta 10 000 punnan palkkion tuomistaan tiedoista.³²⁰ Luonnollisesti, koska kaikki matkateokset – paitsi McClintockin – ilmestyivät ennen kuin Rae pystyi luovuttamaan raporttinsa tai niiden teosten kirjoittajat olivat kuolleet sen ilmestyessä, McClintock oli ainoa, joka olisi voinut kommentoida tätä asiaa. Sitä hän ei tehnyt.

Osasyynä tähän kommentoinnin puutteeseen saattoi olla lady Franklin, joka oli erittäin tyytymätön amiralteetin päätökseen antaa palkkio Raelle. Hän vastusti päätöstä voimakkaasti.³²¹ Koska McClintock oli lady Franklinin rahoittaman retkikunnan johdossa, hänen suututtamisensa aiheesta positiivisesti kirjoittamisella ei välttämättä

---

³¹⁸ McCorristine, 2018, 143.

³¹⁹ McCorristine, 2018, 141.

³²⁰ Houston, 1987, 79.

³²¹ Houston, 1987, 79.

olisi ollut paras vaihtoehto. Jos McClintock olisi kirjoittanut aiheesta negatiivisesti, se olisi silti tuonut aiheelle huomiota. Myös sitä McClintock oletettavasti halusi välttää. Raen kritisoiminen olisi lisäksi aiheuttanut sen, että McClintockin olisi täytynyt kritisoida amiraliteetin päätöstä, mitä hän ei upseerina luultavasti halunnut tai jopa voinut tehdä.

Ongelmallista Raen saaman palkkion suhteen oli myös se, että hänen kriitikkonsa syyttivät häntä rahanahneudesta. Englannissa osa heistä koki, että Rae olisi voinut jatkaa pitemmälle Franklinia etsiessään, mutta palasi takaisin aikaisemmin saadakseen palkkion.³²² McClintockin suhtautuminen tähän ei tule selväksi hänen kirjoituksissaan, mutta syyt aiheesta vaikenemiseen ovat luultavasti samat kuin aikaisemmassa kappaleessa esittelemäni. Raen tilanne saattoi kuitenkin mahdollisesti muokata McClintockin omaa kirjoitustapaa rahan suhteen.

Menestyksekkäät tutkimusmatkailijat, jotka onnistuisivat selvittämään Franklin kohtalon, saattoivat saada taloudellisen palkkion kuitenkin epäsuorasti. Koska monet tutkimusmatkailijoiden matkateokset pelkästään kadonneen retkikunnan etsimisestä olivat myyntimenestyksiä, Franklinin löytäneen tutkimusmatkailijan narratiivi olisi suurella todennäköisyydellä ollut valtava myyntimenestys. Se taas mahdollistaisi suuria taloudellisia hyötyjä teoksen kirjoittaneelle. Sama koskisi myös sitä teosta, joka kertoisi Franklinin retkikunnan löytämisestä, olisi tuonut myös paljon mainetta sen kirjoittajalle. Esimerkiksi McClintockin teos *The voyage of the 'Fox' in the Arctic seas: A narrative of the discovery of the fate of Sir John Franklin and his companions*, mikä oli tässä tutkimuksessa yksi tutkimistani matkateoksista, myi 7000 kopiota jo ennen varsinaista julkaisuaan.³²³ McClintockin ja muiden tunnettujen tutkimusmatkailijoiden ei siis tietyllä tavalla tarvinnut tavoitella taloudellisia hyötyjä palkkioiden kautta, sillä muitakin linjoja siihen oli.

Brittiläisille tutkimusmatkailijoille olisi mahdollista saada arvostusta muillakin tavoilla. Tällainen olisi esimerkiksi ritarin arvon saaminen arktisiin retkikuntiin osallistumisesta. Monet aikaisemmat tutkimusmatkailijat olivat jo saaneet kyseisen arvon sankariteoistaan pohjoisessa, minkä takia Franklinin retkikunnan pelastamisesta sen

---

³²² McGoogan, 2012, 217.

³²³ Craciun, 2016, 34.

saaminen tuskin olisi ollut mahdoton haave. Esimerkiksi Franklin oli saanut arvonimen toiselta maaretkeltään arktiselle Mackenzie-joelle.³²⁴ Arvonimen saaminen ei olisi ollut mahdoton haave tutkimusmatkailijalle, joka olisi pelastanut Franklinin retkikunnan. Vaikka Rae ei siitä kirjoittanutkaan raportissaan, hän ainakin haaveili saavansa ritarin arvonimen. Monien hänen aikalaistensa mukaan Rae olisi ollut sen arvoinenkin.³²⁵ Rae ei sitä kuitenkaan milloinkaan saanut, vaikka olisi 22 vuoden arktisen rannikon kartoituksen jälkeen ollut siihen muuten erinomainen vaihtoehto.³²⁶ Luultavasti Raen kohtalo oli myös yksi syy, miksei McClintock kirjoittanut hänestä juurikaan.

Samalla tavalla kuin taloudellisista hyödyistä kirjoittaminen oli paha asia, myöskään maineestaan tavoittelusta kirjoittaminen ei ollut suotavaa. Sitäkään ei näin ollen narratiiveissa esiinny. Kukaan tutkimusmatkailijoista ei ilmoita tästä siitä missään muodossa. On toisaalta muistettava se, että koska osa tutkimusmatkailijoista oli muita kuin brittejä, se, ketkä voisivat mahdollisesti tämän arvonimen saada, oli pienempi. Heille olisi kuitenkin mahdollista silti saada kotimaissaan mainetta ja arvostusta Franklinin löytämisen myötä.

Näin oli esimerkiksi Kanen suhteen, jonka maineen ja suosion saamisesta paras esimerkki tapahtui hänen kuolemansa jälkeen. Kane, jota pidettiin Yhdysvalloissa kansallisena sankarina ja jonka matkakirjasta tuli myyntimenestys, kuoli vuonna 1857. Kuitenkin hänen hautajaisissaan oli niiden järjestämisen aikaan suurin määrä osallistujia Yhdysvaltojen historiassa. Määrä jäi toiseksi vasta vuonna 1865 järjestetyille Abraham Lincolnin hautajaisille.³²⁷ Tilanne oli erittäin kuvaava, mikäli tutkimusmatkailija, joka epäonnistui tehtävässään, eikä juuri edistänyt Franklinin löytämistä, saattoi silti nousta lähes samankaltaiseen suosioon salamurhatun presidentin kanssa.

Paitsi, että tutkimusmatkailijat ja lady Franklin saivat mainetta ja varoja pelastusretkikuntien kautta ja niitä varten, myös Franklinin itsensä voidaan nähdä tulleen kuuluisammaksi lukuisten pelastusretkikuntien lähettämisen kautta. Franklinin kuuluisuus oli käytännössä erityisen hyödyllistä kaikille mukana olleille osapuolille, paitsi tietysti Franklinin oman retkikunnan jäsenille. Sitä kautta mainetta ja mammonaa

---

³²⁴ Grant, 2011, 107.

³²⁵ McGoogan, 2012, 218.

³²⁶ Houston, 1987, 78.

³²⁷ McCannon, 2012, 138.

saivat paitsi tutkimusmatkailijat, mutta myös lady Franklin. Vaikka matkakirjoissa asiasta ei puhuta suoraan, jatkuva Franklinin ylistäminen ja hänen etsimisensä tekivät eräänlaisen itseään ruokkivan kuuluisuuden ja taloudellisen hyödyn kehän. Tarkoitan tällä sitä, että koska Franklinia etsittiin paljon, hänen kuuluisuutensa kasvoi, mutta häntä myös etsittiin paljon, koska hän oli kuuluisa ja suosittu. Kuitenkin tämä oli aiheena sellainen, etteivät tutkimusmatkailijat voineet kirjoittaa siitä teoksiinsa juurikaan.

2.6. Poliittiset syyt

Yksi syy siihen, miksi poliittiset syyt voidaan nähdä merkittävänä taustatekijänä, oli viktoriaanisen ajan suhtautuminen arktisiin alueisiin. 1800-luvulla arktinen pohjoinen oli viimeisimpiä valloitettavia alueita, minkä avulla rauhanaikana valtioille oli mahdollista tehdä sankariretkiä samalla kuitenkin haastamatta sosiaalista järjestystä kotimaissaan. Useilla trooppisilla alueilla oli esimerkiksi siirtomaita, minkä takia sankaruuksien hankkiminen niitä kautta hankalampaa.³²⁸ Lisäksi arktiset tutkimusmatkat mahdollistivat voitokkaat retket ilman tarvetta sotiin, jotka olisivat olleet taloudellisesti ja poliittisesti vielä hankalampia. Näistä syistä, vaikka nimellisesti kaikkien retkikuntien ensimmäisenä tarkoituksena oli Franklinin ja hänen miehistönsä pelastaminen, taustalla oli varmasti muitakin syitä. Kaikki tutkimusmatkailijat olivat arktisessa pohjoisessa omien maidensa edustajia, ja heidän toimiaan pitää heijastaa tätä tietoa vasten. Esimerkiksi monet tutkimusmatkailijoista olivat upseereita kotimaidensa laivastoissa, mikä vahvistaa tätä merkitystä ennestään.

Vaikka teemana poliittiset syyt olivat arktisissa tutkimusmatkoissa usein taustalla, niistä kirjoitettiin suoraan varsin vähän. Useimmiten tutkimusmatkailijat kirjoittivat kotivaltioistaan tai maanmiehistään jossakin välissä ylistävään sävyyn, mutta varsinaisista tavoitteista, kuten alueiden valloittamisesta tietyn lipun alla tai Luoteisväylän löytämisestä kaupankäynnin parantamiseksi, ei voitu kirjoittaa. Syitä tähän olivat esimerkiksi kansainvälinen lukijakunta takia tai se, että nimellisesti kyseessä olivat pelastusretkikunnat. Vaikka kyseisen teeman siis voidaan sanoa olevan taustatekijänä kaikissa tutkimissani matkanarratiiveissa, siitä kirjoittamista tietyillä tavoilla jopa välteltiin. Huolimatta näistä seikoista termit kuten ”maanmieheni” olivat tavanomaisia oikeastaan kaikissa tutkimissani matkanarratiiveissa.

---

³²⁸ Hill, 2007, 419.

Useimmat tutkimusmatkailijoista kirjoittivat kuitenkin kotimaistaan jollakin tavalla ihannoivasti. Esimerkiksi tilaisuutta mainita omasta kotimaastaan olevia aluksia ja retkikuntia teoksissa hyödynnettiin usein. Tämä näkyi vaikkapa siinä, kun Kane kirjoitti jäästä, joka ”kannatteli amerikkalaista retkikuntaa heidän etsiessään Sir John Franklinia”.³²⁹ Useimmiten nämä kehu tulivat siten, että todellisuudessa tutkimusmatkailijat kehuivat esimerkiksi kansalaisten luonnetta.

Ainoat, jotka eivät erityisemmin kirjoita kotimaastaan erittäin kehuilla sävyillä, olivat Rae ja Bellot. Bellotilla syy oli se, että hän vaikutti toivovan, että Ranska toimisi moraalisesti oikein. Samalla Ranska olisi voinut osoittaa olevansa yhtä hyvä tai jopa parempi, kuin muut valtiot. Näin Ranska olisi voinut tehdä esimerkiksi lähettämällä retkikuntia etsimään Franklinia, mitä se ei ollut vielä tehnyt. Raella syy vaikutti olevan enemmän yhteisen surun korostaminen kuin se, etteikö hän olisi ihannoinut kotimaataan. Rae ei siis myöskään kritisoinut kotimaataan, ja Bellotikin vain hyvin tietyissä asioissa.

Yhtenäisenä teemana voidaan nähdä olevan se, että Franklinin etsimisen kirjoitettiin olleen ensisijaisesti Englannin, englantilaisten ja yleisesti Ison-Britannian tehtävä. Kaikki tutkimani tutkimusmatkailijat mainitsivat jossakin välissä sen, että Iso-Britannia tai Englanti etsi sir John Franklinin retkikuntaa. Esimerkiksi Snow kirjoittaessaan Henry Grinnellista, joka oli yhdysvaltalainen, mutta rahoitti esimerkiksi Kanen tutkimusmatkan, ei jätä mainitsematta, että tämä ”avusti tänä vuonna etsinnöissä, mitä Englanti teki löytääkseen urheat lapsensa”.³³⁰ Rae taas ei kirjoita aivan yhtä selkeästi asiasta, mutta koska hän paitsi raportoi matkastaan Britannian amiraliteetille ja myös kirjoitti Franklinin retkikunnasta ”maanmiehinään”³³¹, voidaan Raen katsoa osallistuneen tähän kyseiseen teemaan.

Englantilaiset ja britit itse vaikuttivat omaavan myös ajatuksen siitä, että Franklinin etsiminen oli ensisijaisesti Ison-Britannian tehtävä. He eivät esimerkiksi kirjoita juurikaan muiden kansallisuuksien tai valtioiden tekemistä retkistä arktisille alueille Franklinia etsiessään. Poikkeus oli, jos he sattuivat kohtaamaan itse tällaisia retkikuntia.

---

³²⁹ Kane, 1857, 189. “--- holding the American expedition in search of Sir John Franklin ---.”

³³⁰ Snow, 1851, 294. “--- to aid in the search that England was making this year after her gallant children.”

³³¹ Rae, 1854, iv.

Englantilaiset eivät varsinkaan kokeneet juurikaan tarpeelliseksi perustella millään tavalla sitä, miksi juuri englantilaiset olivat etsimässä Franklinia. Se vaikuttaisi olevan heille eräänlainen itsestäänselvyys. Franklin oli englantilainen sankari, ja sen takia hänet täytyi pelastaa. Esimerkiksi McClintock kirjoitti, kuinka:

”On tarpeetonta lisätä, että tämä suuren yleisön mielipiteen esittäminen vahvisti omaa mielikuvaani, että tämä loisteliäs tehtävä, mikä minulle oli uskottu, oli todellisuudessa *suuri kansallinen velvollisuus*.”³³²

McClintock, joka oli englantilainen, näki Franklinin etsimisen siis kansallisena velvollisuutena. Tämä voi johtua laajemmin siitä, että arktiset tutkimusmatkat olivat briteille tapa paitsi luoda kansallistunnetta, ne myös ylläpitivät Ison-Britannian globaalia statusta.³³³ Se, ettei Iso-Britannia kykenisi laivastollaan, mikä oli kasvanut Napoleonin sotien jälkeen sisältämään 4000 upseeria ja 140 000 merimiestä,³³⁴ lukuisten tutkimusmatkojen jälkeenkään pystynyt löytämään yhtä upseeriaan, olisi ollut varsin kiusallista Ison-Britannian kannalta. Erityisen kiusallista se olisi ollut, mikäli kuninkaallinen laivasto joutuisi turvautumaan vieraiden valtioiden avustukseen. Tätä siis tuskin haluttiin korostaa ainakaan englantilaisten toimesta.

On myös muistettava, että Franklinin etsiminen toimi erinomaisena kulissina laivaston toiminnalle. Franklinin etsiminen toimi hyvänä selityksenä sille, miksi laivasto teki useita matkoja arktiseen pohjoiseen. 1800-luvun puolivälissä Iso-Britannia omasi valtavat intressit suojata taloudellisia hyötyjään maailmanlaajuisesti. Se yhdistettynä laajaan militaariseen voimaan, ja erityisesti laivastoon, tarkoitti, että tarvittaessa ne pystyttiin suojaamaan voimakeinoin.³³⁵ Samanaikaisesti Iso-Britannia kuitenkin pyrki toimimaan yleisesti konflikteja välttelevällä tavoilla ja hyödyntämällä merivoimaansa rauhanomaisesti. Tämä tarkoitti, että Iso-Britannia pyrki turvaamaan taloudelliset etunsa ilman varsinaisia sotia, etteivät esimerkiksi Ranska ja Yhdysvallat provosoinnin seurauksena yhdistyisi uhkaamaan näitä intressejä.³³⁶ On siis mahdollista, että Ison-Britannian laivaston lukuiset alukset, jotka olivat arktisessa pohjoisessa etsimässä

---

³³² McClintock, 1859, 11. “It is needless to add that this experience of public opinion confirmed my own impression that the glorious mission intrusted to me was in reality a *great national duty*.”

³³³ David, 2000, 2.

³³⁴ Grant, 2011, 101.

³³⁵ Matzke, 2001, 20.

³³⁶ Hunter et al., 2008, 19.

Franklinia, olivat samalla turvaamassa Luoteisväylää. Luoteisväylä olisi löytyessään omannut valtavan potentiaalin taloudellisesti arvokkaana kauppareittinä, minkä takia sen suojaaminen olisi ollut Ison-Britannian intressien mukaista.

Brittiläinen Snow jakoi kirjoituksissaan McClintockin näkökulman. Hän selkeästi ilmaisi mielipiteensä siitä, että Franklinin etsiminen oli Englannin tehtävä. Se oli myös velvollisuus, mikä oli suoritettava. Tämä näkyi esimerkiksi, kun Snow kirjoitti, kuinka retkikunta ”auttaa etsinnöistä, mitä Englanti teki tänä vuonna löytääkseen hänen urheat lapsensa”.³³⁷ Kuitenkin samanaikaisesti Snow asetti toiset valtiot samanlaisen velvollisuuden alle. Esimerkiksi Snow’n retkikuntalaisten tavatessa luutnantti De Haven johtaman yhdysvaltalaisen retkikunnan, Snow kirjoitti, kuinka Henry Grinnell oli ”halunnut maksaa osan Yhdysvaltojen hallituksen tekemästä lupauksesta Lady Franklinille”.³³⁸ Hyvin mielenkiintoista on Snow’n käyttämä sana ”redeem”, minkä voi kääntää suomeksi tarkoittamaan esimerkiksi ”maksaa”, ”korvata”, ”hyvittää” tai ”sovittaa”. Yhdysvallat oli Snow’n mukaan siis tietyllä tavalla velassa lady Franklinille, kunnes retkikuntia oli lähetetty.

Erottavana tekijänä McClintockin kanssa oli kuitenkin juuri se, että Snow vaikuttaisi arvostaneen Franklinin etsinnöissä enemmän yksilöitä kuin kansallisuutta. Tämän hän ilmaisi suoraan kirjoittamalla, kuinka:

”Kaikki eksklusiivinen kansallisuus laitettiin sivuun. Me olimme kaikki osana samaa jaloa tavoitetta; me kaikki pyrimme eteenpäin samassa eläväisessä ja jännittävässä kilpailussa, ja kenenkään ei pitäisi olla kateellinen heidän edistyksestään siinä.”³³⁹

Snow’n näkökulma vaikuttaisikin olevan, että heidän jalo tehtävänsä, eli Franklinin retkikunnan etsiminen, oli merkittävämpää kuin ryhmien välillä olevat erot. Tämä näyttäisi olevan melkein päinvastainen mahdollisten taustalla olevien poliittisten etujen ajamisen kanssa. Huolimatta tästä on kuitenkin huomioitava, että Snow’n kirjoituksen kohteina olivat ylempiluokkaiset, valkoihoiset britit ja yhdysvaltalaiset. Lisäksi Snow’n

---

³³⁷ Snow, 1851, 294. ”--- to aid in the search England was making this year after her gallant children”.

³³⁸ Snow, 1851, 293. “--- desiring to redeem the partial pledge given by the government of the United States to Lady Franklin.”

³³⁹ Snow, 1851, 293. “All exclusive nationality was done away with. We were all engaged in the same noble cause; we were all striving forward in the same animating and exciting race, and none should envy the others his advance therein.”

kirjoituksessa Yhdysvallat oli tehnyt lupauksen lady Franklinille, eikä esimerkiksi Britannian amiraliteetille.

Päinvastoin muiden valtioiden edustajat kokevat merkittäväksi perustella sitä, miksi he olivat arktisilla alueilla etsimällä Franklinia. Vaikka heidänkin näkökulmastaan ensisijaisesti Franklinin etsiminen oli Englannin ja Ison-Britannian tehtävä, se ei tarkoittanut, etteivätkö muutkin valtiot voineet osallistua Franklinin etsimiseen. Näin ollen esimerkiksi Bellot ja Kane painottivat osallistuvansa ranskalaisena ja yhdysvaltalaisena tutkimusmatkailijana. Tosin keskenään he pyrkivät tuomaan motiivinsa ilmi erilaisin näkökulmin ja keinoin.

Esimerkiksi Kanen näkökulmasta vaikuttaisi siltä, että se tosiasia, etteivät englantilaiset olleet vielä löytäneet Franklinia, oli myös pettymys, mitä muut valtiot joutuivat paikkaamaan. Hän esimerkiksi kirjoitti lady Franklinin pettymyksistä epäonnistuneisiin matkoihin, ja kuinka lady Franklin oli:

”--- tyytymättömänä uusien hankkeitten herättämiseen, mitä hän maanmiehensä tekivät, hän haki koko maailman yhteistyötä. Kirjeissään Yhdysvaltojen presidentille, mitkä olivat täynnä kaunopuhetta, hän kutsui meitä “saman mielisiksi ihmisiksi, liittäkäämme sydämet ja kädet yhteiseen tavoitteeseen viedäksemme kadonneet tutkimusmatkailijat kolkosta haudastaan.””³⁴⁰

Kane otti siis tietyllä tavalla päinvastaisen näkökulman McClintockiin.

Tutkimusmatkailijoiden tekstien mukaan lady Franklin, joka usein kuvataan juurikin englantilaisena naisena, vaikuttikin olevan valmis antamaan kunnian aviomiehensä löytämisestä toisille valtioille, kunhan hänet olisi löydetty. Kane, joka oli yhdysvaltalainen, ei jättänyt tilaisuutta kritisoida brittien toimintaa ja korostaa oman maansa hienoutta. Samalla, koska tutkimusmatkoista kirjoitetut teokset olivat suosittuja useissa maissa, liian suora toisen valtion arvostelu tai oman kotimaansa ihannointi voisi kuitenkin olla haitallista niiden suosiolle. Tästä syystä Kanen oli merkittävästi kritisoitava Britannian amiraliteettia lady Franklinin kautta.

---

³⁴⁰ Kane, 1857, 15. ”--- not content with stimulating the renewed efforts of her own countrymen, claimed the co-operation of the world. In letters to the President of the United States, full of eloquence of feeling, she called on us, as a “kindred people, to join heart and hand in the enterprise of snatching the lost navigators from a dreary grave.”

Ison-Britannian ja Yhdysvaltojen suhde 1800-luvun puolessavälissä oli monimutkainen. Yhdysvaltojen, joka oli ollut vielä 1700-luvun loppupuolella Ison-Britannian siirtomaa, hankalaa suhtautumista entiseen isäntämaahansa kuvaa se, että samanaikaisesti ylempiluokkaiset yhdysvaltalaiset ihannoivat Ison-Britannian saavutuksia ja instituutioita, mutta vaalien aikaan poliitikot Yhdysvalloissa keräsivät suosiota kuvaamalla Isoa-Britanniaa uhkana valtion turvallisuudelle ja taloudelliselle kasvulle.³⁴¹ Vaikka hiljalleen molemmat osapuolet ymmärsivät yhteistyön merkityksen varsinkin sen taloudellisen arvon vuoksi, Yhdysvaltojen ja Ison-Britannian suhde kiristyi useita kertoja lähes sodaksi 1800-luvulla.³⁴² Tämän voidaan nähdä selittävän Kanen kritisoivaa kirjoitustapaa.

On myös huomioitava se, että Kane näki eräässä kohdassa unta, kuinka hänet esiteltiin kuningatar Victorialle.³⁴³ Kanen isä oli tuomari,³⁴⁴ ja hän itse oli laivastossa kirurgina, eli Kane tuli ylempiluokkaisesta perheestä. On siis mahdollista, että Isoa-Britanniaa, tai ainakin sen saavutuksia, saatettiin ihailla hänen perheessään, kuten oli tavanomaisempaa ylempiluokkaisissa yhdysvaltalaisissa perheissä. Tämä ei kuitenkaan juuri näkynyt Kanen matkakirjassa, vaan hän vaikuttaisi enemmän ihannoineen tiettyjä englantilaisia henkilöitä kuin Englantia tai Isoa-Britanniaa kokonaisuudessaan. Näihin henkilöihin kuuluivat esimerkiksi lady Jane Franklin aviomiehineen.

Kanelle mahdollista Ison-Britannian ihannointia merkittävämpää oli luultavasti se, että Yhdysvallat ja Iso-Britannia omasivat kilpailullisen aseman myös muissakin asioissa. Yhdysvallat alkoi esimerkiksi kiinnostua merten herruudesta, minkä oli pitkään mielletty olevan Ison-Britannian hallinnassa. 1840-luvulle tultaessa Yhdysvallat esimerkiksi teki suunnitelmia Tyynenmeren alueiden hallinnasta, jotka olivat kansainvälisen kisaamisen keskiössä tuohon aikaan. Tämä johtui erityisesti kaupankäynnin merkittävyyydestä.³⁴⁵ Kane, joka oli Yhdysvaltojen laivastossa kirurgina, voitaisiin olettaa asettuvan tässä kisaamisessa oman kotimaansa puolelle.

---

³⁴¹ Herring, 2008, 184.

³⁴² Herring, 2008, 191-192.

³⁴³ Kane, 1857, 196.

³⁴⁴ Ziff, 2003, 64.

³⁴⁵ Herring, 2008, 207.

Sen sijaan Bellot otti Kanen kanssa varsin erilaisen suhtautumisen Isoon-Britanniaan ja kotimaansa kisaamiseen sen kanssa. Huolimatta Ison-Britannian ja Ranskan väleistä, jotka olivat 1800-luvun puolessavälissä kireät,³⁴⁶ Bellot kirjoitti halustaan toimia englantilaisten kanssa. Tämä tulee ilmi esimerkiksi hänen elämäkerrastaan, joka tuli ennen Bellotin matkanarratiivia.³⁴⁷ Vaikka Bellotin teksteistä tulee usein ilmi hänen halunsa tuoda kunniaa myös Ranskalle, hän ei Kanen tapaan tuo ilmi kotimaansa paremmuutta pienillä huomautuksillaan, vaan jopa kritisoi sitä. Joskin tämän kaltaiset huomautukset ovat pääosin Bellotin elämäkerrassa, eikä niitä esiinny oikeastaan hänen varsinaisessa matkakirjassaan samassa määrin.

Onnistuneet tutkimusmatkat pohjoiseen toivat voittoja, kunniaa ja arvostusta niille maille, jotka olivat kyseiset retkikunnat lähettäneet.³⁴⁸ Ranskalaiselle Bellotille tämä näyttäisi olevan merkittävä syy pohjoiseen lähtemiseen, mikä näkyi esimerkiksi Bellotin teoksen alussa olevassa hänen elämäkerrassaan. Siinä kerrottiin, kuinka hän yritti useita kertoja saada Ranskaa lähettämään omaa retkikuntaa etsimään Franklinia.³⁴⁹ Bellotille Ranskan osallistuminen Franklinin etsiminen vaikutti olleen äärimmäisen tärkeää, ja se oli melkein häpeällistä, ettei näin tapahtunut. Lisäksi, koska Bellotin mukaan kaikki muut suuret merivaltiot olivat lähettäneet retkikunnan etsimään Franklinia,³⁵⁰ se olisi ollut tapa myös Ranskalle saada aiheutta ylpeyteen ja toimia oikein. Ranska oli Napoleonin sotien ja vallankumouksiensa takia menettänyt asemaansa Atlantin yhtenä merimahtina.³⁵¹ Vaikka Bellot ei mainitse näitä asioita, kenties tällä tavalla Ranskan olisi ollut mahdollista saada takaisin ainakin osa menetyistä mahdollistaan.

Tutkimani matkanarratiivit vaikuttaisivat pyrkimään näyttämään tietyllä tavalla epäpoliittisia. Vaikka tutkimusmatkailijat pyrkivät esittämään oman kotimaansa jollakin tavalla positiivisessa valossa, varsinaiset poliittiset syyt eivät saaneet esiintyä suhteessa Franklinin etsimiseen. Ainoa hyödyt, mitä valtiot saivat saada, olivat, että ne saisivat

---

³⁴⁶ Herring, 2008, 192.

³⁴⁷ Bellot, 1855, 84.

³⁴⁸ Grant, 2011, 104.

³⁴⁹ Bellot, 1855, 70-71.

³⁵⁰ Bellot, 1855, 69-70.

³⁵¹ Hunter et al., 2008, 19.

kunniaa tehtyään oikein, ja että kyseisen valtion retkikunta oli onnistunut. Sen sijaan esimerkiksi taloudelliset syyt eivät saaneet olla vaikuttavina tekijöinä.

LOPPULAUSE

Tässä tutkimuksessa tarkoitukseni oli tutkia sitä, miten sir John Franklin esitettiin muiden arktisten alueiden tutkimusmatkailijoiden matkanarratiiveissa, sekä miten hänen etsimistään perusteltiin. Pyrin myös vertailemaan, mikäli eri kirjoittajien välillä oli eroja näiden asioiden suhteen, sekä mitä historiallisia, poliittisia tai vastaavia syitä näiden esittämistapojen ja perusteluiden taustalla saattoi olla. Koen tässä tutkimuksessani vastanneeni näihin kysymyksiin.

Tutkimukseni aikana kävi nopeasti ilmi, että Franklin haluttiin esittää suurimmassa osassa arktisia matkakirjoja mahdollisimman positiivisessa valossa. Negatiivinen kritiikki pyrittiin kohdistamaan mieluummin ulkopuolisiin tekijöihin kuin Frankliiniin itseensä. Esimerkiksi huonompien matkareittien valitseminen ei johtunut siitä, etteikö Franklin olisi ollut tarpeeksi kyvykäs valitsemaan turvallisempaa merireittiä, vaan syyksi kerrottiin, ettei hänellä vain ollut karttoja, mitkä olisivat olleen ajan tasalla.

Franklinista kirjoitettiin käytännössä kaikissa tutkimissani matkakirjoissa saman tyylistä joidenkin asioiden suhteen. Ensinnäkin hänen haluttiin kertoa olevan upseeri, ja erityisen sankarillinen sellainen. Kaikissa tutkimissani teksteissä, paitsi Raen raportissa, Franklin julistettiin sankariksi suorasti, eli sanomalla häntä sankariksi, tai epäsuorasti, eli kirjoittamalla siitä, kuinka sankarillisia tekoja hän teki. Myöskään Rae, vaikkei hän aiheesta kirjoittanut, ei suorasti kiellä tätä. Ajanjaksolla näyttäisi olevan myös todella paljon vaikutusta siihen, millaisena sankarina Franklin esitettiin. Viktoriaanisenä aikana hänet esitettiin yläluokkaisena, valkoihoisena upseerina, joka oli lisäksi aikansa mahtavimman merivaltion palveluksessa. Franklinin esitettiin omaavan monia viktoriaanisen ajan ihanteellisia piirteitä – esimerkiksi hänellä kirjoitettiin olleen todella korkea työmoraali, sekä sen tuomaa kokemusta arktisilla alueilla toimimiseen.

Lady Franklinin vaikutus aviomiehensä sankaruuskuvaan oli ehdottoman keskeinen kaikissa muissa, paitsi Raen teksteissä. Hän oli selkeästi osana Franklinin sankaruuskuvan luomisessa rakastavana vaimona, ja vastakohtana arktisten alueiden raakuudelle, mistä Franklin haluttiin pelastaa. Lady Franklin omasi myös käytännöllisen merkityksen useissa pelastusretkikunnissa rahoittamalla niitä. Samalla hän pääsi rahoituksen avulla vaikuttamaan esimerkiksi siihen, miten hänen aviomiehestään kirjoitettiin. Raen raporttia lukuun ottamatta kaikissa tutkimissani matkanarratiiveissa Franklin esitettiin valtaosin sellaisilla tavoilla, mitkä olivat pääosin positiivisia sekä

Franklinin sankarikuvalle että uusien pelastusretkien lähettämisille, mutta myös lady Franklinille itselleen.

Tutkimusmatkailijoiden teksteissä on mahdollista nähdä jakautumaa jonkin verran. Ennen Raen raporttia julkaistut tekstit olivat huomattavasti kehuvampia ja kannattivat voimakkaammin Franklinin etsimistä. Sen jälkeen ilmestyneissä teksteissä sävy esimerkiksi Franklinin pelastusretkien lähettämisen suhteen oli jo negatiivisempi. Valtaosa tutkimistani tutkimusmatkailijoista kannatti edelleen Franklinin etsintöjen jatkamista, mutta Rae ja McClintock, jotka eivät suoraan kertoneet vastustavansa uusien retkikuntien lähettämistä, eivät myöskään kertoneet sellaisia kannattavansa. Merkittävimpinä tekijöinä tässä olivat luultavasti ajan kuluminen, sekä se, että Franklinin tiedettiin tai ainakin oletettiin olevan jo menehtynyt tässä vaiheessa. Tutkimukseni alussa oletamani seikka ajan kulumisesta vaikuttavana tekijänä vaikuttaisi saaneen tukea.

Tavat, joilla Franklinin etsintöjä perusteltiin, vaikuttaisivat päälisin puolin liittyvän siihen, että hänen tilannettaan haluttiin helpottaa. Suurin osa tutkimistani tutkimusmatkailijoista eivät teoksissaan osoittaneet todellista suurta huolta Franklinin pärjäämisestä arktisessa pohjoisessa. Enemmäinkin näyttäisi siltä, että Franklinin tilanne kuvattiin korkeintaan epämukavana esimerkiksi ruuan laadun suhteen, mutta asiat kuten taudit tai kylmyys eivät näyttäisi esiintyvän todellisina uhkatekijöinä. Pelastusretkikuntien lähettämisessä tutkimusmatkailijat eivät halunneet käyttää perusteluina syitä, jotka olisivat mahdollisesti saaneet heidät itsensä, lady Franklinin tai sir Franklinin näyttämään huonommilta. Näin ollen syitä, kuten taloudelliset hyödyt tai tutkimusmatkailijoiden oman maineen lisääminen, ei esiinny perusteluina. Luultavimpana syynä oli se, että näin tutkimusmatkailijat itse vaikuttivat sankarillisemmilta.

Kansallismieliset syyt Franklinin etsimiseen sen sijaan esiintyivät eri tavoilla riippuen siitä, mistä tutkimusmatkailijat olivat kotoisin. Valtaosa tutkimusmatkailijoista vaikuttaisi halunneen korostaa kotivaltioidensa ja omien kansallisuuksien osuutta Franklinin etsintöihin. Näyttäisi myös siltä, että englantilaiset tutkimusmatkailijat halusivat erityisesti saada aikaan vaikutelman, että Englanti olisi ainua merkittävä valtio, joka Franklinia etsi, ja että Franklin yleensäkin oli englantilainen. Kane, joka oli Yhdysvalloista, taas näytti käyttävän Yhdysvaltojen osuutta Franklinin etsintöihin

mahdollisena kritisoimisalustana Englantia kohtaan. Taustalla oli siis selkeästi poliittisia syitä, vaikkakaan tutkimusmatkailijat eivät voineet tai halunneet ilmaista niitä suoraan.

Arktinen tutkimusmatkailu on aiheena erityisen laaja, ja tietyin osin liian vähän tutkittu. Aiheena se, miten muut tutkimusmatkailijat esittivät Franklinin tai miksi hänet haluttiin heidän matkakirjojensa perusteella pelastaa, vaikuttaisi olevan vieläkin vähemmän esillä. Muutenkin aiheena toisten tutkimusmatkailijoiden suhtautuminen Frankliniin vaikuttasi olevan todella vähän tutkittu aihe.

Tutkimukseni vaikuttaa kuitenkin olevan yhtäläinen viktoriaanisen ajan sankareista tehtyjen tutkimusten kanssa. Franklinin sankarikuvassa korostuivat esimerkiksi traagisuus ja salaperäisyys, mutta myös hänen kyvykkyytensä ja kansallisuutensa. Vastaavanlaisesti kirjoitti esimerkiksi Jen Hillin artikkelissaan ”National Bodies: Robert Southey’s Life of Nelson and John Franklin’s Narrative of a Journey to the Shores of the Polar Sea”. Tosin tässä tutkimuksessa kirjoitin Franklinin sankarillisuudesta laajemmasta näkökulmasta kuin Hill. Myöskin Raen raporttia lukuun ottamatta tutkimani matkanarratiivit vaikuttaisivat olleen ajalleen tyypillisiä. Samankaltaisiin tuloksiin oli päätenyt esimerkiksi Collis Christy artikkelissaan ”The Voyage of the Episteme: Narrating the North”.

Koska tässä tutkimuksessani tarkastelin vain kuuden arktisen tutkimusmatkailijan kirjoituksia, jatkotutkimusta olisi mahdollista suorittaa esimerkiksi käsittelemällä muitakin lukuisista Franklinia etsineistä tutkimusmatkailijoista. Yksi mahdollinen aihe olisi; olisivatko muiden tutkimusmatkailijoiden kirjoitukset Franklinin ja hänen etsintöjensä suhteen samansuuntaisia kuin Kanen, Bellotin, Snow’n, Kennedyn, Raen ja McClintockin. Lisäksi olisi mahdollista tutkia syvällisemmin ja laajemmin sitä, miten esimerkiksi eri vuosikymmenien aikana tapahtui muutosta Franklinista kirjottaessa joko toisissa arktisissa matkanarratiiveissa tai vaikkapa sanomalehdissä.

LÄHTEET JA TUTKIMUSKIRJALLISUUS

I Lähdekirjallisuus

Bellot, Joseph-René & Lemer, Julien, 1855: *Memoirs of Lieutenant Joseph René Bellot, Chevalier of the Legion of Honour, Member of the Geographical Societies of London and Paris, Etc. With His Journal of a Voyage in the Polar Seas, in Search of Sir John Franklin. In Two Volumes. Vol. I.*, Hurst and Blackett, London.

Franklin, John, 1859: *Thirty years in the Arctic regions, or, The adventures of Sir John Franklin*, H. Dayton, New York.

Kane, Elisha Kent, 1857: *The United States Grinnell Expedition in Search of Sir John Franklin: A Personal Narrative*, Phillips, Sampson & Company, Boston.

Kennedy, William, 1853: *A short narrative of the second voyage of the Prince Albert in search of Sir John Franklin*, W. H. Dalton, London.

McClintock, Francis Leopold, 1859: *The voyage of the 'Fox' in the Arctic seas: A narrative of the discovery of the fate of Sir John Franklin and his companions*, J. Murray, London.

Rae, John & McClure, Robert John Le Mesurier, 1854: *The melancholy fate of Sir John Franklin and his party, as disclosed in Dr. Rae's report; together with the despatches and letters of Captain M'Clure, and other officers employed in the Arctic expeditions*, John Betts, London.

Skewes, Joseph Henry, 1889: *Sir John Franklin: the true secret of the discovery of his fate : a "revelation" : "a little child shall lead them"*, Bemrose & Sons, UK.

Snow, William Parker, 1851: *Voyage of the Prince Albert in Search of Sir John Franklin: A Narrative of Every-day Life in the Arctic Seas*, Longman, Brown, Green, and Longmans, London.

II Sanoma- ja aikakausilehdistö

CNN: ”Arctic 'ghost ship' found -- Sir John Franklin's doomed HMS Terror”, 15.9.2016, luettu 10.03.2018.

<http://edition.cnn.com/travel/article/hms-terror-franklin-expedition-ship-found-trnd/index.html>

III Tutkimuskirjallisuus

Battersby, William, 2008: "Identification of the Probable Source of the Lead Poisoning Observed in Members of the Franklin Expedition", *Journal of the Hakluyt Society*, London.

Buckner, Phillip Alfred, 2008: *Canada and the British Empire*, Oxford University Press, UK.

Cavell, Janice, 2008: *Tracing the Connected Narrative: Arctic Exploration in British Print Culture, 1818-1860*, University of Toronto Press, Scholarly Publishing Division, Canada.

Cavell, Janice, 2010: "Lady Lucy Barry and Evangelical Reading on the First Franklin Expedition", *Arctic* vol. 63, issue 2, s. 131-140, Arctic Institute of North America, Calgary.

Cavell, Janice, 2013: "Publishing Sir John Franklin's Fate", *Book History*, vol 16, issue 1, s. 155-184, The Johns Hopkins University Press, Baltimore.

Collis, Christy, 1996: "The voyage of the episteme: Narrating the North", *Essays on Canadian Writing*, issue 59, s. 26-45.

Conboy, Martin, 2006: *Tabloid Britain: Constructing a Community Through Language*, Taylor & Francis, UK.

Craciun, Adriana, 2011: "What Is an Explorer?", *Eighteenth-Century Studies*, Vol. 45, No. 1, The Disorder of Things (FALL 2011), pp. 29-51.

Craciun, Adriana, 2016: *Writing Arctic Disaster: Authorship and Exploration*, Cambridge University Press, UK.

Dalton, Anthony, 2012: *Sir John Franklin: Expeditions to Destiny*, Heritage House Publishing Company, Surrey, Canada.

- David, Robert G., 2000: *The Arctic in the British Imagination 1818-1914*, Manchester University Press, Manchester.
- Frost, Ginger Suzanne, 1995: *Promises Broken: Courtship, Class, and Gender in Victorian England*, University of Virginia Press, US.
- Grant, Shelagh, 2011: *Polar Imperative: A History of Arctic Sovereignty in North America*, D&M Publishers, Vancouver, Canada.
- Guest, Kristen, 2001: *Eating Their Words: Cannibalism and the Boundaries of Cultural Identity*, State University of New York Press, US.
- Herbert, Christopher, 2002: "Filthy Lucre: Victorian Ideas of Money.", *Victorian Studies*. Winter2002, Vol. 44 Issue 2, p185. 30p. 1 Black and White Photograph.
- Herring, George, 2008: *From colony to superpower: U.S. foreign relations since 1776*, Oxford University Press, UK.
- Hill, Jen, 2007: "National Bodies: Robert Southey's Life of Nelson and John Franklin's Narrative of a Journey to the Shores of the Polar Sea", *Nineteenth-Century Literature*, Vol 61, s. 417-448, University of California Press, California.
- Hill, Jen, 2009: *White Horizon: The Arctic in the Nineteenth-Century British Imagination*, SUNY Press, New York, US.
- Houston, C. Stuart, 1987: "John Rae (1813-1893)", *Arctic*, Vol 40, No 1, p78-79.
- Hunter, Mark & International Maritime Economic History Association, 2008: *Policing the Seas: Anglo-American Relations and the Equatorial Atlantic, 1819-1865*, St. John's, Newfoundland, Liverpool University Press, UK.
- Hyvärinen, Matti, 2007: "Kertomus ja kertomuksen rajat", *Puhe ja kieli*, 27:3, 127-140.
- Jalland, Patricia, 1996: *Death in the Victorian Family*, Oxford University Press, UK.
- Keranen, Rachel, 2018: *The Northwest Passage*, Cavendish Square Publishing, New York, US.

Lloyd-Jones, Ralph, 2001: "The paranormal Arctic: Lady Franklin, Sophia Cracroft, and Captain and 'Little Weesy' Coppin", *Polar Record*, Volume 37, Issue 200, 27-34, January 2001, pp. 27-34, UK.

Matzke, Rebecca Berens, 2001: "Britain Gets Its Way: Power and Peace in Anglo-American Relations, 1838-1846", *War in History*, January 2001, Vol.8(1), pp.19-46.

McCannon, John, 2012: *A history of the Arctic: nature, exploration and exploitation*, Reaction Books cop., UK.

McCord, Norman & Purdue, Bill, 2009: *British History 1815-1914*, 2. edition, Oxford university press, UK.

McCorristine, Shane, 2018: *Spectral Arctic: A History of Dreams and Ghosts in Polar Exploration*, UCL Press, UK.

McGoogan, Ken, 2012: *Fatal Passage: The Story of John Rae, the Arctic Hero Time Forgot*, Random House, UK.

Mills, William James, 2003: *Exploring Polar Frontiers: A Historical Encyclopedia*, ABC-CLIO, US.

Mitchell, Sally, 2009: *Daily Life in Victorian England*, The Greenwood Press, Santa Barbara.

Moran, Maureen, 2006: *Victorian Literature and Culture*, Bloomsbury Publishing, UK.

Nelson, Claudia, 2007: *Family Ties in Victorian England*, Greenwood Publishing Group, US.

Regard, Frédéric, 2013: *Arctic Exploration in the Nineteenth Century: Discovering the Northwest Passage*, Pickering & Chatto Publishers, London.

Robinson, Michael, 2006: *The Coldest Crucible: Arctic Exploration and American Culture*, University of Chicago Press, US.

Ross, W. Gillies, 2003: "Clairvoyants and mediums search for Franklin", *Polar Record* 39 (208): 1-18.

Russell, Penny, 2005: "Wife Stories: Narrating Marriage and Self in the Life of Jane Franklin.", *Victorian Studies*, Fall2005, Vol. 48 Issue 1, p35-57. 23p.

Tosh, John, 1999: *A Man's Place: Masculinity and the Middle-Class Home in Victorian England*, New Haven, Yale University Press, US.

Withers, Charles W. J. & Keighren, Innes M., 2011: "Travels into print: authoring, editing and narratives of travel and exploration, c.1815- c.1857", *Transactions of the Institute of British Geographers* vol. 36, issue 4, s. 560-573.

Ziff, Larzer, 2003: "Arctic Exploration and the Romance of Failure.", *Raritan*, Vol. 23 Issue 2/Fall2003, p58-79., 22p. 2 Black and White Photographs.

IV Muita

Bank of England, "Inflation", laskuria käytetty 21.03.2018 & 02.06.2018.

<https://www.bankofengland.co.uk/monetary-policy/inflation/inflation-calculator>

Google Maps, Kuningas Williamin saaren sijainti 68°55'N 96°27'W, käytetty 24.9.2018.